

UNIVERZITET U BANJOJ LUCI
PRAVNI FAKULTET

**PROTIVIZVRŠENJE
PO PRIJEDLOGU TREĆEG LICA
I PO PRIJEDLOGU UČESNIKA**

MASTER RAD

Mentor:

Docent dr Stojana Petrović

Kandidat:

Dajana Marjanović Verić

Banja Luka, 2024. godina

UNIVERSITY OF BANJA LUKA
FACULTY OF LAW

**COUNTER-EXECUTION AT THE PROPOSAL
OF A THIRD PARTY
AND AT THE PROPOSAL OF THE
PARTICIPANT
MASTER THESIS**

Mentor:

Assistant Profesor

PhD Stojana Petrović

Candidate:

Dajana Marjanović Verić

Banja Luka, year 2024

Informacije o mentoru

Ime i prezime mentora: **docent Dr Stojana Petrović**

Zvanje: **docent, naučna oblast Građansko pravo i građansko procesno pravo**

Naziv ustanove u kojoj je izabrana: Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

Ustanova u kojoj je zaposlena: Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

Informacije o master radu

Naslov: **Protivizvršenje po prijedlogu trećeg lica i po prijedlogu učesnika**

Protivizvršenje, kao institut koji predstavlja predmet ovog rada, značajno je procesno sredstvo koje je predviđeno radi otklanjanja ili ublažavanja posljedica nezakonito ili nepravilno sprovedenog izvršenja. Budući da o procesnom institutu protivizvršenja do sada postoje naučne studije monografskog karaktera, u ovom mater radu pristupilo se analiziranju specifične situacije kada aktivnu procesnu legitimaciju za podizanje prijedloga za protivizvršenje ima treće lice, odnosno učesnik koji nije stranka izvršnog postupka, a o čemu u domaćoj naučnoj javnosti nisu do sada prezentovana istraživanja. U radu su iznesene specifičnosti postupka protivizvršenja kada prijedlog podnosi treće lice, odnosno kada to čini učesnik, u poređenju sa karakteristikama i tokom postupka protivizvršenja kada isti pokreće izvršenik.

U radu su izneseni uslovi pod kojima treće lice i učesnik u postupku mogu pokrenuti protivizvršenje. I ako na izgled jednaki, izvršenik je u pogledu saznanja za mogućnost pokretanja protivizvršenja na neki način u prednosti u odnosu na treće lice i učesnika u postupku jer se može desiti da oni nisu upoznati da se izvršni postupak vodio. Međutim, to nema nikakav uticaj na vođenje protivizvršenja i kvalitet pružanja pravne zaštite trećim licima i učesnicima.

Dakle, postupak protivizvršenja se vodi u skladu sa pozitivno-pravnim odredbama i načelima izvršnog postupka, bez obzira da li je pokrenut po prijedlogu izvršenika, trećih lica ili učesnika. Sud svakoj od stranka u postupku pruža adekvatnu pravnu zaštitu.

Ključne riječi:

- „**Protivizvršenje**“ - predviđeno je radi otklanjanja ili ublažavanja posljedica nezakonito ili nepravilno sprovedenog izvršenja;
- „**Treće lice**“ – lice na čiji teret je namireno potraživanje tražioca izvršenja, a isto nije bilo označeno kao izvršenik u rješenju o izvršenju;
- „**Učesnik**“ – lice koje u postupku izvršenja nije stranka ali ima pravni interes da u istom učestvuje;
- „**Rješenje o protivizvršenju**“ – označava rješenje kojim je prihvaćen prijedlog za protivizvršenje i isto određeno.

Information about the mentor

Name and surname of the mentor: assistant professor Dr. Stojana Petrović

Title: assistant professor, scientific field Civil law and civil procedural law

Name of the institution where she was chosen: Faculty of Law, University of Banja Luka

Institution where she was employed: Faculty of Law, University of Banja Luka

Information about the master's thesis

Title: Counter-execution at the proposal of a third party and at the proposal of the participant

Counter-enforcement, as an institute that represents the subject of this work, is an important procedural tool that is intended to eliminate or mitigate the consequences of illegally or improperly implemented enforcement. Since there are monographic scientific studies on the procedural institution of counter-enforcement, this master's thesis analyzed the specific situation when the active procedural legitimation for raising a proposal for counter-enforcement is held by a third party, i.e. a participant who is not a party to the enforcement proceedings, and what is the domestic scientific public research has been presented so far. The paper presents the specifics of the counter-enforcement procedure when the proposal is submitted by a third party, i.e. when it is done by the participant, in comparison with the characteristics during the counter-enforcement procedure when it is initiated by the executor.

The paper presents the conditions under which a third party and a participant in the procedure can initiate a counterclaim. Even if they appear to be equal, the executor in terms of knowledge of the possibility of initiating counter-enforcement is in some way at an advantage compared to the third party and the participant in the procedure, because it may happen that they are not aware that the enforcement procedure was conducted. However, this has no effect on the conduct of counter-enforcement and the quality of providing legal protection to third parties and participants.

Therefore, the counter-enforcement procedure is conducted in accordance with the positive legal provisions and principles of the enforcement procedure, regardless of whether it was initiated at the proposal of the executor, third parties or participants. The court provides adequate legal protection to each of the parties in the proceedings.

Key words:

- "Counter-execution" - intended for the purpose of removing or mitigating the consequences of illegally or improperly executed execution;
- "Third party" - the person whose burden is the claim of the enforcement seeker, and who was not designated as the executor in the enforcement decision;
- "Participant" - a person who is not a party to the enforcement procedure but has a legal interest in participating in it;
- "Decision on counter-enforcement" - means the decision accepting the proposal for counter-enforcement and determining the same.

Sadržaj:

I UVODNI DIO	3
I-a Ciljevi istraživanja.....	5
I-b Hipoteze istraživanja.....	5
I-c Metode istraživanja.....	6
I-d Očekivani rezultati istraživanja.....	7
I-e Naučni doprinos istraživanja.....	7
I-f Praktični doprinos istraživanja.....	7
II POJAM, RAZVOJ I PRAVNA PRIRODA POSTUPKA PROTIVIZVRŠENJA	8
III POKRETANJE, TOK I OKONČANJE POSTUPKA PROTIVIZVRŠENJA	13
III-a <i>Načela izvršnog postupka</i>	15
Načelo ustavnosti i zakonitosti.....	15
Načelo dispozicije i oficijelnosti.....	15
Načelo hitnosti i efikasnosti.....	16
Načelo obostranog saslušanja stranaka.....	18
Načelo zaštite izvršenika.....	20
Načelo formalnog legaliteta.....	21
Načelo vremenskog redoslijeda.....	22
Načelo dostupnosti podataka o imovini izvršenika.....	24
Načelo pismenosti i usmenosti.....	25
Načelo neposrednosti.....	26
Načelo javnosti.....	27
III-b <i>Izvršenje i protivizvršenje, odnos, uslovi i rokovi</i>	28
Pretpostavke za protivizvršenje.....	36
Svojstva prijedloga za protivizvršenje.....	37
Radnje suda po podnesenom prijedlogu za protivizvršenje.....	38
RJEŠENJE O PROTIVIZVRŠENJU	40
Pravni lijekovi u postupku protivizvršenja.....	41
III-c STRANKE U POSTUPKU I NADLEŽNOST ZA POSTUPANJE	43
Stranke u postupku izvršenja, odnosno protivizvršenja.....	43
Pravo trećih lica i drugih učesnika na protivizvršenje.....	44

Nadležnost suda.....	45
Nepredvidivosti postupka izvršenja i postupka protivizvršenja.....	45
Odredbe Zakona o izvršnom postupku Republike Srpske u odnosu na Ovršni zakon Republike Hrvatske u pogledu izvršenja na nepokretnostima.....	48
Prava izvršenika i trećih lica tokom provođenja izvršenja na nepokretnostima u Republici Srpskoj u odnosu na izvršenje na nepokretnostima u Federaciji Bosne i Hercegovine.....	50
Odnos Zakona o izvršnom postupku Republike Srpske i Zakon o izvršnom postupku Republike Srbije u pogledu izvršenja na nepokretnostima.....	54
DOKAZ POSLODAVCA O ISPLATI PLATE	
PLATNA LISTA KAO IZVRŠNA ISPRAVA.....	55
Primjer protivizvršenja nakon što je izvršenje provedeno na osnovu pravosnažne sudske odluke.....	63
IV PROTIVIZVRŠENJE PO PRIJEDLOGU TREĆEG LICA.....	65
Uslovi za pokretanje postupka protivizvršenja po prijedlogu trećeg lica.....	70
V PROTIVIZVRŠENJE PO PRIJEDLOGU UČESNIKA.....	72
Analiza Odluke o dopustivosti u meritumu Ustavnog suda Bosne i Hercegovine „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, broj 84/13 sa akcentom na protivizvršenje.....	76
VI ZAKLJUČAK.....	82
LITERATURA.....	90
Biografija autora.....	93
Prilog 2.....	94
Izjava 1 - Prilog 3.....	95
Izjava 2.....	96
Izjava 3.....	97

I UVODNI DIO

Pravna nauka, pravni sistem i pravni odnosi svoje postojanje vuku iz daleke prošlosti. Kroz uređenje sistema svake države ili društvene zajednice nastojala se postići ravnoteža u funkcionisanju istog. Naravno, ideal nikada nije moguće dosegnuti, ali ukoliko bi se svi učesnici pravnog sistema ponašali tako da ne prekoračuju granice svojih ovlaštenja, odnosno kada bi poštovali obim svojih prava, bilo bi mnogo manje potrebe za reakcijom nadležnih institucija.

Nekada učesnici pravnog sistema namijerno, a nekada nenamijerno svojim postupcima povrijeđuju odnosno ograničavaju prava drugih. Zbog toga su u pravnom sistemu svake zajednice osnovane institucije putem kojih oštećeno lice, bilo fizičko ili pravno, može tražiti zaštitu svojih prava.

Važno se podsjetiti da je u našem pozitivno-pravnom sistemu vlast podijeljena na zakonodavnu, izvršnu i sudsku. Ukoliko učesnici pravnog prometa prekorače granice svojih ovlaštenja i oštete druge, oštećeni ima mogućnost da sudskim putem zaštiti svoje pravo. Nakon što sud donese presudu, ona postaje izvršna kada se ispune zakonski uslovi. Uzevši u obzir podjelu vlasti, važno je napomenuti da izvršne isprave ne nastaju samo kao posljedica sudskog postupka. Isprave mogu steći svojstvo izvršnosti nakon što budu ispunjeni određeni administrativni uslovi, a nakon proteka rokova definisanih zakonom.

Ukoliko se posmatra iz ugla pravnih oblasti, steće se utisak da je izvršno pravo oblast koja pripada građanskom procesnom pravu i sasvim opravdano se može reći da se provođenjem izvršnog postupka dovršava započeti parnični postupak, ali pored toga što se izvršni postupak može posmatrati kao nastavak parničnog postupka, koji se provodi radi prinudnog izvršenja, uveliko značajan i složen, može se posmatrati i kao samostalan postupak.

Dakle, izvršni postupak je specifičan i složen. Da bi bio pokrenut i proveden, moraju se ispuniti zakonski uslovi. Ako se posmatra na način da izvršnom postupku ne mora prethoditi parnični postupak, dolazi se do zaključka da je izvršni postupak samostalan. Ukoliko se uzme u obzir da se izvršni postupak često pokreće na osnovu pravosnažne sudske odluke, na isti se gleda kao na dio, odnosno nastavakparničnog postupka.

Pravna shvatanja u vezi sa ovim tvrdnjama u tumačenjima uvijek će biti podijeljena.

Međutim, značajno je pomenuti da se izvršni postupak provodi u skladu sa pozitivno-pravnim propisima, nezavisno od onoga šta je prethodilo istom. Dakle bez obzira da li je izvršni postupak nastavak ili posljedica prethodno provedenog parničnog postupka, vanparničnog postupka ili eventualno nekog drugog postupka ili izvršnom postupku nije prethodio ni jedan drugi postupak, sud će, nakon podnošenja prijedloga za pokretanje izvršnog postupka isti sprovedi u skladu sa Zakonom o izvršnom postupku.

Nakon provedenog izvršnog postupka i potpunog ili djelimičnog namirenja tražioca izvršenja, izvršenik ima mogućnost da pokrene postupak *protivizvršenja*, ukoliko su ispunjeni zakoniti uslovi. Prilikom pokretanja i provođenja postupka protivizvršenja nevažno je šta je prethodilo izvršnom postupku i da li je ili nije proveden parnični postupak.

Dakle, za razliku od izvršnog postupka, kojem može a ne mora prethoditi parnični postupak, uslov za pokretanje *protivizvršenja* jeste da je prethodno proveden i okončan postupak izvršenja. Krug lica koja mogu pokrenuti protivizvršenje je ograničen. Zakonom o izvršnom postupku definisano je da protivizvršenje može pokrenuti izvršenik iz provedenog postupka izvršenja, zatim treća lica i drugi učesnici postupka.¹

S obzirom na navedeno, jasno je da postupak protivizvršenja ne može pokrenuti lice koje nema nikakvu stvarnu ili pravnu vezu sa provedenim postupkom izvršenja, odnosno lice kojeg se ne tiče na bilo koji način provedeni postupak izvršenja jer istim nisu obuhvaćeni njegovi prava i obaveze.

Tema ovoga rada će biti ***protivizvršenje po prijedlogu trećih lica i drugih učesnika***. Dakle, težište će biti stavljeno na postupak izvršenja i postupak protivizvršenja, sa akcentom na *protivizvršenje po prijedlogu trećih lica i drugih učesnika*.

Iz uvoda je jasno da će se u ovom radu postupak izvršenja posmatrati kao samostalan sudski postupak čijim provođenjem se može okončati neki pravni odnos između stranaka učesnika istog,

¹ Zakon o izvršnom postupku Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 59/03, 85/03, 64/05, 118/07, 29/10, 57/12, 67/13, 98/14, 5/17, 58/18 I 66/18), član 54-59 (u daljem tekstu: ZIP RS)

ali ne mora uvijek biti tako. Okončanje izvršnog postupka može biti uzrok za pokretanje protivizvršenja, ukoliko se za isto ispune zakonski uslovi.

I-a Ciljevi istraživanja

Pozitivnim pravnim propisima predviđeno je da su svi učesnici pravnog prometa jednaki i da pod istim uslovima mogu da ostvaruju ista prava. Međutim, u praksi se dešava da neko štiteći svoja prava „prekorači granicu“ i povrijedi prava drugog učesnika pravnog prometa.

Cilj ovog istraživanja jeste da kroz rad doprinesemo shvatanju značaja instituta protivizvršenja. S obzirom da pravo nije jednako pravdi, nekada je neka na očigled jednostavna situacija u stvari komplikovana i stranka koja je predstavljena kao „krivac“ izvršnog postupka je u stvari stranka koja je okončanjem postupka oštećena. U takvoj poziciji može da se nađe i treće lice, te učesnik postupka koji nije stranka izvršnog postupka.

Istraživanjem ćemo otkriti sve prednosti, ali i nedostatke zakonskih odredaba koje regulišu ovaj institut u našem sistemu, ali i u sistemima okolnih zemalja.

Osim toga, cilj je i da se utvrdi, da li se i u kojoj mjeri institut protivizvršenja razlikuje po svojoj pravnoj prirodi i po toku postupka u zavisnosti od toga da li se on vodi po prijedlogu izvršenika, po prijedlogu trećeg lica, ili po prijedlogu učesnika. Cilj je i da se utvrdi da li su ovim procesnim institutom na izjednačen način zaštićena prava trećih lica i učesnika koji nisu stranke u izvršnom postupku, kao što se istim štite interesi i prava izvršenika kao stranke izvršnog postupka.

I-b Hipoteze istraživanja

Glavna hipoteza:

- Postojeći pravni okvir postupka protivizvršenja na zadovoljavajući način pruža potrebnu pravnu zaštitu trećim licima i drugim učesnicima, kao što je ta zaštita pružena i izvršeniku kao stranci izvršnog postupka.

Pomoćne hipoteze:

- Uporednopravno posmatrano, uslovi za pokretanje i tok postupka protivizvršenja u domaćem pravu zadovoljavaju standarde pružanja kvalitetne pravne zaštite trećim licima, učesnicima i izvršeniku kao stranci izvršnog postupka,
- U sudskoj praksi postoje brojne dileme koje otvara primjena ovog instituta, koje se mogu riješiti pravilnim tumačenjem postojećih pravila.

I-c Metode istraživanja

Prilikom obrade predmetnog rada biće korišteno više metoda istraživanja.

Kao primarne, biće korištene opšte metode, odnosno univerzalne metode koje se koriste u svim vrstama istraživanja. Neke od opštenaučnih metoda su: hipotetičko-deduktivna, zatim statistička metoda...

Kroz cijeli rad prožeta je normativna metoda jer je institut predviđen normativnim zakonskim propisima.

Koristeći uporednu metodu doći će se do saznanja na koji način se institut protivizvršenja primjenjuje u pravnom sistemu Republike Srpske, u odnosu na pravne sisteme susjednih zemalja, i to Republike Srbije i Republike Hrvatske. Upoređujući ih, izvešće se zaključak koje su prednosti, ali i nedostaci primjene ovog pravnog instituta.

I-d Očekivani rezultati istraživanja

U domaćoj procesnoj teoriji postoje naučna istraživanja instituta protivizvršenja koji se vodi po prijedlogu izvršenika kao stranke izvršnog postupka. Ipak, propisivanje u pravima entiteta Bosne i Hercegovine mogućnosti da se ovim pravnim sredstvom služe i treća lica, te i učesnici koji nisu stranke u postupku nalaže potrebu da se postojeća naučna saznanja o ovom institutu prodube dodatnim istraživanjem.

I-e Naučni doprinos istraživanja

Naučni doprinos ovog planiranog istraživanja ogleda se u nadogradnji postojećih naučnih saznanja o institutu protivizvršenja na način da se utvrdi da li se ovaj institut i po čemu razlikuje u situaciji kada se njime koristi treće lice, te učesnik koji nije stranka izvršnog postupka, u poređenju sa situacijom kada ga koristi izvršenik kao stranka. U radu se polazi od pretpostavki da zakonodavac u Bosni i Hercegovini podjednako precizno štiti interese ovih lica, kao što to čini kada štiti interes izvršenika.

I-f Praktični doprinos istraživanja

Iako se radi o institutu pozitivnog prava, za pretpostaviti je da se on u praksi i koristi od strane lica koja imaju pravozaštitnu potrebu za njim. Praktički doprinos istraživanja je u tome što će se kroz isto analizirati aktuelna domaća i uporedna sudska praksa, kako bi se identifikovali najznačajniji praktični problemi u primjeni ovog procesnog instituta.

Daće se odgovori na neka sporna pitanja koja iz primjene ovog instituta mogu proizaći. Cilj istraživanja je da se doprinese boljem razumijevanju i boljem tumačenju postojećih zakonskih odredaba koje regulišu ovaj institut kada se njime koristi treće lice i kada ga koristi učesnik koji nema svojstvo stranke u izvršnom postupku.

II POJAM, RAZVOJ I PRAVNA PRIRODA POSTUPKA PROTIVIZVRŠENJA

Protivizvršenje je relativno nova vrsta postupka. Propisi na osnovu kojih je proveden postupak izvršenja prije donošenja aktuelnog Zakona o izvršnom postupku, 2003. godine, nisu zadovoljavali potrebe vremena te je zakonodavac je, s obzirom na društvene okolnosti Zakon prilagodio tako da ima funkciju pri ostvarivanju pravne zaštite građanskih subjektivnih prava i pravnog poretka, te radi ostvarivanja principa legaliteta.²

U odnosu na pravno političke i pravno-tehničke potrebe, zakonodavac je donio novi zakon. Neefikasna i neekonomična sudska zaštita, kao produkt ranijih zakonskih rješenja, nije zadovoljavala aspekte pravne države, već se sve više otvarala mogućnost da postane učestala pojava samozaštite u formi samovlasnog zadovoljenja i formiranje paradržavnih tijela za utjerivanje dugova.³

U datom periodu bilo je neophodno da se zakonski propisi usklade sa mnogim promjenama koje su nastale u pravnom sistemu. S obzirom da su u periodu od 1978. godine mijenjani mnogi materijalno-pravni propisi, te da su, usljed društvenog, političkog i ekonomskog razvoja društva mnoge institucije nestale jer je prevaziđen jedan period društvenog razvoja.

Ukazala se potreba da se eliminišu neka neadekvatna zakonska rješenja, kao na primjer odredbe kojima se favorizuje dužnik ili one odredbe koje daju prostora za različito tumačenje ili eventualno odredbe koje daju mogućnost da pojedine institucije izvršne procedure budu zloupotrijebljene.

Sve navedeno ne znači da ranija zakonska rješenja nisu bila dobra, već da se razvojem društva, pojavom novih oblika i načina poslovanja javila potreba za formulisanjem novih zakonskih odredaba. Zakonodavac je usvajanjem novih zakonskih instituta i odredaba nastojao pravno regulisati što veći broj odnosa i situacija u kojima se mogu naći učesnici pravnog prometa.

² Kao što Stankovićeve (2001, strana 19) objašnjava o značaju primjene važećeg zakona

³ Kao što Stankovićeve (2001, strana 19) objašnjava o neefikasnosti primjene ranijih zakonskih rješenja na aktuelne društvene potrebe, a suština njenog objašnjenja proističe iz Svorcanovog (1999, strana 21) mišljenja

Dakle, u novom Zakonu o izvršnom postupku, koji je donesen 2003. godine, ne primjenjuju se neadekvatni i arhaični pravno-tehnički termini i olakšava se primjena zakona u praksi. Zakonom su donesene određene novine u pogledu mnogih pravnih instituta izvršne sudske proceure.

Koncept pravne zaštite je važećim Zakonom o izvršnom postupku definisan na način da su instituti predviđeni zakonom prilagođeni potrebama vremena, međuljudskih odnosa, potrebama društvenih, političkih, pravno-tehničkih i drugih potreba, ali su i kreirani novi instituti izvršne procedure.

Odluke koje sud donosi u izvršnom postupku su *zaključak i rješenje*.⁴

Odredbama Zakona o izvršnom postupku definisano je da je *zaključak* neki sudski nalog ili druga odluka suda kojom se upravlja izvršnim postupkom te se odlučuje o drugim pitanjima kad je to izričito predviđeno zakonom.

Rješenje o izvršenju je rješenje kojim sud u potpunosti ili djelimično prihvata prijedlog za izvršenje ili kojim se izvršenje određuje po službenoj dužnosti.⁵

Važećim zakonom o izvršnom postupku mogućnost ulaganja pravnih lijekova je ograničena. Protiv zaključka nije dozvoljeno ulagati pravni lijek.⁶ Pored toga, pravni lijekovi u izvršnom postupku su, po pravilu, remonstrativni, što znači da o njima odlučuje sud koji je donio rješenje u prvom stepenu.⁷

Remonstrativnost pravnih lijekova u izvršnom postupku opravdana je prvenstveno radi toga što izvršni sud prilikom odlučivanja o prijedlogu za izvršenje nije obavezan da zakaže ročište i održi raspravu. Izvršni sud donosi rješenje o izvršenju na osnovu spisa, ne primjenjujući načelo kontradiktornosti. Dakle, izvršenik nema mogućnost da se izjasni na navode koji su sadržani u prijedlogu za izvršenje. Stoga je zakonodavac dao mogućnost da izvršenik, po primljenom rješenju o izvršenju uloži prigovor na isto u zakonom ostavljenom roku i da u postupku po prigovoru iznese

⁴ ZIP RS, član 11 stav (3)

⁵ ZIP RS, član 2, tačka 6) i 7)

⁶ ZIP RS, član 12, stav (6)

⁷ ZIP RS, član 12, stav (3)

svoje argumente na doneseno rješenje te da ukaže da je rješenje o izvršenju nezakonito doneseno i da izvršenje nije dopušteno.⁸

Uzevši uobzir navedeno, evidentno je da je prigovor osnovni i redovan pravni lijek u izvršnom postupku na rješenje o izvršenju kojim je izvršenje dozvoljeno. Rješenje kojim je prijedlog za izvršenje odbačen ili odbijen tražilac izvršenja može pobijati samo žalbom.⁹ Izvršenik ne mora ni biti upoznat sa činjenicom da je prijedlog za izvršenje tražioca izvršenja odbijen ili odbačen.

Ako se tražilac izvršenja obrati sudu sa prijedlogom za pokretanje izvršnog postupka a sud nakon uvida u dostavljenu dokumentaciju ocijeni da nisu ostvareni uslovi za donošenje rješenja o izvršenju, odnosno da je isti neosnovan donijeće rješenje kojim se tražilac izvršenja odbija. Ako se tražilac izvršenja obrati sudu sa prijedlogom za izvršenje a sud utvrdi da nisu ispunjene procesne pretpostavke za pokretanje istog donijeće rješenje kojim odbacuje prijedlog za izvršenje. Izvršenik ne mora biti upoznat sa ovim činjenicama jer ga se radnje provedene pred sudom ne tiču. Preduzetim radnjama ne dira se u prava izvršenika jer nije doneseno rješenje o izvršenju.

Od značaja je napomenuti da je prigovor na rješenje o izvršenju nesuspendivan pravni lijek. Dakle, izjavljivanjem prigovora ne zaustavlja se tok izvršnog postupka, ali namirenje tražioca izvršenja se odlaže do donošenja odluke prvostepenog suda po prigovoru.¹⁰ I od ovog zakonskog rješenja postoje izuzetci, a to su situacije u kojima postoji opravdana hitnost u djelovanju. Ukoliko je sud u izvršnoj ispravi odlučio o obavezi zakonskog izdržavanja ili kada se izvršenje provodi naplatom sa transakcijokg računa pravnog lica u korist imaoca istog takvog računa kao tražioca izvršenja, može doći do namirenja tražioca izvršenja prije odlučivanja suda po uloženom prigovoru.¹¹

Može se desiti, nakon što sud provede postupak po prigovoru na rješenje o izvršenju, a isto je djelimično ili postupno sprovedeno i tražilac izvršenja namiren, da se utvrdi da nisu postojali

⁸ Kao što Račićeva (2021, strana 123) objašnjava o pravu izvršenika na podnošenje prigovora

⁹ ZIP RS, član 46, stav (3)

¹⁰ ZIP RS, član 12, stav (5)

¹¹ ZIP RS, član 12, stav (5)

zakonom opravdani razlozi za hitnost u postupanju odnosno da je tražilac izvršenja neosnovano namiren ili dvostruko namiren.

U tim situacijama se izvršeniku otvara mogućnost da pokrene postupak protivizvršenja, kako bi od tražioca izvršenja vratio imovinsku korist, koju je ovaj neosnovano stekao. Prijedlog za protivizvršenje je specifično pravno sredstvo koje se koristi u izvršnom postupku kada su ispunjeni uslovi za protivizvršenje.¹²

Institut *protivizvršenja* definisan je važećim Zakonom o izvršnom postupku. Raniji zakoni nisu poznavali pojam protivizvršenja, međutim kako je propise potrebno prilagoditi vremenu u kojem se primjenjuju, tako je zakonodavac dao prostor institutu protivizvršenja.

Može se desiti da se nakon provedenog izvršnog postupka utvrdi da nije bilo potrebno da se isti vodi jer je dužnik u međuvremenu ispunio svoju obavezu dobrovoljno ili je prestala potreba za izvršenjem. Kako se u pravnoj praksi dešava da se naprave greške ili da se vode postupci za koje ne postoji zakonski osnov ili je isti prestao, institut protivizvršenja daje mogućnost izvršeniku da zaštiti svoja prava i da u postupku protivizvršenja od tražioca izvršenja iz okončanog postupka izvršenja oduzme ono što je primio.

Dakle, nakon okončanog postupka izvršenja utvrđeno je da tražilac izvršenja nije imao pravo da traži ono što je u izvršnom postupku dobio, bilo da je to stvar ili pravo ili bilo koja druga korist. Stoga je novim Zakonom o izvršnom postupku izvršeniku iz provedenog postupka izvršenja data mogućnost da traži da mu izvršni povjerilac vrati ono što je izvršenjem neosnovano dobio.

Savremeni izvršni postupak karakteriše specifičan sistem pravnih sredstava kojima se postiže pravna zaštita. Pravnim sredstvima obezbjeđuje se zakonitost u postupku izvršenja, zakonitost radnji kojima se primjenjuje prinuda i koje se u sprovođenju izvršenja preduzimaju kako bi odluke izvršnog suda bile zakonito provedene.¹³

¹² Kao što Stankovićeva (2001, strana 22) objašnjava o protivizvršenju

¹³ Kao što Stankovićeva (2001, strana 20) objašnjava o zakonitosti u izvršenju

Protivizvršenje je institut izvršnog procesnog prava koji ima za cilj da otkoloni ili umanja posljedice nezakonito ili nepotrebno provedenog postupka izvršenja.¹⁴

¹⁴ U Pravu izvršenja i pravu obezbijeđenja (Stanković, Boranijašević, 2017, strana 162) definišu institut protivizvršenja

III POKRETANJE, TOK I OKONČANJE POSTUPKA PROTIVIZVRŠENJA

Protivizvršenje je postupak koji je uslovljen prethodno provedenim postupkom izvršenja. Dakle, protivizvršenje se nikako ne može posmatrati kao samostalan postupak, ukoliko se uzme u obzir da ne bi bili ispunjeni uslovi za pokretanje istog da nije proveden postupak izvršenja. Međutim, kada se ispune zakonske pretpostavke za pokretanje postupka protivizvršenja, on ima sve odlike samostalnog postupka.

Postupak izvršenja pokreće se na osnovu izvršne isprave, koja je po svojoj prirodi nezavisna od materijalno-pravnog odnosa među strankama, odnosno od potraživanja koje je u njoj sadržano.

Izvršni postupak pokreće se i vodi na osnovu izvršne isprave, može se dogoditi da se izvršenje vodi po prijedlogu tražioca izvršenja za potraživanje koje je već namireno ili je osnovanost za istim prestala da postoji ili je odluka na osnovu koje je pokrenut postupak pravno prestala egzistirati. Sud nema obavezu po službenoj dužnosti da pazi da li potraživanje čije namirenje se traži izvršnom ispravom još uvijek postoji ili je namireno.

Kada izvršni sud primi prijedlog za izvršenje, provjerava da li su ispunjene zakonske pretpostavke, odnosno da li je naznačena izvršna ili vjerodostojna isprava na osnovu koje se traži izvršenje, tražilac izvršenja i izvršenik, potraživanje čije se ostvarenje traži, sredstvo kojim izvršenje treba sprovesti, predmet izvršenja ako je poznat, te druge potrebne podatke.¹⁵

Uzevši u obzir navedene formale uslove koje prijedlog za izvršenje treba da sadrži, te činjenicu da sud izvršeniku dostavlja rješenje o izvršenju, bez ikakvog ranijeg obavještenja o vođenju postupka, ali i činjenicu da rješenje o izvršenju ne mora biti obrazloženo¹⁶ zaključuje se da sud ne ulazi u provjeru faktičkih činjenica među strankama već ukoliko su na osnovu formalnih isprava ispunjeni uslovi donosi odluku kojom dozvoljava izvršenje.¹⁷ Dakle, može se desiti da sud donese odluku kojom obavezuje izvršenika da tražiocu izvršenja namiri potraživanje, nemajući

¹⁵ ZIP RS, član 36 stav (1)

¹⁶ ZIP RS, član 39, stav (4)

¹⁷ ZIP RS, član 39, stav (1)

informacije da je potraživanje već namireno ili da je potreba i obaveza za namirenjem istog prestala.

Zato je zakonodavac predvidio institut protivizvršenja. Svrha protivizvršenja je da otkloni posljedice neosnovano provedenog izvršenja i nekada pravni mehanizam zadovoljenja konačne pravde. Izvršenjem koje je provedeno tražilac izvršenja je bez osnova stekao neku korist tako da su ostvareni uslovi da izvršenik protivizvršenjem vrati oduzetu stvar ili pravo i namiri štetu koju je izvršenjem pretrpio.

S obzirom da se postupak protivizvršenja provodi na isti način kao postupak izvršenja, potrebno se podsjetiti zakonskih propisa kojima je isti definisan.

Postupak izvršenja provode nadležni sudovi kada se ostvare zakonski uslovi. Tokom pokretanja i vođenja postupka izvršenja sudovi se pridržavaju načela izvršenja. S obzirom da se postupak protivizvršenja vodi po pravilima po kojima se vodi postupak izvršenja, sva načela koja su predviđena pozitivnim zakonskim propisima, a koja sud i stranke moraju poštovati tokom provođenja postupka izvršenja, moraju se poštovati i tokom provođenja postupka protivizvršenja.

Načela svakog postupka jesu apstraktna pravna pravila kojima zakonodavac postavlja okvire i trasira put za zaštitu prava koje objektivno pravo priznaje pravnim subjektima. Ona se konkretizuju u mnogobrojnim normama kojima se uređuje postupak ali je bez obzira na to, njihov značaj u primjeni pojedinačnih procesnih pravila ogroman.¹⁸

Osnovna načela izvršnog postupka u pozitivnom pravu Republike Srpske su: načelo ustavnosti i zakonitosti, načelo dispozicije i oficijelnosti, načela hitnosti i efikasnosti, načelo obostranog saslušanja stranaka, načelo zaštite izvršenika, načelo formalnog legaliteta, načelo vremenskog redosleda, načelo dostupnosti podataka o imovini izvršenika, načela pismenosti, usmenosti, neposrednosti i javnosti.

¹⁸ Kao što Jakšić (2008, strana 135) objašnjava o načelima izvršnog postupka

IIIa NAČELA IZVRŠNOG POSTUPKA

Načelo ustavnosti i zakonitosti

S obzirom da je ustav najviši akt u hijerarhiji pravnih akata, načelo ustavnosti i zakonitosti moglo bi se cijeniti kao najznačajnije načelo, ali to ne umanjuje značaj ostalih načela izvršnog postupka. Načelo ustavnosti i zakonitosti je osnovno načelo u svim sudskim postupcima pred svim sudovima. Ustav je akt najviše pravne snage. Svi zakonski i podzakonski akti moraju biti u skladu sa ustavom. Provođenjem postupka izvršenja, ali i postupka protivizvršenja mora se paziti da ne bude povrijeđeno načelo ustavnosti i zakonitosti. Ukoliko ovo ne bi bilo ispoštovano, sve odluke koje bi sud donio bile bi oborive jer je prilikom donošenja istih povrijeđeno osnovno načelo postupka. Samom potrebom tražioca izvršenja za pokretanjem postupka znači da su njegova prava već povrijeđena, ali kako je pozitivno-pravnim propisima definisan način postupanja u tim situacijama, tražilac izvršenja mora zakonitim putem potražiti namirenje svoje tražbine. Samopomoć u ostvarivanju prava je zabranjena.

Načelo dispozicije i oficijelnosti

Osnovno pravilo izvršnog postupka jeste da se isti pokreće oslanjanjem na načelo dispozicije jer izvršenje inicira tražilac izvršenja. Međutim, bez obzira što tražilac izvršenja podnosi prijedlog sudu za pokretanje izvršnog postupka, postupak se ipak provodi u skladu sa načelom oficijelnosti.

Načelo dispozicije ima veliki značaj kod protivizvršenja jer je isključivo pravo i volja izvršenika da pokrene postupak protivizvršenja. Takođe, predlog za utvrđivanje izvršenikove imovine podnosi tražilac izvršenja i sud po službenoj dužnosti ne može pokrenuti postupak za uvrđivanje izvršenikove imovine.¹⁹

Načelo dispozicije ogleda se i u ovlaštenju tražioca izvršenja da u toku postupka promijeni predmet izvršenja. Ukoliko tražilac izvršenja u toku postupka ocijeni da će svoje potraživanje lakše

¹⁹ Kao što Račićeva (2010, strana 182) objašnjava o načelu dispozicije

namiriti na drugom predmetu izvršenja, da će provođenje postupka na novom predmetu izvršenja biti efikasnije i cjelishodnije, ovlašten je da predloži promjenu predmeta izvršenja.

Načelo dispozicije podrazumijeva da tražilac izvršenja disponira svojim prijedlogom za izvršenje. Može povući prijedlog za izvršenje, ukoliko se sa istim usaglasi izvršenik jer se i na njega odnosi načelo dispozicije. Zatim, tražilac izvršenja može preinačiti prijedlog za izvršenje ukoliko izvršenje na predloženom predmetu nije uspjelo ili tražilac izvršenja nije u potpunosti namiren.

Pored navedenog, tražilac izvršenja može predložiti da se provođenje rješenja o izvršenju odloži na određen vremenski period, ali potrebno je da blagovremeno zatraži nastavak postupka kako sud isti ne bi obustavio.

I konačno, pokretanje postupka po pravni lijekovima zakonodavac je ostavio na volju strankama.

Dakle, načelo dispozicije ima veliki značaj u izvršnom, a naročito u postupku protivizvršenja što je potpuno opravdano jer se izvršni postupak pokreće radi prinudnog namirenja tražbine tražioca izvršenja i u njegovom je interesu da se isti provede. Međutim, da bi učesnik postupka ostvario svoja ustavom i zakonom zagantovana prava, mora da se „oslanja“ na nadležne sudove i da poštuje načelo oficijelnosti jednako kao načelo dispozicije, koje mu daje mnoga ovlaštenja.

Načelo hitnosti i efikasnosti

U postupku izvršenja sud je dužan da postupa hitno.²⁰

Pod hitnošću se podrazumijeva obaveza suda da postupa u skladu sa zakonskim propisima i da poštuje rokove kada donosi odluke, te da preuzima sve potrebne procesne radnje kako bi postupak bio proveden i okončan u najkraćem roku.

²⁰ ZIP RS, član 5. stav (1)

Zakonom su predviđeni kratki i strogi rokovi za preduzimanje stranakih radnji, ali i za vršenje radnji suda.

U prvom stepenu postupak vodi sudija pojedinac, što doprinosi bržem i efikasnijem postupanju. Kada bi u prvom stepenu postupak vodilo vijeće, postupak bi bio znatno složeniji i dugotrajniji, ali i troškovi postupka bili bi veći.

Načelo hitnosti i efikasnosti ogleda se i u pogledu pravnih lijekova. Ulaganje vanrednih pravnih lijekovi na odluke donesene u izvršnom postupku je apsolutno zabranjeno. Od redovnih pravnih lijekova dozvoljeno je ulaganje žalbe i prigovora, ali ne na zaključak. Pravne lijekove moguće je uložiti na rješenje.

Efikasnost vođenja postupka ogleda se i u nemogućnosti odlaganja izvršenja po prijedlogu izvršenika, ali i u izricanju novčanih kazni izvršeniku i trećim licima jer se na taj način vrši pritisak na njih da izmire svoje obaveze.

Uzevši u obzir navedeno, dolazi se do zaključka da se značaj načela hitnosti ogleda i kroz postupak protivizvršenja, budući da se protivizvršenje vodi po pravilima izvršnog postupka, ali sa zamijenjenim ulogama stranaka postupka. Zakonom je propisano da će sud, nakon što zaprimi prijedlog za protivizvršenje isti dostaviti tražiocu izvršenja iz provedenog postupka te ga pozvati da se u roku od tri dana izjasni o istom. Bez obzira da li tražilac izvršenja dostavi izjašnjenje na podneseni prijedlog za protivizvršenje ili ne, sud će o istom odlučiti i ukoliko donese rješenje kojim prihvata prijedlog za protivizvršenje tražiocu izvršenja će naložiti da u roku od osam dana izvršeniku vrati ono što je dobio izvršenjem.²¹

Kao što je hitnost u izvršnom postupku u interesu tražioca izvršenja, ali i izvršenika, jer se odugovlačenjem postupka povećavaju troškovi istog, tako i u postupku protivizvršenja stranke imaju interes da se postupa u skladu sa načelom hitnosti kako bi se isti što prije okončao, kako bi troškovi provedenog postupka bili manji, te kako bi se što prije okončala neizvjesna situacija u kojoj se nalaze.²²

²¹ ZIP RS, član 55

²² Kao što Račićeva (2021, strana 32) objašnjava o načelu hitnosti

Načelo obostranog saslušanja stranaka

U svim sudskim postupcima stranke imaju pravo da budu saslušane. Pravo govora predviđeno je Ustavom Republike Srpske²³, a zatim zakonskim i podzakonskim aktima. Međutim, ovo načelo u izvršnom postupku nema značaj i domašaj kao u parničnom postupku.²⁴

Izvršni postupak je dvostranački kada se pokreće po načelu dispozicije, a kada sud pokreće postupak po službenoj dužnosti, ovo načelo nema značaj jer nema suprotstavljenih stranaka koje bi trebalo da daju svoje izjave u postupku.

Načelo obostranog saslušanja stranaka nije iskorišteno u punom obimu kada sud odlučuje po prijedlogu za izvršenje, jer prethodno izvršenik nema mogućnost da se izjasni. Ukoliko se ova zakonska odredba uporedi sa načelom saslušanja stranaka u parničnom postupku, evidentno je da stranke u toku parničnog postupka imaju mogućnost da iznesu svoje tvrdnje i da osporavaju tvrdnje suprotne stranke, te sud nakon saslučanja stranaka i ostalih izvedenih dokaza donosi odluku. U izvršnom postupku to je drugačije definisano. O prijedlogu za izvršenje odlučuje sudija bez određavanja usmene rasprave i bez izjašnjenja izvršenika.²⁵ Kada sud dozvoli izvršenje i donese rješenje o izvršenju, tada isto dostavlja izvršeniku.²⁶ Sud isto postupa kada donosi odluku na osnovu vjerodostojne isprave.

Međutim, zakonodavac je predvidio da ako se u postupku protivizvršenja tražilac izvršenja usprotivi prijedlogu za izvršenje sud odlučuje o istom nakon održanog ročišta.

Dakle, evidentno je da je primjena načela obostranog saslušanja stranaka više izražena kroz protivizvršni, nego kroz izvršni postupak.

²³ Ustav Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 21/92 – prečišćeni tekst, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 26/02, 30/02, 31/02, 69/02, 31/03, 98/03, 115/05, 117/05) član 10

²⁴ Kao što Božić (2020 strana 114) objašnjava o načelu obostranog saslušanja stranaka

²⁵ Kao što Račićeva (2021, strana 93) objašnjava o postupanju suda po prijedlogu za izvršenje

²⁶ ZIP RS, član 40 stav (1)

Pored svega navedenog, ne treba zanemariti činjenicu da zakonodavac daje primat načelu hitnosti i efikasnosti u izvršnom postupku, ali i u postupku protivizvršenja, u odnosu na načelo obostranog saslušanja stranaka što je prihvatljivo s obzirom na činjenice i okolnosti usljed kojih je došlo do ostvarenja uslova za pokretanje izvršnog, odnosno protivizvršnog postupka.

Raspravno načelo u izvršnom postupku dolazi do izražaja kada je na stranci teret dokazivanja.²⁷ Ako tražilac izvršenja predloži da se izvršenje provede prodajom nepokretnosti za koju tvrdi da je u vlasništvu izvršenika, on ima obavezu da to i dokaže. Dakle, kada tražilac izvršenja podnosi sudu prijedlog za izvršenje, a za predmet izvršenja predlaže nepokretnost koja je u vlasništvu izvršenika, dužan je da sudu dostavi dokaz o vlasništvu izvršenika na predmetnoj nepokretnosti.

Nerijetko se u praksi dešava sa izvršenik pokušava da onemogući dovršenje izvršnog postupka. Stoga je zakonodavac na ovaj način uredio posupanje suda. Dakle, načelo obostranog saslušanja stranaka u izvršnom postupku svoj puni značaj ima prilikom izjavljivanja prigovora.

Prigovor je prva radnja, odnosno postupanje izvršenika u toku izvršnog postupka i može se nazvati „odgovorom“ izvršenika tražiocu izvršenja. Međutim, i ako prigovor posmatramo kao izjašnjenje izvršenika, on je formalno usmjeren na pobijanje rješenja o izvršenju, a ne na zahtjeve izjave i tvrdnje suprotne stranke.

Iz navedenog proizlazi da se ravnopravnost stranaka u izvršnom postupku ostvaruje mogućnošću pokretanja *postupka protivizvršenja* u kojem je izvršenik iz prethodno provedenog izvršnog postupka sada tražilac izvršenja, a tražilac izvršenja je izvršenik u postupku protivizvršenja.

Dakle, s obzirom da izvršenik u toku izvršnog postupka nema mnogo prilika i mogućnosti da štiti svoja prava, a tražilac izvršenja nije uvijek u pravu, zakonodavac je predvidio *postupak protivizvršenja* kako bi pravda u konačnici bila zadovoljena jer je to nekada najefikasniji način postizanja pravde. U postupku protivizvršenja izvršenik ima sva prava koje je imao tražilac izvršenja prilikom pokretanja i tokom učestvovanja u izvršnom postupku.

²⁷ Kao što Račićeva (2021. godina, strana 25) objašnjava o raspravnom načelu

U skladu sa odredbama Zakona o izvršnom postupku, sud po prijemu prijedloga za protivizvršenje isti dostavlja tražiocu izvršenja i poziva ga da se u roku od tri dana izjasni o prijedlogu. Dalje radnje suda zavise od postupanja tražioca izvršenja. I u postupku protivizvršenja sud može održati ročište te nakon toga donijeti odluku, a može odlučiti bez održavanja ročišta. Ako sud prihvati prijedlog za protivizvršenje, donijeće rješenje kojim će naložiti tražiocu izvršenja da izvršeniku vrati ono što je dobio u provedenom postupku izvršenja.²⁸ Moglo bi se reći da je u postupku protivizvršenja ispoštovano načelo obostranog saslušanja stranaka jer je tražiocu izvršenja pružena mogućnost da se izjasni po prijedlogu za protivizvršenje. Naravno, ukoliko sud održi ročište, neće biti nedoumica u vezi sa primjenom ovog načela.

Načelo zaštite izvršenika

Zakon o izvršnom postupku Republike Srpske definisao je položaj dužnika. Odredbama je predviđeno da sud tokom provođenja izvršenja pazi na dostojanstvo izvršenika. Izvršenje se provodi u obimu i granicama određenim u rješenju o izvršenju.²⁹

Ovo načelo usko je povezano sa institutom protivizvršenja. Suština protivizvršenja jeste zadovoljenje pravde na način da se izvršeniku vrati imovima koja mu je protivpravno oduzeta. Nekada se tokom provođenja postupka izvršenja prekorači obim ovlaštenja pa se radi namirenja tražioca izvršenja od izvršenika oduzme više imovine nego što je neophodno.

Zakonskim propisima predviđeno je da od izvršenika ne smije biti oduzeto više imovine osim neophodnog dijela koji je potreban za namirenje tražiočevog potraživanja. Međutim, kada se izvršenikove stvari prodaju javnom prodajom, može se desiti da vrijednost stvari i dobijeni iznos budu veći nego tražiočevo potraživanje. U tom slučaju preostali iznos novčanih sredstava dobijen prodajom stvari predaje se izvršeniku ukoliko za to nema smetnji.³⁰ Dakle, definisanjem ovih zakonskih odredaba zaštićena su prava izvršenika.

²⁸ ZIP RS, član 55

²⁹ ZIP RS, član 41 stav (3)

³⁰ ZIP RS, član 97 stav (2)

Pored navedenog, zakonom je decidno propisano koje stvari i prava ne mogu biti predmet izvršenja.³¹ Zakon o izvršnom postupku ne definiše izročito načelo kojim se štite prava izvršenika, ali sumiranjem svih odredaba jasno je da su obezbijedeni zaštita dostojanstva i prava izvršenika.³²

Načelo formalnog legaliteta

Ovo načelo može se posmatrati na više načina. Formalnost se mora ispoštovati u pogledu ovlaštenja tražioca izvršenja za pokretanje izvršnog postupka. Dakle, postupak izvršenja radi namirenja potraživanja tražioca izvršenja formalno-pravno može pokrenuti tražilac izvršenja ili njegov ovlašteni punomoćnik, nikako treća lica, što nije slučaj kod *ovlaštenja za pokretanje postupka protivizvršenja*.

Osim forme u pogledu ovlaštenja za pokretanje izvršnog postupka, formalno se mora postupati i u pogledu isprava koje se podnose sudu radi pokretanja postupka izvršenja. Zakon je definisao da se izvršenje može pokrenuti na osnovu izvršne ili vjerodostojne isprave.³³

Kada cijeni formu podnesene izvršne isprave, sud ne ulazi u ocjenu zakonitosti i pravilnosti izvršne isprave.³⁴ Uzimajući u obzir činjenicu da je u pogledu isprave koja je stekla svojstvo izvršnosti vođen parnični ili neki drugi postupak pred sudom ili nadležnim organima, izvršni sud postupajući ne ulazi u sadržinu podnesene izvršne isprave.

Sud isto postupa kada je izvršenje pokrenuto na osnovu vjerodostojne isprave. Oslanjajući se na pouzdanost u radnje i postupke koji su prethodili pokretanju izvršenja, sud cijeni formalnost podnesene vjerodostojne isprave u pogledu legitimacije stranaka i u pogledu postojanja dospjlosti

Kao što Račićeva (2021, strana 167) objašnjava o pravu izvršenika na preostali novčani iznos od prodaje stvari nakon namirenja tražioca izvršenja

³¹ ZIP RS, član 7 i član 117

³² ZIP RS, član 43 stav (2)

³³ ZIP RS, član 22

³⁴ ZIP RS, član 27

potraživanja jer se isto dokazuje na osnovu isprava koje je zakon odredio kao vjerodostojne. Ostale okolnosti u pogledu pokretanja izvršenja na osnovu vjerodostojne isprave sud ne cijeni.

S obzirom da se u izvršnom postupku, pa tako i u postupku protivizvršenja primjenjuje prinuda kako bi se isto sprovelo, može se reći da je ovo načelo u odnosu na parnični i vanparnični postupak najviše došlo do izražaja. Primjena prinude u ovim postupcima mora biti strogo regulisana i koristiti se u granicama neophodnim za provođenje postupka izvršenja, odnosno protivizvršenja. Suština ovog načela jeste da je izvršni sud dužan da donese rješenje o izvršenju i da sprovede izvršenje kada su ispunjeni uslovi koje zakon definiše za donošenje rješenja i sprovođenje izvršenja na osnovu donesenog rješenja.³⁵

Načelo vremenskog redoslijeda

Na istoj stvari ili pravu nerijetko više lica može imati ovlaštenje za pokretanje izvršnog postupka. A kako se izvršnim postupkom individualno namiruje tražilac izvršenja, lako se može desiti da neki tražilac izvršenja bude namiren prije drugog, ili da neki ostanu nenamireni.

Sud postupa po predmetima onim redoslijedom kako ih je primio. Sudija ima diskreciono pravo da uzme u rad određen predmet, bez obzira na redoslijed ukoliko ocijeni da je to potrebno, odnosno ako priroda potraživanja ili posebne okolnosti zahtijevaju da se postupi drugačije.³⁶ Dakle, dan predaje predmeta protokolu suda određuje redoslijed postupanja po istom. Međutim, postoje predmeti koji se odnose na potraživanja koja imaju značaj za ličnu egzistenciju građana ili maloljetnih lica, za isplatu zaštićenih ličnih dohodaka, za vraćanje radnika na rad, za osiguranje mirnog posjeda, provođenje privremenih mjera.³⁷ U tim slučajevima dolazi do odstupanja od načela vremenskog redoslijeda. Primanja po osnovu zakonskog izdržavanja ne mogu biti predmet

³⁵ Kao što Račićeva (2021, strana 29) objašnjava o načelu formalnog legaliteta

³⁶ ZIP RS, član 5, stav (2)

³⁷ Kao što Božić (2020 strana 118) objašnjava o odstupanju od načela vremenskog redoslijeda I uslovima pod kojima je isto opravdano

izvršenja. Međutim, ako se namiruju ista takva potraživanja onda primanje po osnovu zakonskog izdržavanja može biti predmet izvršenja.

Tražilac izvršenja može sudu ukazati na potrebu hitnosti u postupanju zbog određenih okolnosti. Sud može sam, bez intervencije tražioca izvršenja, uzeti predmet u postupanje prije nego isti bude na redu. To je diskreciono pravo suda, a pravilo je da sud poštuje vremenski redoslijed u skladu sa istoimenim načelom.

Važno je napomenuti da se prilikom izvršenja na nepokretnosti, iz prodaje stvari prvo namiruju troškovi izvršnog postupka, zatim potraživanja založnih povjerilaca koji se po redu prvenstva namiruju prije tražioca izvršenja, zatim potraživanje tražioca izvršenja po čijem prijedlogu je određeno izvršenje, a nakon toga potraživanja založnih povjerilaca koji se po redoslijedu namiruju poslije tražioca izvršenja. Ukoliko izvršenik duguje i kamatu, ona se namiruje prije glavnog potraživanja.

Kada se tražioci izvršenja namiruju prodajom pokretnih stvari, pravi se razlika da li je u pitanju jedan tražilac izvršenja ili više tražilaca izvršenja. Ako se iz prodajne cijene namiruje samo jedan tražilac izvršenja, sud će bez održavanja ročišta, rješenjem odrediti da se iz iznosa dobijenog prodajom stvari i oduzetog novca namire redom troškovi postupka, troškovi određeni u izvršnoj ispravi, kamate do dana unovčenja stvari i konačno, glavno potraživanje.³⁸

Kad se u izvršnom postupku namiruje više tražilaca izvršenja sud će prilikom donošenja rješenja o namirenju uzeti u obzir samo ona potraživanja za koja je rješenje o izvršenju postalo izvršno do dana donošenja rješenja o namirenju.

Prilikom izvršenja na novčanom potraživanju redoslijed namirenja je zakonom predviđen kad postoji samo jedan povjeric. U tom slučaju prvo se namiruju troškovi izvršnog postupka, troškovi određeni u izvršnoj ispravi, kamate te u konačnici glavno potraživanje. Zakonom nije definisano kojim redoslijedom će se vršiti namirenje kada u postupku ima više povjeric. Bilo bi opravdano da se poštuje načelo vremenskog redoslijeda.

³⁸ Kao što Račićeva (2021, strana 185) objašnjava o redoslijedu namirenja

S obzirom da se postupak protivizvršenja provodi u skladu sa zakonskim odredbama i pravilima po kojima se provodi izvršni postupak, očekivano je da se i ovo načelo poštuje i primjenjuje kao ostala načela izvršnog postupka.

Međutim, ukoliko uzmemo u obzir da se postupak protivizvršenja pokreće i vodi radi ispravljanja posljedica koje su nastale provođenjem postupka izvršenja, jasno je da je sužen krug lica koja imaju legitimno pravo da pokrenu protivizvršenje, te ovo načelo ima slabiji efekat u odnosu na primjenu koju ima u izvršnom postupku. Protivizvršenje može pokrenuti izvršenik iz provedenog postupka izvršenja, zatim treća lica i učesnici³⁹, te se načelo vremenskog redosljedamože primjeniti samo na ova lica.

Načelo dostupnosti podataka o imovini izvršenika

Kako bi se izvršni postupak uspješno okončao, neopodno je da tražilac izvršenja ili sud pribave relevantne podatke o imovini izvršenika. Zakonom o izvršnom postupku Republike Srpske predviđena su pravila za utvrđivanje imovine izvršenika. Sud može zatražiti od izvršenika i od drugih fizičkih i pravnih lica ili organizacija da mu dostave podatke o imovini izvršenika.

Shodno navedenom, s obzirom da u postupku protivizvršenja izvršenik traži da mu se vrati ono što mu je oduzeto u toku provedenog izvršnog postupka, može se reći da je predmet izvršenja, odnosno protivizvršenja unaprijed poznat i da nema potrebe za primjenom ovog načela. Međutim, ako stvar koju je tražilac izvršenja pribavio u izvršnom postupku više ne postoji ili je istom raspolagao, onda ovo načelo dolazi do izražaja jer je dostupnost podataka o imovini tražioca izvršenja veoma važna, kako bi se odredio predmet protivizvršenja.

³⁹ ZIP RS, član 54, član 58 i član 59

Načelo pismenosti i usmenosti

Da bi sud postupao u nekom predmetu, neophodno je da se stranke obrate pisanim podneskom. Dakle, izvršni sud postupa na osnovu podnesaka i drugih pismena.⁴⁰

Međutim, ni malo manji značaj nema načelo usmenosti. Usmene procesne radnje se preduzimaju na ročištu ili, eventualno, izvan ročišta. Kako zakonom nije predviđeno održavanje ročišta pri vođenju postupka izvršenja, načelo usmenosti dolazi do izražaja u *postupku protivizvršenja* jer sud može zakazati ročište ako se tražilac izvršenja iz provedenog postupka izvršenja izjasni na prijedlog za protivizvršenje i isti ospori.⁴¹

Načelo usmenosti više dolazi do izražaja i ima veći značaj u drugoj vrsti postupka, nego u izvršnom postupku jer sud u izvršnom postupku donosi odluku na osnovu izvršne isprave bez obaveze održavanja ročišta.

U izvršnom postupku radnje se po pravilu preduzimaju u pisanoj formi, a samo izuzetno se postupa usmeno. Sud donosi odluke na osnovu prijedloga za izvršenje podnesenog u pisanoj formi. Svi podnesci dostavljeni poštom, faksom, elektronskom poštom....smatraju se kao podnesci u pisanoj formi.

Podnesci moraju biti razumljivi, moraju imati sve neophodne elemente, predviđene zakonom, kako bi se po istima moglo postupati. Bitni elementi podneska su:

- naziv suda,
- ime i prezime stranke,
- naziv pravne osobe (ukoliko je pravna osoba učesnik u postupku),
- prebivalište ili boravište stranaka ili sjedište stranaka, njihovih zakonskih zastupnika i punomoćnika (ukoliko su ih angažovali),
- predmet spora, sadržaj izjave i potpis podnosioca zahtjeva.

⁴⁰ ZIP RS, član 9 stav (1)

⁴¹Kao što Stankovićeva (2007, strana 198) objašnjava o načelu usmenosti

ZIP RS, član 55 stav (2)

Pri obraćanju sudu, potrebno je dostaviti dovoljan broj primjeraka podneska, za sud i suprotnu stranku.⁴²

Izvršni sud u postupku ne odlučuje o subjektivnim pravima učesnika postupka. Cilj provođenja izvršnog postupka je namirenje tražioca izvršenja, a ukoliko su neke činjenice sporne, isto se raspravlja u parničnom postupku, gdje opet do izražaja dolazi načelo usmenosti.⁴³

Za razliku od izvršnog postupka, u postupku protivizvršenja tražilac izvršenja je od samog početka upoznat da je postupak pokrenut jer mu sud dostavlja prijedlog za protivizvršenje na odgovor. A značaj načela usmenosti se više ogleda u postupku protivizvršenja nego u izvršnom postupku jer sud zakazuje ročište ukoliko se tražilac izvršenja usprotivi prijedlogu za protivizvršenje, za razliku od izvršnog postupka u kojem sud donosi odluku bez pozivanja izvršenika na prijedlog za izvršenje i bez održavanja ročišta.

Načelo neposrednosti

S obzirom da izvršni sud odlučuje na osnovu izvršnih isprava koje su nastale u nekom drugom postupku, prije pokretanja izvršnog postupka, jasno je da načelo neposrednosti nema veliki značaj. Neposrednost više dolazi do izražaja pri pokretanju postupka na osnovu vjerodostojne isprave, jer izvršni sud nakon podnošenja iste odlučuje o postojanju potraživanja za koje se zahtijeva izvršenje. Pri provođenju izvršenja mnogo više do izražaja dolazi posrednost, nego neposrednost.

Moglo bi se reći da primjena načela neposrednosti više dolazi do izražaja u postupku protivizvršenja nego u izvršnom postupku jer se postupak protivizvršenja pokreće zbog prethodno provedenog izvršnog postupka i na osnovu odluke koju je sud donio u izvršnom postupku, te činjenica i okolnosti koje sudu nisu bile poznate u vrijeme donošenja odluke, a dokazi o istima su sudu neposredno dostavljeni uz prijedlog za protivizvršenje.

⁴²Kao što Božić (2020, strana 121) objašnjava o elementima podneska

⁴³ Kao što Račićeva (2021, strana 40) objašnjava o primjeni načela usmenosti

Načelo javnosti

Izvršni postupak se uglavnom zasniva na pisanim podnescima i odlukama. Zakonom je navedeno kada je neophodno održavanje ročišta i to:

- ročište za prodaju nepokretnih stvari;
- ročište za prodaju pokretnih stvari;
- ročište za diobu iz postignute i plaćene kupoprodajne cijene;
- ročište u postupku protivizvršenja, ukoliko se tražilac izvršenja usprotivi protivizvršenju.

Ukoliko izvršni sud zakaže ročište, isto će se održati bez obzira da li je obezbijedena javnost, da li su izostale jedna ili obje stranke ili neko od učesnika postupka.⁴⁴

O radnjama koje se preduzimaju tokom održavanja ročišta sastavlja se zapisnik. Ukoliko sudija procijeni da je dovoljno sastaviti službenu zabilješku, odlučuje da li će se voditi zapisnik ili sastaviti službena zabilješka.

U posebnim postupcima, koji su naročito osjetljivi za stranke, kao na primjer postupak predaje djeteta, javnost je potpuno isključena.

Što se tiče načela javnosti u postupku protivizvršenja, isto nema značaj koji ima u izvršnom postupku budući da je stranka zainteresovana za provođenje protivizvršenja izvršenik iz prethodno provedenog izvršnog postupka, a protivizvršenje pokreće radi namirenja svog potraživanja koje je nastalo zbog nepotrebno provedenog izvršnog postupka.

Izuzetno, načelo javnosti se primjenjuje u postupku protivizvršenja ukoliko sud zakaže ročište zbog protivljenja tražioca izvršenja provođenju postupka protivizvršenja.

⁴⁴ Kao što Račićeva (2021, strana 40) objašnjava o održavanju ročišta

IIIb IZVRŠENJE I PROTIVIZVRŠENJE, ODNOS, USLOVI I ROKOVI

Izvršni postupak često se naziva „krunom“ parničnog postupka.⁴⁵ Ali izvršni postupak ne mora uvijek da slijedi nakon parničnog postupka. Izvršni i parnični postupak mogu da teku istovremeno, n primjer kada tuženi izjavi reviziju po okončanom parničnom postupku, a tužilac iz parničnog postupka, pokrene izvršni postupak kao tražilac izvršenja. U takvim situacijama postoji mogućnost da nakon okončanog postupka izvršenja izvršenik ostvari mogućnost da pokrene *postupak protivizvršenja*, ako se u postupku po reviziji utvrdi da tražilac izvršenja nije imao pravo na prinudno namirenje.

Nekada se izvršni postupak može voditi prije parničnog postupka. Ako se uzme na primjer izvršna notarska isprava, evidentno je da se na osnovu iste može pokrenuti izvršni postupak. Međutim, po okončanom izvršnom postupku izvršenik može pokrenuti *postupak protivizvršenja*, a ako u zakonom predviđenim rokovima ne pokrene protivizvršenje, po isteku roka od godinu dana od okončanja izvršnog postupka može pokrenuti parnični postupak kako bi od tražioca izvršenja oduzeo ono što je ovaj neosnovano stekao u provedenom izvršnom postupku.⁴⁶

Zakon o izvršnom postupku Republike Srpske decidno je naveo šta se ima smatrati izvršnom ispravom, a to su:

- 1) Izvršna odluka suda i izvršno sudske poravnanje;
- 2) Izvršna odluka donesena u upravnom postupku i poravnanje u upravnom postupku, ako glasi na ispunjenje novčane obaveze;
- 3) Izvršna notarska isprava;
- 4) Druga isprava koja je zakonom određena kao izvršna.⁴⁷

Dakle, sve pobrojane isprave su izvršne isprave što znači da je posjedovanje bilo koje od njih dovoljno za pokretanje izvršnog postupka. Međutim, pokretanjem i okončanjem izvršnog postupka, te namirenjem tražioca izvršenja na račun izvršenika nekada se tek ostvaruju uslovi za

⁴⁵ Kao što Račićeva (2008, strana 5) objašnjava o značaju izvršnog postupka

⁴⁶ ZIP RS, član 54 stav (3), (4)

⁴⁷ ZIP RS, član 23 stav (1)

pokretanje postupka kojim bi u konačnici trebalo da bude zadovoljeno načelo zakonitosti načelo traženja istine.

U praksi se događa da se izvršenje, po prijedlogu tražioca izvršenja, sprovede do kraja, i ako tražilac izvršenja nije imao pravo na imovinsku korist koju je pribavio u postupku izvršenja. Zakonom o izvršnom postupku Republike Srpske taksativno su navedeni razlozi za pokretanje postupka protivizvršenja. Ukoliko izvršenik, po okončanom postupku izvršenja ima interes, može pokrenuti postupak protivizvršenja kako bi vratio nazad ono što mu je u toku postupka izvršenja neosnovano oduzeto.

Zakonom navedeni razlozi za pokretanje postupka protivizvršenja jesu sljedeći:

- 1) Izvršna isprava je pravosnažno ukinuta, preinačena, poništena, stavljena van snage ili je na drugi način utvrđeno da je bez pravnog dejstva;
- 2) Ako je rješenje o izvršenju pravosnažno ukinuto ili preinačeno i
- 3) Ako je izvršenik tokom izvršnog postupka namirio tražiocu izvršenja potraživanje mimo suda tako da je tražilac izvršenja dvostruko namiren.⁴⁸

Dakle, ukoliko se, po provedenom postupku izvršenja, utvrdi da je ispunjen bilo koji od gore taksativno navedenih uslova, izvršenik može pokrenuti postupak protivizvršenja.

Zakonodavac je propisao rok u kojem se može pokrenuti postupak protivizvršenja. Kao svaki drugi postupak i mogućnost stranke i ovaj postupak ima subjektivni i objektivni rok u okviru kojih stranka ima mogućnost da djeluje. Subjektivni rok za pokretanje postupka protivizvršenja je 30 dana od dana saznanja izvršenika za razloge zbog kojih može pokrenuti protivizvršenje, a objektivni rok je jedna godina od dana okončanja izvršnog postupka.⁴⁹

Ako izvršenik propusti podnijeti prijedlog za protivizvršenje u predviđenom roku ili rokovima, u zavisnosti od dana saznanja za mogućnost da podnese isti, nakon isteka objektivnog

⁴⁸ ZIP RS, član 54 stav (1)

⁴⁹ ZIP RS, član 54 stav (3)

roka ne može podnijeti prijedlog za protivizvršenje.⁵⁰ Ali izvršenik u tom slučaju neće ostati bez pravne zaštite. Ima mogućnost da podnese tužbu sa predmetom neosnovanog bogaćenja protiv tražioca izvršenjaj da u parničnom postupku ostvari zaštitu svojih prava.

Posljedice neosnovano provedenog postupka izvršenja mogu se uporediti sa neosnovanim bogaćenjem, institutom materijalnog prava. Ukoliko u poslovno-pravnim odnosima dođe do neosnovanog bogaćenja jedne strane, na štetu druge strane, učesnici pravnog prometa mogu pred nadležnim sudom tražiti zaštitu svojih prava. Jedan od metoda pravne zaštite jeste parnični postupak, koji ima najširu primjenu kada je u pitanju neosnovano bogaćenje.⁵¹

Ukoliko izvršenik u zakonitom roku podnese *prijedlog za protivizvršenje sud isti dostavlja povjeriocu, odnosno tražiocu izvršenja iz provedenog postupka izvršenja i poziva ga da se izjasni u roku od tri dana.*⁵² Ukoliko povjerilac, odnosno prethodni tražilac izvršenja izjasni da se protivi prijedlogu za protivizvršenje sud će zakazati ročište kako bi se raspravilo o podnesenom prijedlogu za protivizvršenje. Međutim, ukoliko se povjerilac ogлуši na poziv suda za izjašnjenje, sud može donijeti odluku bez zakazivanja ročišta.⁵³

S obzirom da su pravna sredstva koja izvršni dužnik ulaže protiv rješenja o izvršenju, po pravilu, nesuspendivna i nedjelotvorna, često se dešava da se izvršni povjerilac potpuno namiri, a da, docnije, sud više instance ukine, po vanrednim pravnim lijekovima ili preinači izvršnu ispravu (što je najčešće u praksi) ili da sam izvršni sud ukine rješenje o izvršenju.⁵⁴

Protivizvršenje je institut izvršnog procesnog prava koji ima za cilj da otkloni ili umanjii posljedice sprovedenog postupka izvršenja, kada je ono nezakonito, odnosno nepotrebno sprovedeno.⁵⁵

⁵⁰ ZIP RS, član 54 stav (4)

⁵¹Kao što Račićeva (2021, strana 142) objašnjava o mogućnosti pokretanja parničnog postupka u slučaju neosnovanog bogaćenja

⁵² ZIP RS, član 55 stav (1)

⁵³ U Građanskom procesnom pravu (Keča, Starović, 2004, strana 623) objašnjava o održavanju ročišta u postupku protivizvršenja

⁵⁴ Kao što Jakšić (2008, strana 957 i 958) objašnjava o redovni i vanrednim pravnim lijekovima

⁵⁵ Kao što Račićeva (2021, strana 141) objašnjava o protivizvršenju

Ako je tražilac izvršenja zahtijevao provođenje izvršenja za koje nije bio ovlašten ili ako je naknadno prestala potreba za prinudnim izvršenjem, na primjer izvršenik je dobrovoljno izvršio svoju obavezu, otvara se potreba za naknadnim ispravljanjem štetnih posljedica koje izvršenik trpi neosnovano provedenim postupkom izvršenja.

Izvršenik ima pravo da podnese prijedlog i pokrene postupak protivizvršenja sa zahtjevom da mu izvršni povjerilac vrati ono što je izvršenjem dobio, kako bi zaštitio svoja prava, budući da tražilac izvršenja nije imao pravo da pokrene izvršeni postupak i prinudnim putem naplati potraživanje.⁵⁶

Ukoliko izvršenik u predviđenom roku ne pokrene postupak protivizvršenja, ima mogućnost da u parničnom postupku ostvari svoja prava.⁵⁷

Parnični postupak je, kao redovan pravni put, duži put postizanja pravne zaštite. Ukoliko se sagleda na način da izvršenik iz provedenog postupka izvršenja pokreće parnični postupak iz razloga što je provođenjem istog došlo do neosnovanog bogaćenja tražioca izvršenja, jasno je da je potrebno provesti niz postupaka i radnji kako bi izvršeniku bila namirena šteta koja je prouzrokovana provođenjem izvršnog postupka.

Nakon što stekne svojstvo pravosnažnosti i izvršnosti kondemnatorna presuda, kojom je parnični sud naložio ranijem tražiocu izvršenja, kao tuženom u pokrenutom parničnom postupku, da ranijem izvršeniku, a tužiocu u pokrenutom parničnom postupku, vrati ono što je neosnovano stekao okončanjem izvršnog postupka, raniji izvršenik će imati mogućnost da pokrene izvršni postupak jer je u provedenom parničnom postupku na autoritativan i nesumnjiv način utvrdio da ima pravo na to.⁵⁸

Poređenjem parničnog postupka, kao redovnog puta i načina kojim se mogu ispraviti nepravilnosti na osnovu kojih je došlo do neosnovanog bogaćenja tražioca izvršenja iz izvršnog

⁵⁶ U Pravu izvršenja i pravu obezbijedenja, Stanković, et al. (2017, strana 163) objašnjava o protivizvršenju

⁵⁷ ZIP RS, član 54 stav (4)

⁵⁸ U Pravu izvršenja i pravu obezbijedenja, Stanković, et al. (2017, strana 163) objašnjavaju mogućnost izvršenika za pokretanje izvršenja na osnovu pravosnažne odluke donesene u parničnom postupku

postupka, sa postupkom protivizvršenja koji je poseban pravni put, mogu se istaći kako prednosti tako i nedostaci jednog i drugog postupka.

Postupak protivizvršenja nije redovan put pravne zaštite koji stranke mogu koristiti. Tokom provođenja izvršnog postupka stranke mogu ulagati prigovor i žalbu. *Protivizvršenje je posebna vrsta postupka koji može pokrenuti izvršenik, treća lica i drugi učesnici.*⁵⁹

Svrha protivizvršenja jeste da se anuliraju posljedice provedenog postupka izvršenja.

Protivizvršenje je, definitivno, kraći i efikasniji pravni put kojim izvršenik može, kao obligacioni povjerilac da zaštiti svoja prava, u odnosu na parnični postupak, koji je složeniji, iziskuje više troškova i duže traje.

Ukoliko ovlaštena stranka, odnosno izvršenik, treće lice ili drugi učesnik blagovremeno pokrene postupak protivizvršenja, neće biti potrebe da se pokreće parnični postupak jer će provođenjem protivizvršenja izvršeniku biti vraćeno ono što mu je neosnovano oduzeto tokom postupka izvršenja.

Kako ne bi dolazilo do istovremenog pokretanja oba postupka, zakonodavac je definisao kada, u kojim rokovima i pod kojim uslovima se može pokrenuti svaki od ovih postupaka. Dok teče rok za pokretanje postupka protivizvršenja stranke nemaju zakonom dozvoljenu mogućnost da pokreću parnični postupak. Dakle, dok teče rok za pokretanje protivizvršenja, stranke ne mogu birati da li će pokrenuti postupak protivizvršenja ili će sačekati da prođu zakonski rokovi za pokretanje protivizvršenja pa će parnični postupak. Nakon što protekne rok za pokretanje postupka protivizvršenja, izvršenik, treća lica i drugi učesnici imaju mogućnost da pokrenu parnični postupak kako bi od dužnika iz obligacionog odnosa, to jeste od tražioca izvršenja iz provedenog izvršnog postupka namirili štetu koja je nekome od njih prouzrokovana provedenim izvršnim postupkom.

Samo u izuzetnoj situaciji je dopuštno da se pokrene parnični postupak prije isteka roka za pokretanje postupka protivizvršenja. Ukoliko je predmet izvršenja pretrpio takve stvarne ili pravne

⁵⁹ ZIP RS, član 54, član 58 i član 59

promjene da njegovo vraćanje u postupku protivizvršenja više nije moguće, parnični postupak se može odmah pokrenuti.

Pojedini autori čak parnični postupak definišu kao redovan pravni put, a izvršni postupak kao poseban pravni put.⁶⁰ Opravdanost posmatranja parničnog postupka kao redovnog pravnog puta iznalazi se u činjenici da izvršenik može, nakon okončanog postupka izvršenja podići tužbu, koja se zasniva na neosnovanom bogaćenju, protiv tražioca izvršenja.

Pokretanje postupka protivizvršenja pred izvršnim sudom ima specifičnosti posebnog pravnog puta jer izvršenik ima mogućnost da podigne prijedlog za protivizvršenje i da u izvršnom postupku ostvari svoja prava, bez pokretanja parničnog postupka jer je zakonodavac strankama dao mogućnost da pred sudom raspravljaju u postupku protivizvršenja.

Ostvarivanje prava putem parničnog postupka, kao redovnog puta, zapravo je duži put pravne zaštite. Tek nakon što sud donese presudu kojom nalaže tuženom odnosno tražiocu izvršenja iz provedenog izvršnog postupka, da tužiocu, odnosno izvršeniku iz provedenog izvršnog postupka vrati ovo što je stekao bez osnova provedenim postupkom izvršenja, raniji izvršenik će, kao izvršni povjerilac čije potraživanje je utvrđeno pravosnažnom sudskom odlukom na nesumnjiv i zakonit način moći da pokrene postupak izvršenja na osnovu donesene sudske odluke.

Protivizvršenjem se na relativno kraći i brži način ostvaruje potraživanje ranijeg izvršenika, čija su prava povrijeđena i prouzrokovana mu šteta provedenim izvršnim postupkom.

Ne treba zaboraviti činjenicu da je upravo izvršenik taj koji je „skrivio“ izvršni postupak jer je usljed njegovog nesavjesnog i nekorektnog postupanja tražilac izvršenja bio primoran da pokrene postupak izvršenja, kako bi prinudnim putem naplatio svoje potraživanje.

Prijedlog za protivizvršenje je po svojoj pravnoj prirodi specifično sredstvo. Svoje dejstvo proizvodi kao inicijalna procesna radnja kojom stranka pokreće postupak za protivizvršenje, a sa druge strane predstavlja specifično pravno sredstvo kojim se otklanjaju posljedice provedenog postupka izvršenja, za koji je naknadno utvrđeno da je proveden nezakonito i neosnovano.

Prijedlog za protivizvršenje može se podnijeti kada je izvršenje provedeno i tražilac izvršenja namiren potpuno ili djelimično. Dakle, uslov za pokretanje protivizvršenja nije da je

⁶⁰ Kao što Stankovićeva (2007, strana 196) objašnjava odnos izvršnog i parničnog postupka

tražilac izvršenja u cjelosti namiren.⁶¹ Izvršenik u postupku protivizvršenja traži da mu se vrati ono što je tražilac izvršenja dobio provođenjem izvršnog postupka.

Nakon što sud utvrdi da je prijedlog za protivizvršenje osnovan, o istom će odlučivati u dvije faze. Moglo bi se reći da postupak protivizvršenja ima drugačiju strukturu jer je dvofazni postupak.

Prva faza je simbioza samostalnog kognicionog postupka koji predstavlja surogat parničnog postupka i postupka određivanja izvršenja. U ovoj fazi najprije se odlučuje o osnovanosti zahtjeva za protivizvršenje i ako se utvrdi da je isti osnovan, sud donosi odluku kojom se izvršni povjerilac, iz prethodno provedenog postupka izvršenja, obavezuje na ispunjenje određene činidbe. Moglo bi se reći da se u ovoj fazi postupka u stvari vodi parnica, ali po pravilima izvršne procedure, kako bi u konačnici bila donesena izvršna isprava. Istovremeno se, na osnovu odluke koju je donio izvršni sud određuje izvršenje u skladu sa načelom efikasnosti. Dakle, u prvoj fazi sud de fakto donosi dvije odluke a to su: *kondemnatorna odluka donesena u postupku za protivizvršenje* koja u stvari predstavlja izvršnu ispravu, na osnovu koje izvršni sud, *drugom odlukom odmah određuje izvršenje*.⁶² Iz navedenog se može zaključiti da u prvoj fazi odlučivanja sud donosi rješenje kojim se usvaja prijedlog za protivizvršenje i nalaže povjeriocu, odnosno tražiocu izvršenja iz provedenog postupka izvršenja, da *u roku od osam dana* vrati ono što je izvršenjem dobio. Ukoliko stranka u ostavljenom roku ne izvrši dobrovoljno svoju obavezu, doneseno rješenje postaje pravosnažno i onda slijedi druga faza.

U drugoj fazi tražilac izvršenja, odnosno lice koje je bilo izvršenik u provedenom postupku izvršenja sudu predlaže i sud donosi rješenje o protivizvršenju. Tada pravosnažno rješenje kojim je usvojen prijedlog za protivizvršenje dobija karakter izvršne isprave. Dakle, slijedi provođenje izvršenja, odnosno protivizvršenja koje nije dobrovoljno namireno na osnovu rješenja o određivanju protivizvršenja određenim sredstvom po opštim pravilima izvršnog postupka.⁶³

⁶¹ U Građanskom procesnom pravu, Keča, et al. (2004, strana 622) objašnjava o prijedlogu za protivizvršenje

⁶² U Pravu izvršenja i pravu obezbijedenja, Stanković, et al. (2017, strana 164) objašnjavaju o svojstvima sudske odluke o protivizvršenju

⁶³ U Građanskom procesnom pravu, Keča, et al. (2004, strana 623) objašnjavaju o sudskoj odluci o određivanju provođenja protivizvršenja

Zakonom o izvršnom postupku Republike Srpske propisano je da postupak protivizvršenja, pored izvršenika iz provedenog postupka izvršenja, mogu pokrenuti treća lica i učesnici.⁶⁴ Dakle, ukoliko uzmemo u obzir uslove pod kojima izvršenik može pokrenuti protivizvršenje, implicira da prava trećih lica i učesnika treba da budu povrijeđena provedenim izvršnim postupkom da bi se ostvarili uslovi da i oni mogu pokrenuti protivizvršenje kako bi ostvarili vraćanje onoga što im je neosnovano oduzeto toku izvršnog postupka.

Nakon što treća lica ili učesnici sudu podnesu prijedlog za pokretanje protivizvršenja, postupak se vodi pod istim uslovima i u okviru istih, zakonom propisanih rokova kao kada postupak protivizvršenja pokrene izvršenik. Dakle, prava trećih lica i učesnika ni na koji način nisu umanjena u odnosu na prava izvršenika u postupku protivizvršenja.⁶⁵

⁶⁴ ZIP RS, član 54, član 58 I član 59

⁶⁵ ZIP RS, član 58 stav (2) I član 59 stav (2)

PRETPOSTAVKE ZA PROTIVIZVRŠENJE

Da bi postupak protivizvršenja bio zakonito proveden, neophodno je da budu ispunjene pretpostavke za protivizvršenje. Za protivizvršenje bi se moglo reći da nije samostalan postupak, ukoliko se uzme u obzir da ga nije moguće pokrenuti niti provesti bez prethodno provedenog postupka izvršenja i ukoliko se uzmu u obzir efekti koje proizvodi, a to je poništenje rezultata prethodno provedenog postupka izvršenja. Ali ako se razmotri ovlaštenje stranke za pokretanje postupka, zatim tok postupka i pravo stranka kojih se isti tiče, može se reći da je ovo samostalan postupak.

Zakonske pretpostavke za podnošenje prijedloga za protivizvršenje su:

- Da je provedeno izvršenje;
- Da raniji izvršni dužnik, kao obligacioni povjerilac, odnosno tražilac izvršenja podnese prijedlog za protivizvršenje;
- Da prijedlog za protivizvršenje bude podnesen u zakonitom roku;
- Da je prijedlog za protivizvršenje osnovan, odnosno da postoji zakonski razlog za protivizvršenje;
- Da je potraživanje ranijeg izvršnog dužnika podobno za protivizvršenje.⁶⁶

Zakonom je, takođe, propisano da „lice na čiji teret je namireno potraživanje tražioca izvršenja a isto nije bilo označeno kao izvršenik u rješenju o izvršenju“, može u zakonom predviđenim rokovima od suda zahtijevati da naloži tražiocu izvršenja da mu vrati ono što je dobio izvršenjem. To lice zakon definiše kao „treće lice“ s obzirom da isto nije učestvovalo u izvršnom postupku, a osjetilo je posljedice provedenog postupka.⁶⁷

⁶⁶ ZIP RS, član 54, član 55 i član 56

⁶⁷ ZIP RS, član 58 stav (2)

Pored toga, zakon je dao mogućnost učesniku u izvršnom postupku da nakon što pravosnažno bude izmijenjeno rješenje o namirenju zahtijeva da sud naloži licima kojima je bila izvršena isplata novčanog iznosa koji njemu pripada da mu vrate iznos koji ga sleduje.⁶⁸

Dakle, pored izvršenika, treća lica i učesnici imaju pravo da, pod zakonom predviđenim pretpostavkama, pokrenu postupak protivizvršenja.

Svojstva prijedloga za protivizvršenje

Prijedlogom za protivizvršenje se pokreće postupak protivizvršenja. Prijedlog se sudu uvijek predaje u pisanoj formi i mora imati sve elemente koje imaju podnesci u izvršnom postupku. Kao inicijalna procesna radnja, prijedlog za protivizvršenje sastoji se od dva kumulativno postavljena zahtjeva i to *zahtjev za protivizvršenje* i *zahtjev za određivanje izvršenja određenim sredstvom izvršenja na određenom predmetu izvršenja*. Uz prijedlog za protivizvršenje tražilac protivizvršenja treba da priloži odgovarajuće dokaze, na kojima zasniva prijedlog. Na osnovu zakonito formulisanog prijedloga za protivizvršenje sud donosi odluke u postupku protivizvršenja. Pored zahtjeva koji su neophodni za odlučivanje suda u postupku, predlagač postupka protivizvršenja ima pravo da traži naknadu troškova postupka. S obzirom da se po sprovedenom izvršnom postupku troškovi postupka snose po principu krivice, odnosno izvršenik je dužan da tražiocu izvršenja nadoknadi troškove koje je tražilac izvršenja imao tokom izvršnog postupka⁶⁹ može se izvesti zaključak da i izvršenik ima mogućnost da prilikom podnošenja prijedloga za protivizvršenje, pored ostalog, podnese i zahtjev za naknadu troškova postupka.

Treća lica i učesnici su dužni sačiniti prijedloge za protivizvršenje po uzoru na prijedlog za protivizvršenje i formalno-pravne uslove koji moraju biti ispunjeni kada isti podnosi izvršenik.

⁶⁸ ZIP RS, član 59 stav (1)

⁶⁹ Kao što Račićeva (2021, strana 110) objašnjava o nadoknadi troškova postupka

Takođe su dužni poštovati subjektivni i objektivni rok koji su zakonom predviđeni za podnošenje prijedloga za protivizvršenje, a isti su definisani kao rok za podnošenje prijedloga za protivizvršenje od strane izvršenika.⁷⁰

Radnje suda po podnesenom prijedlogu za protivizvršenje

Postupak protivizvršenja se ne može smatrati redovnim postupkom pred sudom. Ali s obzirom na sve karakteristike ovog postupka, a često i konačno ostvarenje pravne zaštite koje se njime postiže, on ne može biti ni vanredan postupak. Naispravnie bi bilo nazvati ga *akcesornim postupkom*⁷¹, budući da se može pokrenuti i voditi ukoliko su ispunjene zakonske pretpostavke, ali isto nije nužno. Dakle stranka ima mogućnost da sudskim putem potraži zaštitu jer su njene stvari ili prava neosnovano oduzeti u provedenom izvršnom postupku, što ne znači da stranka ima obavezu niti da će sigurno koristiti ta prava.

Postupak protivizvršenja ima karakteristike parničnog postupka. Nakon što sud zaprimi uredno sastavljen i blagovremen prijedlog za protivizvršenje, isti će dostaviti tražiocu izvršenja iz prethodno provedenog postupka izvršenja, a koji sada ima ulogu izvršenika, te će zatražiti da se *u roku od osam dana* od prijema pismena izjasni o prijedlogu. Sud će, takođe, uz dostavljeno pismeno upozoriti stranku koje su posljedice ukoliko se u ostavljenom roku ne izjasni o prijedlogu.

Kada izvršenik dostavi izjašnjenje na prijedlog za protivizvršenje ili nakon što protekne rok za izjašnjenje izvršenika izvršni sud ipituje da li su ispunjeni uslovi za protivizvršenje i utvrđuje istinitost pravno relevantnih činjenica koje su značajne za donošene odluke. Nakon što sud razmotri prijedlog za protivizvršenje, zatim odgovor na prijedlog, te se ostalu dokumentaciju koja je dostavljena, odlučiće o osnovanosti prijedloga za protivizvršenje, ukoliko ocijeni da je potrebno zakazaće raspravu, te će u konačnici prijedlog za protivizvršenje usvojiti ili odbiti. Sud prijedlog za protivizvršenje odbacuje u ranijoj fazi. Ukoliko je prijedlog za protivizvršenje neblagovremen, nedozvoljen ili nisu ispunjene zakonske pretpostavke za podnošenje istog, sud

⁷⁰ ZIP RS, član 58 I član 59

⁷¹ U Pravu izvršenja i pravu obezbijeđenja, Stanković, et al. (2017, strana 165) objašnjava o rokovima za podnošenje prijedloga za protivizvršenje

prijedlog odbacuje. Međutim, u ovoj fazi postupka izvršni sud je otvorio postupak i na osnovu utvrđenih činjenica i okolnosti i preduzetih radnji donosi odluku da usvaja prijedlog za protivizvršenje, ukoliko su ispunjeni uslovi za isto. Ukoliko sud utvrdi da nisu ispunjene zakonske pretpostavke, donosi odluku kojom odbija prijedlog za protivizvršenje.

Sud u postupku protivizvršenja može donijeti odluku bez održavanja ročišta, a ako može održati ročište ukoliko ocijeni da je potrebno.

Sud neće usvojiti prijedlog za protivizvršenje ako su nastale takve stvarne i pravne promjene zbog kojih se protivizvršenje ne bi moglo provesti i to na primjer ako je za predmet protivizvršenja predložena stvar koja je propala, uništena, spojena trajno sa drugom stvari, prerađena.....

Ako sud nije dozvolio protivizvršenje usljed činjenica i okolnosti koje bi sprovođenje protivizvršenja činile nemogućim, a zahtjev ranijeg izvršenika je opravdan, pravo na pravnu zaštitu ne može izostati. Izvršenik iz prethodno provedenog postupka izvršenja ima mogućnost da pred sudom u parničnom postupku ostvari zaštitu svojih prava i obešteti se.

Ako je izvršni sud utvrdio da je prijedlog za protivizvršenje osnovan i da su ispunjene zakonske pretpostavke, sud prijedlog usvaja i donosi odluku o protivizvršenju radi namirenja potraživanja ranijeg izvršenika, a na teret ranijeg tražioca izvršenja.⁷²

Ako prijedlog za protivizvršenje podnesu treća lica ili učesnici, sud će postupak voditi na isti način, pod istim uslovima i poštovanjem zakonom propisanih rokova kao kad prijedlog za protivizvršenje podnese izvršenik iz provedenog postupka izvršenja.

Suština pokretanja protivizvršenja je da se isprave posljedice nezakonito ili nepotrebno provedenog postupka izvršenja. Dakle, ukoliko treće lice ili učesnik sudu podnese prijedlog za protivizvršenje i u prilogu istog dostavi dokaze koji su osnov za pokretanje protivizvršenja, sud će isto dostaviti tražiocu izvršenja na izjašnjenje jer je on namiren u postupku izvršenja i

⁷² ZIP RS, član 56

protivizvršenje je samim tim usmjereno protiv njega. Ako se tražilac izvršenja usprotivi prijedogu, sud će zakazati ročište i raspraviti sporne činjenice prije donošenja odluke.

Protivizvršenje provodi u skladu sa odredbama Zakona o izvršnom postupku, nezavisno od toga da li je prijedlog za protivizvršenje podnio izvršenik, treće lice ili učesnik i u svakoj od mogućih situacija sud postupuje po istoj proceduri.⁷³

RJEŠENJE O PROTIVIZVRŠENJU

Izvršni sud u postupku protivizvršenja donosi rješenje kojim usvaja prijedlog za protivizvršenje. Rješenje doneseno u ovom postupku ima specifičnu sadržinu. Ovo rješenje se odnosi na pravnu stvar o kojoj je sud već odlučivao, ali i o kojoj tek treba ponovo da se odlučuje. Moglo bi se reći da je jedna u nizu sudskih odluka u istoj pravnoj stvari. Sud, u skladu sa zakonskim propisima i rokovima rješenjem o protivizvršenju obavezuje tražioca izvršenja iz prethodno provedenog postupka izvršenja da *u roku od 8 dana* vrati izvršeniku iz provedenog postupka izvršenja, trećem licu ili učesniku (u zavisnosti od toga ko je podnio prijedlog za protivizvršenje) stvari i prava koja je u provedenom postupku izvršenja od njega oduzeo. Izvršni sud rješenjem o protivizvršenju takođe određuje sredstvo i predmet protivizvršenja ukoliko bi se desilo da raniji tražilac izvršenja u zakonitom roku ne vrati imovinsku korist koju je bespravno stekao.

Rješenje o protivizvršenju je istovremeno kondemnatorno, budući da se njime nalaže tržiocu izvršenja iz provedenog postupka izvršenja da u ostavljenom roku od osam dana vrati izvršeniku iz provedenog postupka izvršenja, trećem licu ili učesniku, imovinsku korist koju je stekao izvršenjem, ali ovim rješenjem se i određuje izvršenje na način da se određuju sredstvo i predmet izvršenja, pod uslovom da raniji tražilac izvršenja dobrovoljno ne vrati ono što je

⁷³ ZIP RS, član 58 i 59 u vezi sa članom 55

izvršenjem primio.⁷⁴ Ukoliko raniji tražilac izvršenja dobrovoljno vrati imovinsku korist koju je stekao u postupku izvršenja efikasno će biti uklonjene posljedice već provedenog izvršenja. U tom slučaju se može smatrati da je protivizvršenje imalo efekta jer je na relativno brz i efikasan, ali i zakonit način zadovoljena pravda.⁷⁵

Pravni lijekovi u postupku protivizvršenja

Pravni lijekovi koji se koriste u izvršnom postupku su prigovor i žalba. Na rješenje o protivizvršenju stranka ima pravo žalbe.

Bez obzira ko je podio prijedlog za protivizvršenje, da li izvršenik, treće lice ili učesnik, licu na čiji teret je određeno protivizvršenje zakonodavac je ostavio mogućnost žalbe. Pravo na žalbu imaju i izvršenik, treće lice ili učesnik ukoliko sud donese rješenje kojim odbija prijedlog za protivizvršenje.⁷⁶

⁷⁴ Sadržina rješenja o izvršenju:

U zaglavlju rješenja o protivizvršenju obavezno treba da su navedeni broj protkola pod kojim se vodi predmet kod suda i datum donošenja rješenja.

U dispozitivu rješenja o protivizvršenju navodi se obaveza koju sud nalaže tražiocu izvršenja, a sud istu definiše u skladu sa zahtjevom koji je izvršenik postavio u prijedlogu za protivizvršenje. Pored toga, navodi se rok u kojem tražilac izvršenja treba da ispuni obavezu, odnosno da postupi po rješenju o protivizvršenju.

Zatim se navodi način na koji će izvršenik biti namiren prinudnim putem u slučaju da tražilac izvršenja u ostavljenom roku dobrovoljno ne izvrši svoju obavezu, odnosno ako tražilac izvršenja ne postupi po rješenju o protivizvršenju.

Pored toga, sud nalaže banci kod koje tražilac izvršenja ima otvoren račun da izvrši plijenidbu I prenos novčanih sredstava u dosuđenom iznosu na račun izvršenika u slučaju da tražilac izvršenja ne postupi dobrovoljno po rješenju o protivizvršenju u ostavljenom roku.

Sud, zatim, izriče tražiocu izvršenja zabranu da raspoláže sredstvima na svojim računima do namirenja potraživanja izvršenika dosuđenog rješenjem o protivizvršenju

Na kraju, rješenje o protivizvršenju sadrži potpis i pečat, te pouku o pravnom lijeku.

⁷⁵ ZIP RS, član 55, član 56

⁷⁶ ZIP RS, član 55 u vezi sa članom 58 i 59

Pravilo je da žalba ne odlaže izvršenje rješenja. U slučaju da raniji tražilac izvršenja uz žalbu na rješenje o protivizvršenju položi novčani iznos na ime jemstva u visini potraživanja izvršenika, odložiće se izvršenje rješenja, odnosno dispozitiv rješenja kojim su određeni sredstvo i predmet izvršenja.

Ako se žalbom pobija samo dio dispozitiva rješenja kojim je određeno izvršenje određenim sredstvom i na predmetu izvršenja, žalba ne odlaže izvršenje rješenja kojim se usvaja prijedlog za protivizvršenje.⁷⁷

⁷⁷ U Pravu izvršenja i pravu obezbijeđenja, Stanković, et al. (2017, strana 167) objašnjava o dejstvu žalbe na izvršnost rješenja

IIIc STRANKE U POSTUPKU I NADLEŽNOST ZA POSTUPANJE

Stranke u postupku izvršenja, odnosno protivizvršenja

Stranke u postupku *protivizvršenja* mogu biti izvršenik iz postupka izvršenja, ali sada u ulozi tražioca izvršenja i tražilac izvršenja iz provedenog postupka izvršenja, sada u ulozi izvršenika.⁷⁸ Pored njih, u skladu sa Zakonom o izvršnom postupku Republike Srpske, u postupku protivizvršenja u ulozi tražioca izvršenja mogu biti *treća lica i drugi učesnici*, ukoliko su provedenim izvršnim postupkom na bilo koji način ugožena njihova prava ili interesi.⁷⁹

Treća lica i drugi učesnici postupka mogu pokrenuti postupak protivizvršenja ukoliko je izvršni postupak proveden na njihovu štetu. Kako svaki učesnik postupka u sudskim postupcima štiti svoja, ustavom i zakonom zagarantovana prava, jasno je da niko ne smije trpiti štetu ukoliko su u toku postupka preduzete radnje na koje nije mogao uticati.

Kada su ostvareni uslovi da postupak protivizvršenja pokrene treće lice ili drugi učesnici u postupku, njihova prava za preduzimanje potrebnih radnji ničim nisu ograničena niti umanjena u odnosu na izvršenika iz provedenog postupka izvršenja. S obzirom da su provedenim postupkom izvršenja povrijeđena prava ovih lica, zakonodavac im je dao mogućnost da imaju ulogu stranke i aktivno učestvuju u postupku protivizvršenja kako bi zaštitili povrijeđena prava na efikasan, brz i zakonit način.

Stranačku sposobnost imaju subjekti u pravu, odnosno fizička i pravna lica, te pojedini državni organi, u zavisnosti od vrste postupka ili organizacije koje nemaju svojstvo pravnog lica, ali im je sud priznao to svojstvo.⁸⁰

Subjekti prava koji imaju stranačku sposobnost za učešće u postupku izvršenja, takođe imaju stranačku sposobnost za učešće u postupku protivizvršenja.

⁷⁸ Kao što Račićeva (2021, strana 142) objašnjava o strankama u postupku

⁷⁹ ZIP RS, član 55, član 58, 59

⁸⁰ Kao što Račićeva (2021, strana 56) objašnjava o stranačkoj sposobnosti

PRAVO TREĆIH LICA I DRUGIH UČESNIKA NA PROTIVIZVRŠENJE

Pored stranke na čiji teret je proveden postupak izvršenja, pravo na pokretanje protivizvršenja imaju treća lica i drugi učesnici postupka.⁸¹

Treće lice ima pravo da pokrene postupak protivizvršenja ukoliko je izvršenje privedeno na predmetu na kojem je to lice imalo neko pravo. Lice koje ima neko pravo na predmetu izvršenja bi trebalo da bude obaviješteno da se vodi postupak i da mu se pruži prilika da učestvuje u istom. Međutim, nekada trećem licu, usljed raznih pravnih i faktičkih situacija ne bude pružena mogućnost da učestvuje u postupku, ali se tek po okončanju postupka izvršenja u kojem je učestvovalo ostvare uslovi pa može pokrenuti postupak protivizvršenja radi namirenja stvari ili prava koja su mu oduzeta ili mu je uživanje istih onemogućeno okončanjem izvršnog postupka.

Takođe, drugi učesnici mogu pokrenuti protivizvršenje, ako su provedenim postupkom izvršenja povrijeđena ili oduzeta neka njihova prava i nakon što su im u postupku protivizvršenja ta prava priznata i rješenje kojim je sud dozvolio protivizvršenje postane pravosnažno, imaju pravo da zahtijevaju vraćanje oduzetih stvari i prava ili eventualno naknadu u vidu novčanog iznosa koji im pripada.

Odredbe pozitivno-pravnih propisa koje izvršeniku iz okončanog izvršnog postupka daju pravo na pokretanje postupka protivizvršenja, shodno se primjenjuju na treća lica i druge učesnike u postupku. Dakle, ako je provedenim izvršnim postupkom povrijeđeno pravo trećeg lica ili drugog učesnika postupka, ova lica u postupku protivizvršenja imaju sva prava koja ima izvršenik, u slučaju kada je tokom izvršnog postupka tražilac izvršenja prekomjerno namiren.

⁸¹ZIP RS, član 5 i član 59

Nadležnost suda

Zakonom o sudovima Republike Srpske decidno je propisano da stvarnu nadležnost za vođenje izvršnog postupka ima osnovni sud, a u privrednim postupcima okružni privredni sud.⁸² Dakle, pri pokretanju postupka protivizvršenja, tražilac izvršenja, odnosno izvršenik iz provedenog izvršnog postupka, prijedlog za protivizvršenje podnosi stvarno nadležnom sudu koji je mjesno nadležan da izvršnom dužniku prinudno vrati ono što je izvršni povjerilac neosnovano primio u postupku izvršenja.⁸³

Postupak izvršenja se uvijek pokreće i vodi pred osnovnim sudom. S obzirom da je protivizvršenje postupak koji se na neki način nastavlja na provedeni i okončani postupak izvršenja, logičan je slijed da se postupak protivizvršenja pokrene pred sudom koji je vodio izvršni postupak.

Nepredvidivosti postupka izvršenja i postupka protivizvršenja

I tokom provođenja postupka protivizvršenja mogu se desiti razne situacije koje mogu dodatno zakomplikovati međuljudske, ali i pravne odnose. Uzmimo primjer da lice A u skladu sa članom 54. stav 3) Zakona o izvršnom postupku Republike Srpske isplati licu B dobrovoljno 10.000 KM u toku trajanja izvršnog postupka, a sud u relativno istom periodu zaplijeni automobil lica A, procijeni ga i proda na javnoj prodaji licu C za 50.000 KM te iz dobijenog iznosa namiri tražioca izvršenja, odnosno lice B sa još 10.000 KM, a licu A vrati ostatak novca koji je dobijen prodajom automobila na javnoj prodaji.

⁸² Zakon o sudovima Republike Srpske ("Službeni glasnik Republike Srpske", broj: 37/12, 14/14-Odluka Ustavnog suda, 44/15, 39/16-Odluka Ustavnog suda I 100/17) član 30 i član 33

⁸³ Kao što Jakčić (2008, stana 958) objašnjava o nadležnosti suda

Ovdje se otvara mogućnost da lice A pokrene postupak protivizvršenja sa prijedlogom da mu lice B vrati imovinsku korist kojom se neosnovano obogatilo jer je dva puta primilo isti iznos duga.

Međutim, i pored činjenice da se izvršenik može u postupku protivizvršenja namiriti u odnosu na tražioca izvršenja ukoliko je tražilac više puta namiren, nije nevažna činjenica da je licu A u toku izvršnog postupka prinudno oduzet automobil i prodajom istog namiren tražilac izvršenja, bez obzira što je vrijednost automobila bila znatno veća u odnosu na iznos duga koji je izvršenik dugovao tražiocu izvršenja.

Naturalna restitucija više nije moguća, jer je automobil na javnoj prodaji prodan licu C, koje nije stranka u postupku izvršenja niti u postupku protivizvršenja i bilo bi nezakonito od njega tražiti da vrati automobil. Lice A ima mogućnost da u skladu sa odredbama Zakona o obligacionim odnosima tuži Republiku Srpsku i zahtijeva naknadu štete koju je pretrpilo usljed provedenih postupaka.⁸⁴

Bez obzira na činjenicu što je zakonodavac definisao propisima kada izvršenje nije dopušteno, u praksi se događa da se izvršni povjerilac namiri na stvarima koje su izuzete od izvršenja. Ukoliko se to dogodi, izvršni dužnik nema pravo da podnese prijedlog za protivizvršenje jer svrha vođenja izvršnog postupka jeste namirenje tražioca izvršenja. Izuzetno, u ovoj situaciji se može pokrenuti postupak protivizvršenja samo ako bi izvršenik dobrovoljno izvršio svoju obavezu prema tražiocu izvršenja, a tražilac izvršenja bi mu vratio oduzete predmete jer su još uvijek u njegovom posjedu.

Međutim, kako međuljudski, a ni odnosi stranaka u postupku nikada nisu jednostavni, može se uzeti u obzir više situacija kako na strani tražioca izvršenja, tako i na strani izvršenika. Ukoliko izvršenik namjerava pokrenuti postupak protivizvršenja, a prethodno i nakon okončanog postupka izvršenja nije namirio dug tražiocu izvršenja, neće biti ostvareni uslovi za pokretanje protivizvršenja. Ukoliko tražilac izvršenja više ne drži u svom posjedu stvari koje je od izvršenika oduzeo u postupku izvršenja, takođe nisu ostvareni uslovi za pokretanje protivizvršenja. Dakle, da bi se ispunili uslovi za pokretanje protivizvršenja, oduzete stvari moraju biti još uvijek u posjedu

⁸⁴ Kao što Jakšić (2008, strana 740) objašnjava način nadoknade štete izvršeniku u situaciji kada naturalna restitucija nije moguća

tražioca izvršenja, izvršenik mora tražiocu izvršenja isplatiti dugovani iznos, pa tek onda prijedlogom za protivizvršenje pokrenuti postupak. Ako je tražilac izvršenja raspolagao oduzetim predmetom, te je isti u posjedu trećih lica, izvršenik ne može pokrenuti postupak protivizvršenja, ali može podnijeti tužbu protiv Republike Srpske za naknadu štete, u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima.⁸⁵

⁸⁵ Kao što Jakšić (2008, strana 741) objašnjava načine naknade štete u skladu sa odredbama pozitivno-pravnih propisa

Odredbe Zakona o izvršnom postupku Republike Srpske u odnosu na Ovršni zakon Republike Hrvatske u pogledu izvršenja na nepokretnostima

Zakonom o izvršnom postupku Republike Srpske definisan je institut izvršenja i decidno je navedeno šta ne može biti predmet izvršenja. S obzirom da se postupak protivizvršenja provodi pod uslovima pod kojima se provodi postupak izvršenja, samo su uloge tražioca izvršenja i izvršenika zamijenjene, jasno je da predmet protivizvršenja ne mogu biti stvari niti prava koji su izuzeti od izvršenja.

Zakonskim rješenjem Republike Srpske definisano je da predmeti izvršenja ni protivizvršenja ne mogu biti:

- Stvari van prometa, kao ni rudno blago niti druga prirodna bogatstva;
- Objekti, naoružanje niti oprema za potrebe oružanih snaga i policije kao ni novčana sredstva obezbijeđena za te namjene;
- Imovina Republike Srpske, gradova, opština i javnih preduzeća koja je neophodna za obavljanje poslova od opšteg interesa, bilo da je nepokretna ili pokretna.

Ovršnim zakonom Republike Hrvatske na gotovo isti način definisani su postupak izvršenja i postupak protivizvršenja, sa skoro istim obimom prava tražioca izvršenja i obavezama izvršenika. Takođe su Ovršnim zakonom Republike Hrvatske pobrojane stvari koje ne mogu biti predmet izvršenja i analizom istog se može konstatovati da je ova materija regulisana na gotovojednak način.

Međutim, Ovršnim zakonom Republike Hrvatske definisano je da „se ovrha radi ostvarenja novčane tražbine ne može provesti na stvarima i pravima fizičke osobe koja ne obavlja registriranu djelatnost koja su nužna za zadovoljenje osnovnih životnih potreba ovršenika i osoba koje je po zakonu dužan izdržavati“.⁸⁶ Izuzetno, ukoliko je ovršenik u trenutku sklapanja pravnog posla kojim je preuzeo obavezu izjavio da je saglasan da se radi namirenja ovrhovoditeljeve tražbine ovrha može provesti na njegovoj jedinoj nekretnini, onda je moguće provesti izvršenje na istoj.

⁸⁶ Ovršni zakon Republike Hrvatske (“Narodne novine”, broj: 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22i 6/24), član 75 (u daljem tekstu OZ RH)

Ova saglasnost ima pravno dejstvo ukoliko je, kako se zakonom definiše, ovjerena kod javnog bilježnika ili druge osobe ili tijela sa javim ovlastima.

Kada analiziramo navedne zakonske odredbe jasno je da je Ovršnim zakonom Republike Hrvatske izvršenik zaštićen na način da ne može provođenjem izvršnog postupka biti lišen stvari i prava koja su nužna za zadovoljenje osnovnih životnih potreba.

Dakle, zakonodavac je, usvajajući Ovršni zakon Republike Hrvatske vodio računa o izvršeniku i osnovnim egzistencijalnim potrebama izvršenika. Moglo bi se reći da je to zakonsko rješenje prihvatljivije za izvršenika, nego zakonsko rješenje Republike Srpske, kojim na koji način nisu ograničene mogućnosti tražioca izvršenja u pogledu imovine izvršenika koju koristi za stanovanje, odnosno za osnovne životne potrebe. I ako je Ovršnim zakonom predviđeno da se izvršenik prilikom stupanja u obligaciono-pravni odnos sa tražocem izvršenja može odreći ovog prava, te da ta izjava mora biti ovjerena kod javnog bilježnika, značajno je imati u vidu da je zakonodavac izvršeniku ostavio mogućnost da zaštiti svoju jedinu nekretninu i vrijeme da shvati značaj pravne radnje koju bi preduzeo kada bi kod javnog bilježnika otišao ovjeriti tu svoju izjavu.

Zakonskim rješenjem Republike Srpske ograničenje u pogledu izvršenja na nepokretnosti je predviđeno samo u slučaju kada je za predmet izvršenja predloženo *poljoprivredno zemljište zemljoradnika u površini od 5000 m² jer isto ne može biti predmet izvršenja*, ali je I Ovršnim zakonom Republike Hrvatske propisano da “predmet ovrhe ne mogu biti poljoprivredno zemljište i gospodarske zgrade poljodjelca u opsegu potrebnom za njegovo uzdržavanje I za uzdržavanje članova njegove uže obitelji te drugih članova koje je po zakonu dužan uzdržavati.”⁸⁷

Međutim, ukoliko je vlasnik predmetnog zemljišta isto opteretio ugovorom o zalogu, odnosno hipotekom, onda neće biti pravnih nedostataka za provođenje postupka izvršenja.

⁸⁷ OZ RH, član 91

Prava izvršenika i trećih lica tokom provođenja izvršenja na nepokretnostima u Republici Srpskoj u odnosu na izvršenje na nepokretnostima u Federaciji Bosne i Hercegovine

O prijedlogu za izvršenje na nepokretnostima i provođenju rješenja o izvršenju nadležan je sud na čijem području se nalazi nepokretnost.⁸⁸ Za postupak provođenja izvršenja zakonodavac svakog od dva entiteta je propisao iste procesne radnje sljedećim redoslijedom:

1. Zabilježba izvršenja u zemljišnoj knjizi;
2. Utvrđivanje vrijednosti nepokretnosti;
3. Prodaja nepokretnosti i
4. Namirenje tražioca izvršenja iz iznosa dobijenog prodajom.⁸⁹

S obzirom da su nepokretnosti obično najvrijednije stvari kojima učesnici pravnog prometa raspolazu, prilikom provođenja izvršnog postupka važno je biti obazriv i ispoštovati sve radnje koje je zakonodavac predvidio.

Zabilježba izvršenja u zemljišnoj knjizi je prva radnja koju povjerenik odnosno tražilac izvršenja treba da preduzme. Zemljišne knjige su javne evidencije, a učesnici pravnog prometa postupaju sa povjerenjem javne evidencije. Od velikog značaja je *pravo prvenstvenog reda*. Ukoliko se zabilježba izvršenja upiše u zemljišnoj knjizi prije drugih zabilježbi, ima pravo prvenstvenog reda⁹⁰ i tražilac izvršenja će se namiriti prvi iz sredstava dobijenih prodajom nepokretnosti, a nakon što on bude u potpunosti namiren, onda se namiruju ostali povjerioci. Značajno je napomenuti da promjena vlasnika nepokretnosti tokom izvršnog postupka ne sprečava da se postupak nastavi protiv novog vlasnika nepokretnosti, ako je u javnim evidencijama upisana zabilježba izvršenja na predmetnoj nepokretnosti.⁹¹ Novi vlasnik biće tertian kao izvršenik, ali do visine vrijednosti predmetne nepokretnosti. Pored toga, ako su u zemljišnim knjigama prije upisani ugovori o zakupu ili najmu na nepokretnosti, a naknadno jestečeno pravo povjerioca odnosno

⁸⁸ ZIP RS, član 67

⁸⁹ ZIP RS, član 55, član 68

⁹⁰ ZIP RS, član 55, član 72, stav (1) i (2)

⁹¹ ZIP RS, član 72 stav (3)

tražioca izvršenja na namirenje, ti ugovori ne prestaju prodajom nepokretnosti. Dakle, prodajom nepokretnosti radi namirenja tražioca izvršenja, ne dira se u prava *drugih učesnika*, u ovom slučaju zakupoprimalca ili najmoprimalca.⁹² Ovdje zakupoprimalci ili najmoprimalci imaju status *učesnika u postupku* u čija prava se tokom provođenja postupka izvršenja ne dira. Takođe, ukoliko se ostvare uslovi za pokretanje protivizvršenja, prava drugih učesnika u ovom slučaju neće biti povrijeđena niti im tokom postupka mogu biti nametnute neke obaveze.

Nakon što je upisana zabilježba izvršenja u zemljišnoj knjizi, neophodno je utvrditi vrijednost nepokretnosti. *Utvrđivanje vrijednosti nepokretnosti* je značajno iz više razloga. Iznos potraživanja radi kojeg tražilac izvršenja pokreće izvršni postupak na nepokretnosti trebalo bi da je opravdan. Pod tim se podrazumijeva da izvršenik nije izvršio neku ugovornu obavezu veće vrijednosti, a kako je upisana zabilježba izvršenja u zemljišnim knjigama tražioca izvršenja je najpovoljnije da pokrene izvršni postupak na nepokretnosti kako bi namirio svoje potraživanje.⁹³

Iznos potraživanja izvršenika ne mora uvijek biti jednak procijenjenoj vrijednosti nepokretnosti. Nepokretnost može imati veću ili manju vrijednost u odnosu na iznos potraživanja, Ako je potraživanje tražioca izvršenja veće od procijenjene vrijednosti nepokretnosti, prodajom iste tražilac neće biti u potpunosti namiren. Tu se postavlja pitanje opravdanosti prodaje nepokretnosti radi namirenja tražioca izvršenja, a isto i dalje nije namireno. Druga mogućnost je da vrijednost nepokretnosti bude veća od potraživanja tražioca izvršenja. U tom slučaju nepokretnost se prodaje, tražilac izvršenja potpuno namiruje iz iznosa dobijenog prodajom nepokretnosti, a ostatak novčanih sredstava koji ostane od prodaje nepokretnosti, a nakon namirenja tražioca, izvršenja predaje se izvršeniku.⁹⁴

Nakon zabilježbe izvršenja u javnim evidencijama i utvrđivanja vrijednosti nepokretnosti pristupa se prodaji iste radi namirenja tražioca izvršenja. *Prodaja nepokretnosti* obavlja se putem usmenog

⁹² ZIP RS, član 76

⁹³ Zakon o izvršnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj: 32/2003, 52/2003, 33/2006, 39/2006, 39/2009, 35/2012, 46/ 2016 i „Službeni glasnik BiH“, broj: 42/2018 – Odluka Ustavnog suda), član 80 (u daljem tekstu: ZIP FBiH)

⁹⁴ ZIP FBiH, član 97 stav (2)

ZIP RS, član 97 stav (2)

javnog nadmetanja.⁹⁵ Opšte je pravilo da predmet izvršenja može biti samo nepokretnost kao cjelina. Suvlasnički dio nepokretnosti može biti samostalan predmet izvršenja. Ove odredbe su gotovo jednako definisane u oba entiteta, međutim u postupku izvršenja na suvlasničkom dijelu nepokretnosti postoje značajne razlike.

Što se tiče *zakonskih odredaba Republike Srpske* istima je definisano da će sud u rješenju o izvršenju odrediti da se na prodaju ponudi cjelokupna nepokretnost i suvlasnički dio, koji je predmet izvršenja, samo ako na to izričito pristane suvlasnik nepokretnosti koji nije izvršenik u postupku. Sud je dužan da prije donošenja rješenja o izvršenju pribavi izričit pristanak suvlasnika nepokretnosti koji nije izvršenik i da u *rješenju o izvršenju zaključkom odluči* da li je predmet prodaje cjelokupna nepokretnost ili samo suvlasnički dio nepokretnosti koji pripada izvršeniku. S obzirom da je pozitivno-pravnim propisima definisano da sva raspolaganja nekretninama moraju imati notarsku obradu, tako i ova izjava suvlasnika koji nije izvršenik u postupku mora biti notarski obrađena. Ukoliko suvlasnik koji nije izvršenik ne dostavi notarski obrađenu ispravu u roku od 15 dana, sud dalje provodi radnje cijeneći da on nije dao pristanak za prodaju njegovog suvlasničkog dijela.⁹⁶

Odredbama *Zakona o izvršnom postupku Federacije Bosne I Hercegovine* drugačije su definisana prava suvlasnika koji nije izvršenik, tačnije oni nisu zaštićeni ovim zakonom. Predmetnim zakonom predviđeno je da u slučaju postupka izvršenja na suvlasničkom dijelu, a po zahtjevu tražioca izvršenja ili drugog suvlasnika sud u rješenju o izvršenju odlučuje da li će na prodaju ponuditi cijelu nepokretnost ili suvlasnički dio koji je predmet izvršenja. Dakle, sud procjenjuje da li bi prodajna cijena suvlasničkog dijela na tržištu imala znatno veću vrijednost u slučaju prodaje cjelokupne nepokretnosti i ako utvrdi da je opravdano, donosi odluku o prodaji cjelokupne nepokretnosti. Ovdje je jasno da suvlasnik koji nije izvršenik u postupku ima interes, ali nema mogućnost da se izjasni niti da zaštiti svoja prava. Taj suvlasnik je treće lice. Tiče ga se izvršni postupak. Istim se odlučuje o nepokretnosti u kojoj možda stanuje ili je čak možda jedina nepokretnost koju posjeduje. U ovom slučaju taj suvlasnik ili suvlasnici koji nisu izvršenici u

⁹⁵ ZIP RS, član 84 stav (1)

ZIP FBiH, član 84 stav (1)

⁹⁶ ZIP RS, član 69

postupku imaju pravo na namirenje u visini svojih suvlasničkih dijelova iz iznosa dobijenog prodajom stvari. Suvlasnici koji nisu izvršenici čak imaju prednost pri namirenju jer se od iznosa dobijenog prodajom nepokretnosti namiruju prije tražioca izvršenja i drugih lica koja se namiruju u izvršnom postupku te prije naknade troškova izvršnog postupka.⁹⁷

Suvlasnici koji nisu izvršenici, kao treća lica u ovom postupku imaju pravo da zahtijevaju da im se stvar koja je predmet izvršenja ustupi ako polože iznos koji odgovara vrijednosti izvršenikovog udjela u toj stvari. Ovo zakonsko rješenje propisuju oba entiteta.⁹⁸

Dakle, iz navedenog se može izvesti zaključak da je zakonodavac uobzirio postojanje trećih lica, ali obim njihovih prava, kao suvlasnika na nepokretnosti koja je predmet izvršenja je ograničen po Federalnom zakonu u odnosu na zakon Republike Srpske.

I na posljetku slijedi *namirenje tražioca izvršenja*⁹⁹ iz iznosa ostvarenog prodajom predmetne nepokretnosti. Može se desiti da prodajom nepokretnosti tražilac izvršenja ne bude u potpunosti namiren. Onda se postavlja pitanje opravdanosti provedenog postupka izvršenja, naročito ako je nepokretnost bila u suvlasništvu pa se provođenjem postupka izvršenja diralo i u prava trećih lica i drugih učesnika postupka.

U nekim situacijama suvlasnicima koji nisu izvršenici u postupku može dobro doći prodaja nepokretnosti i njihovo namirenje. Ako na primjer, pored izvršenika na nekretnini ima još dva suvlasnika, a međuljudski odnosi između njih nisu dobri, možda će im postupak izvršenja biti način da izađu iz loše svakodnevnice. Pored navedenog, za svoj suvlasnički dio prodajom su dobili veći iznos nego da su prodavali svako svoj dio odvojeno, jer je procijenjeno da će se prodajom cjelokupne nepokretnosti ostvariti veći novčani iznos nego prodajom suvlasničkog dijela, što znači da su u tom pogledu na dobitku.

⁹⁷ ZIP FBiH, član 69

⁹⁸ ZIP FBiH, član 69 stav (6)

⁹⁸ ZIP RS, član 69 stav (6)

⁹⁹ ZIP RS, član 96

ZIP FBiH, član 96

Ali, gledano iz drugog ugla, ako je to jedina nekretnina na koju su suvlasnici polagali pravo i prodajom iste su morali da se isele, a novčani iznos koji su dobili nije dovoljan da steknu drugu nekretninu, onda su u provedenim postupkom pretrpili nenadoknadivu štetu, a nema načina da se realno obeštete za istu. Nepokretnost često, pored finansijske vrijednosti ima i druge koristi i značaj za imaoce iste, te prilikom provođenja postupka izvršenja nerijetko nastaje nemjerljiva šteta za izvršenika, ali i za treća lica.

Analizirajući navedena zakonska rješenja, može se primjetiti da je *protivizvršenje značajan institut i da se nekada primjenom istog može postići konačna primjena prava i pravna sigurnost i zaštita.*

Odnos Zakona o izvršnom postupku Republike Srpske i Zakon o izvršnom postupku Republike Srbije u pogledu izvršenja na nepokretnostima

Odredbe Zakona o izvršnom postupku Republike Srpske i Zakona o izvršenju i obezbeđenju Republike Srbije su gotovo isto formulisane u pogledu provođenja izvršnog postupka, ali i postupka protivizvršenja na nepokretnostima.¹⁰⁰

Poredeći zakonska rješenja Republike Srpske sa zakonskim rješenjima Federacije Bosne i Hercegovine, zatim Republike Srbije i Republike Hrvatske može se zaključiti da su u pravni sistemi navedenih zemalja gotovo jednako definisali izvršni postupak, uslove za pokretanje, vođenje i okončanje istog, zatim u pogledu ograničenja za izvršenje na stvarima i pravima, u pogledu rokova za posutanje suda, za podneske stranaka te mnoge druge formalnosti koje su od značaja za postupak, ali u pogledu izvršenja na nepokretnostima možemo zaključiti da je Ovršnim zakonom Republike Hrvatske izvršenik najviše zaštićen, a odredbama Federalnog zakona izvršenik, odnosno suvlasnici na nepokretnosti koja je predmet izvršenja imaju najnepovoljniji i najneizvjesniji položaj.

¹⁰⁰ Zakon o izvršenju i obezbeđenju Republike Srbije („Službeni glasnik Republike Srbije“, broj: 106/2015, 106/2016, 113/2017, 54/2019, 9/2020, 10/2023), član 150-203

DOKAZ POSLODAVCA O ISPLATI PLATE

PLATNA LISTA KAO IZVRŠNA ISPRAVA

Zakonom o izvršnom postupku Republike Srpske propisano je šta je izvršna isprava i koje isprave mogu poslužiti za pokretanje izvršnog postupka, ali kako je članom 23. stav (1) tačkom 4) definisano da je izvršna isprava „druga isprava koja je zakonom određena kao izvršna“ je ostavljena mogućnost zakonodavnom organu da ovim ili drugim zakonom predvidi da određene isprave mogu imati snagu izvršne isprave.

Slijedeći navedene odredbe Zakona o izvršnom postupku, a uzevši u obzir potrebu zaštite radnika, zakonodavac je Zakonom o radu Republike Srpske definisao da obračun plate ima snagu izvršne isprave.¹⁰¹

Istim zakonom definisano je da poslodavac ne može, bez pristanka radnika ili bez pravosnažne odluke nadležnog suda, svoje ili tuđe potraživanje prema radniku naplatiti obustavljanjem od plate ili naknade plate te da se prinudno izvršenje na plati ili naknadi plate radnika sprovodi u skladu sa odredbama Zakona o izvršnom postupku.¹⁰²

Postavalja se pitanje da li su ovakve zakonske odredbe opravdane i ko je istima zaista zaštićen ili ugrožen?

Ugovor o radu je obligaciono-pravni posao. Radnik se istim obavezuje da obavlja povjerene mu poslove, a zakonodavac se obavezuje da mu redovno isplaćuje platu i druga ugovorena primanja te da izmiruje druge obaveze. Zakonima je definisan rok za isplatu plate radniku. Plata se isplaćuje do kraja tekućeg mjeseca za prethodni mjesec. Dakle, ukoliko poslodavac radniku u zakonom predviđenom roku ne isplati platu, moglo bi se reci da pada u docnju.

¹⁰¹Zakon o radu Republike Srpske (“Službeni glasnik Republike Srpske”, broj: 1/16, 66/18, 91/21 _Odluka Ustavnog suda Republike Srpske, 119/21, 112/23 i 39/24), član 126. stav (4) (daljem tekstu: ZOR RS)

¹⁰² ZOR RS, član 136

Dalje je Zakonom o radu definisano da povreda prava iz radnog odnosa zastarijeva u roku od šest mjeseci.¹⁰³

Dakle, ukoliko poslodavac radniku ne isplatu platu u zakonom predviđenom roku, radnik na osnovu navedenih zakonskih odredaba, može, prije isteka roka od šest mjeseci, a nakon pada poslodavca u docnju kod suda pokrenuti izvršni postupak radi naplate iste.

Kako je pozitivnim pravnim propisima definisano da je platna lista izvršna isprava¹⁰⁴, radnik će nakon pokretanja izvršnog postupka radi naplate plate na brz i efikasan način ostavariti svoje potraživanje.

Dakle, poslodavac i radnik su u obligacionom odnosu.¹⁰⁵ Međusobna prava i obaveze definišu ugovorom o radu. Kako je zakonom definisano da se plata izražava u bruto iznosu¹⁰⁶, taj iznos se navodi u ugovoru o radu ili poslodavac donosi posebno rješenje o plati za radnika.¹⁰⁷

Po isteku mjeseca, poslodavac je dužan radniku uručiti platnu listu, a na istoj su pojedinačno izražene stavke (bruto plata, neto plata, porezi, doprinosi za obavezno osiguranje.....i druga primanja radnika). Ukoliko poslodavac ne uruči radniku platnu listu, radnik istu može tražiti i na zahtjev radnika poslodavac je obavezan da mu izda platnu listu.¹⁰⁸

Platna lista, odnosno dokaz poslodavca o obračunu plate radniku može poslužiti kao dokazno sredstvo odnosno izvršna isprava i ista je osnov za pokretanje izvršnog postupka.

Za platnu listu se može reći da je nespecifična izvršna isprava jer ista nije Zakonom o izvršnom postupku taksativno navedena kao izvršna isprava, već joj je taj značaj dat Zakonom o radu.

¹⁰³ ZOR RS, član 201 stav (4)

¹⁰⁴ ZOR RS, član 126. stav (4)

¹⁰⁵ ZOR RS, član 7 stav (4)

¹⁰⁶ ZOR RS, član 120. stav (1)

¹⁰⁷ ZOR RS, član 35.

¹⁰⁸ Pravilnik o sadržaju pismenog obračuna plate („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 18/22 i 65/22) član 2

Prilikom pokretanja izvršnog postupka na osnovu platne liste, radnik ima položaj tražioca izvršenja, a poslodavac položaj izvršenika.

- Da li se razlikuje izvršni postupak pokrenut na osnovu platne liste od izvršnog postupka pokrenutog na osnovu izvršne isprave?

Ne! Sud u izvršnom postupku pokrenutom na osnovu platne liste postupa po istoj proceduri kao u izvršnom postupku pokrenutom na osnovu izvršne isprave predviđene Zakonom o izvršnom postupku. Po prijemu prijedloga za izvršenje od strane radnika, odnosno tražioca izvršenja i predocanju ovjerene i potpisane platne liste pribavljene od strane izvršenika, odnosno poslodavca, sud donosi rješenje o izvršenju. Ovim rješenjem sud nalaže izvršeniku da *u roku od osam dana*, a pod prijetnjom prinudnog izvršenja, isplati tražiocu izvršenja potraživanje, odnosno zaostalu platu ili plate.

Ono o čemu zakonodavac nije vodio dovoljno računa, da li slučajno ili namijerno, jesu zakonske zatezne kamate. U platnoj listi je izražena plata i druga primanja radnika. Bez obzira koliko mjeseci poslodavac kasni sa isplatom plate, kada radnik zatraži da mu poslodavac izda platnu listu, poslodavac u istoj navodi iznose koji bi radniku bili isplaćeni da je platu dobio u zakonskom roku.

Dakle, izvršenik prilikom sačinjavanja prijedloga za izvršenje navodi vrijednost spora, a ista mora biti jednaka zbiru neisplaćenih neto plata radnika, odnosno izvršenika, a što dokazuje priloženim platnim listama.

Kako sud u izvršnom postupku ne zakazuje ročište i ne raspravlja o podnesenom prijedlogu, osim kad ocijeni da je to potrebno, već donosi odluku koju dostavlja tražiocu izvršenja i izvršeniku,¹⁰⁹ tako će, ukoliko donese rješenje o izvršenju, dosuditi iznos naveden u prijedlogu, a to je zbir neto plata radnika za period naveden u prijedlogu za izvršenje.

¹⁰⁹ ZIP RS, član 9

Za neisplaćenu neto platu ima se smatrati da je direktna šteta koju radnik trpi, ali ukoliko se uzme u obzir da poslodavac nije platio poreze ni doprinose za obavezno osiguranje niti dodatke na platu, da se zaključiti da poslodavac nanoseći štetu radniku, šteti i Republici jer ne izvršava svoje zakonske obaveze.

- Šta ako je plata isplaćena dva puta?

U praksi se može desiti da radniku plata za isti mjesec bude isplaćena dva puta. Kako do toga dođe? Već je rečeno da je zakonodavac propisano da je kraj tekućeg mjeseca rok za isplatu plate za prethodni mjesec. Dakle, radnik je zaradio još jednu platu, a ni plata za prethodni mjesec mu nije isplaćena. Tada se stiču uslovi za pokretanje izvršnog postupka radi naplate dospjelog potraživanja, jer je protekao zakonski rok u kome je poslodavac bio dužan da isplati platu radniku.

Radnik, odnosno tražilac izvršenja kod suda pokreće izvršni postupak radi naplate izostale plate ili plata. Sud, nakon što utvrdi da su ispunjeni uslovi, donosi rješenje o izvršenju, kojim nalaže izvršenje predloženog. Na osnovu pravosnažnog rješenja, plata radniku biva isplaćena prinudnim putem, prebacivanjem finansijskih sredstava sa računa izvršenika na račun tražioca izvršenja. U međuvremenu se može desiti da poslodavac, sa zakašnjenjem, radniku isplati platu. Dakle, plata je dva puta isplaćena. Moglo bi se reći da na ovaj način dolazi do obrnutih uloga. Sada je radnik dužnik, a poslodavac povjerilac, što znači da poslodavac može koristiti zakonski dozvoljena sredstva kako bi naplatio svoje potraživanje.

Ako se osvrnemo na odredbe Zakona o radu Republike Srpske, kojima je definisano da poslodavac ne može bez pristanka radnika ili bez pravosnažne odluke nadležnog suda naplatiti svoje ili tuđe potraživanje prema radniku obustavljanjem od plate ili naknade plate¹¹⁰, izvodi se zaključak da poslodavac mora iznaći zakonit način kako da naplati svoje potraživanje.

Preduzetim radnjama kod suda radnik je izdejstvovao naplatu zarađene plate prinudnim putem, a poslodavac je istovremeno isplatio istu sa zakašnjenjem. Jedan od načina, koji je možda

¹¹⁰ ZOR RS, član 136

najjednostavniji i najbrži, a ujedno iziskuje najmanje troškova za obje strane jeste da radnik vrati poslodavcu višak finansijskih sredstava.

Ako radnik izbjegava da vrati dug poslodavcu, poslodavac ima mogućnost da se služi zakonom dozvoljenim sredstvima kako bi naplatio svoje potraživanje. S obzirom da je zakonodavac predvidio da poslodavac potraživanje prema radniku može naplatiti uz pristanak radnika ili na osnovu pravosnažne odluke suda, a ukoliko je u ovom slučaju pristanak radnika izostao, poslodavac svoje potraživanje može naplatiti sudskim putem.

S obzirom da je radnik predmetnu platu naplatio putem suda u izvršnom postupku, poslodavac može pokrenuti *postupak protivizvršenja* radi vraćanja isplaćenih sredstava jer je dobrovoljno isplatio platu radniku mimo suda te je isti dvostruko namiren. U tom slučaju bi poslodavac bio tražilac izvršenja, a radnik izvršenik.

Uzevši u obzir opisanu situaciju može se shvatiti koji je značaj kako postupka izvršenja, tako i postupka protivizvršenja. Radnik je putem izvršnog suda naplatio platu, odnosno potraživanje koje je imao prema poslodavcu, ali ako je poslodavac u toku izvršnog postupka dobrovoljno isplatio platu radniku, odnosno namirio obavezu, zakonodavac mu je dao šansu da na brz i efikasan način u postupku protivizvršenja naplati potraživanje koje ima prema radniku. Može se reći da protivizvršenje ima isti značaj kao izvršenje i da je uvođenjem ovog institute zakonodavac omogućio brže i efikasnije ostvarenje pravne sigurnosti.

Opisanu situaciju ćemo objasniti kroz primjer:

Radnik Marko Marković je zaposlen u tvornici obuće „Čizmica“a njegova mjesečna neto plata iznosi 950 KM. Poslodavac radniku nije isplatio zarađenu platu za mjesec mart, april, maj i juni 2024. godine. Radnik je odlučio da svoje potraživanje prema poslodavcu naplati prinudnim putem.

Radnik se dana 15.7.2024. godine obratio punomoćniku, advokatu Petru Petrović sa zahtjevom za pomoć kako bi ostvario isplatu plata u što kraćem roku. Advokat je Marka upoznao

da u skladu sa pozitivnim zakonskim propisima ima dvije mogućnosti i to: *da tuži poslodavca i da u parničnom postupku traži isplatu zaostalih plata sa zakonskim zateznom kamatom* ili da na osnovu platne liste pokrenu postupak izvršenja.

Zatim je advokat Marku objasnio da su plate za mjesec mart, april i maj tekuće godine dospjele za naplatu i da za su ostvareni uslovi za pokretanje izvršnog postupka radi prinudne naplate istih, a da plata za juni još nije dospjela jer nije protekao rok za dobrovoljno izvršenje, a to je kraj jula. Dakle, nisu ispunjene zakonske pretpostavke za pokretanje izvršnog postupka radi naplate junske plate prinudnim putem.

Marko je u dogovoru sa advokatom pokrenuo izvršni postupak kako bi naplatio platu za mjesec mart, april i maj tekuće godine. Ukupna vrijednost spora izražena je u iznosu od 2.850,00 KM. U toku trajanja izvršnog postupka, poslodavac je radniku isplatio platu za mjesec mart u iznosu od 950 KM, međutim, radnik, usljed neznanja o procedurama, o istom nije obavijestio svog punomoćnika.

Istovremeno, sud je, nakon što je pregledao dostavljeni prijedlog za izvršenje u zakonskom roku donio rješenje o izvršenju kojim je dozvolio predloženo izvršenje na koje nije uložena prigovor, te je traženi iznos naplaćen prinudnim putem.

Dakle, na račun radnikaprinudnim putem je od poslodavca isplaćen iznos od 2.850,00 KM i dobrovoljno iznos od 950 KM, što ukupno iznosi 3.800,00 KM.

Na ovaj način došlo je do neosnovanog bogaćenja radnika, na teret poslodavca. Radnik može, dobrovoljno, višak finansijskih sredstava vratiti poslodavcu, međutim, usljed već poremećenih međuljudskih odnosa između radnika i poslodavca, koji su nastali usljed neisplaćivanja plate radniku od strane poslodavca, i naplate iste prinudnim putem, radnik nije postupio po savjetu punomoćnika i zadržao je novac, sa namjerom da se obešteti i za mjesec juni, budući da su se u toku trajanja izvršnog postupka ostvarili uslovi za naplatu junske plate prinudnim putem.

S obzirom na nastalu situaciju, poslodavac je odlučio da pokrene postupak protivizvršenja. Osnov za pokretanje postupka protivizvršenja je dvostruko namirenje radnika, odnosno tražioca izvršenja iz provedenog postupka izvršenja za mjesec mart. U postupku protivizvršenja

poslodavac, odnosno izvršenik iz provedenog izvršnog postupka ima ulogu tražioca izvršenja, a radnik, odnosno tražilac izvršenja iz provedenog izvršnog postupka ima ulogu izvršenika.

- Da li je radnik mogao zadržati uplaćeni novčani iznos i da se isti ima smatrati junskom platom?

Ne. Plata radnika se obračunava posebno za svaki mjesec i platna lista se sastavlja po pojedinačnim stavkama, sa izraženim novčanim iznosom za svaku. A poslodavac ne može potraživanje koje ima prema radniku naplatiti tako što će obustaviti isplatu plate. Zakonom o radu isto je izričito zabranjeno.¹¹¹

U opisanoj situaciji moglo se desiti da je radnik pokrenuo izvršni postupak radni naplate plate za mart, april i maj te da je poslodavac donio rješenje o izvršenju, ali da je isto djelimično izvršeno, npr. za mart i april, a maj još nije izvršen. I u tom slučaju bi poslodavac imao mogućnost da pokrene protivizvršenje jer je radnik dvostruko namiren za mart. Prijedlog za protivizvršenje se može podnijeti pošto je izvršenje sprovedeno i povjerilac barem dijelom namiren sa potraživanjem dosuđenim u izvršnom postupku. To znači da nije neophodno da je izvršni postupak u svemu dovršen.¹¹²

Dakle, izvršni postupak je za radnika bionajlakši i najbrži način da naplati potraživanje koje je imao prema poslodavcu, a poslodavcu za ostvarenje istih prava protivizvršenje je bilo najprihvatljivije. *Još jedna potvrda da je protivizvršenje značajan institut kako u pravnoj literaturi, tako i u sudskim postupcima.*

- Da li je za radnika povoljnije da protiv poslodavca podnese tužbu zbog neisplaćenih plata ili da pokrene postupak izvršenja radi prinudne naplate neisplaćenih plata?

¹¹¹ ZOR RS, 4 član 136 stav (1)

¹¹² U Građanskom procesnom pravu, Keča, et al. (2004, strana 642, 643) objašnjava o uslovima za protivizvršenje

Svaki od ovih postupaka ima svoje prednosti, a radnik ima mogućnost da zaštitu svojih prava ostvari u parničnom postupku ili pokretanjem izvršnog postupka.

Ukoliko radnik podnese tužbu protiv poslodavca, a predmet spora su neisplaćene plate, on uz osnovno potraživanje može tražiti i naplatu zakonskih zatezних kamata na dospjela potraživanja, a prilikom pokretanja izvršnog postupka tražilac izvršenja nema zakonsko pravo da traži zakonske zatezne kamate, već samo isplatu dospjelih plata.

Međutim, parnični postupak traje znatno duže nego izvršni postupak. U izvršnom postupku rokovi su kraći nego u parničnom postupku.

Ne zanemarujući značaj parničnog postupka, moglo bi se reći da je izvršni postupak za radnika brzi način da ostvari naplatu zarađene plate. Pored toga, postupak protivizvršenja je, takođe, brzi način za poslodavca da naplati svoje potraživanje od radnika koji je dvostuko namiren. Pored zahtjeva za protivizvršenje, raniji izvršni dužnik ima pravo da zahtijeva naplatu zatezne kamate, po propisanoj stopi na iznos novčanih sredstava na kojima je izvršenje sprovedeno od dana sprovođenja izvršenja do dana vraćanja novčanih sredstava, kada se radi o novčanom potraživanju.¹¹³

Ako se osvrnemo na odredbe zakonskih propisa iz oblasti radnog zakonodavstva, kojima je propisano da prava radnika iz radnog odnosa zastarijevaju za šest mjeseci i uzmemo u obzir da je u izvršnom postupku radnik tražilac izvršenja, a poslodavac izvršenik, pa to uporedimo sa rokom od godinu dana u kojem se može pokrenuti protivizvršenje, izvodimo zaključak da je protivizvršenik u nešto povoljnijoj poziciji od izvršenika, te da bi bilo dobro da se pojedine zakonske odredbe preciznije usklade.

¹¹³ Kao što Stankovićeva (2007, strana 197) objašnjava o značaju izvršnog postupka i protivizvršenja

**Primjer protivizvršenja nakon što je izvršenje provedeno
na osnovu pravosnažne sudske odluke**

Radnica je bila u radnom odnosu kod poslodavca. Osnovni akti na osnovu kojih su definsana uzajamna prava i obaveze poslodavca i radnika u ovoj ustanovi su Zakon o radu Republike Srpske i Kolektivni ugovor za zaposlene ustanovi.

Radnici je u toku rada kod poslodavca preminuo suprug, a nedugo nakon toga je stekla uslove za starosnu penziju.

Po osnovu navedenih akata radnica je imala pravo da joj poslodavac isplati otpremninu zbog odlaska u penziju i novčanu naknadu kao pomoć zbog smrti supruga. Međutim poslodavac se oglušio na zahtjeve radnice za ispatu.

Radnica je tužila poslodavca i sud je u parničnom postupku dosudio isplatu u iznosu od 6.530,00 KM na ime otpremnine i pomoći radnici zbog smrti supruga, ali poslodavac nije postupio po sudskoj presudi već je drugostepenom sudu uložio žalbu. Drugostepeni sud je odbio žalbu poslodavca i potvrdio presudu prvostepenog suda.

Nakon toga poslodavac je od radnice zatražio da se izjasni da je saglasna da joj dosuđeni iznos isplate u dvanaest mjesečnih rata i isplatio joj je 600,00 KM na ime dijela iznosa dosuđenog presudom.

Radnica nije pristala na prijedlog poslodavca o čemu ga je obavijestila. Putem punomoćnika se obratila sudu i zatražila izvršenje po pravosnažnoj presudi.

Sud je u izvršnom postupku donio rješenje o izvršenju i po osnovu istog je izvršenje provedeno.

Međutim, poslodavac je u skladu sa svojim prijedlogom kojim je radnici ponudio da u više mjesečnih rata isplati dosuđeni iznos dva puta isplatio po 700,00 KM na račun radnice, odnosno tražioca izvršenja, što ukupno iznosi 1.400,00. KM.

Nakon što je rješenje o izvršenju provedeno, a tražilac izvršenja je dio obaveze dobrovoljno isplatio, stekli su se uslovi da tražilac izvršenja pokrene postupak protivizvršenja kako bi od radnice naplatio iznos za koji je dvostruko namirena jer nije pristala da mu isti dobrovoljno vrati.

Izvršenik ima ulogu tražioca izvršenja a radnica ulogu izvršenika jer su u postupku protivizvršenja uloge stranaka obrnute u odnosu na ulogu stranaka u izvršnom postupku.¹¹⁴

Tražilac izvršenja je u postupku protivizvršenja namirio svoje potraživanje.

Iz opisane situacije se može izvesti zaključak da je poslodavac imao mogućnost da radnici isplati potraživanja koja je sleduju po osnovu akata kojima su definisana međusobna prava i obaveze u ustanovi. Međutim poslodavac nije htio svojoj radnici, po osnovu njenog zahtjeva da isplati otpremninu zbog odlaska u penziju, niti novčanu pomoć koja je sleduje zbog smrti supruga.

Radnica je svoja prava ostvarila u sudskim postupcima, a kako nije sud obavijestila o iznosima koje je poslodavac dobrovoljno isplatio, u konačnici se dovela u situaciju da je ona u postupku protivizvršenja imala ulogu izvršenika, a poslodavac ulogu tražioca izvršenja.

Dakle, zahvaljujući izvršenju, a naročito protivizvršenju, odnos između radnice i poslodavca je razriješen bez pokretanja novih sudskih sporova i novih troškova.

¹¹⁴ Presuda Osnovnog suda u Doboju, broj: 85 0 Rs 107295 23 Rs od 24.2.2023. godine;
Presuda Okružnog suda u Doboju, broj : 85 0 Rs 107295 23 Rsž od 26.9.2023. godine;
Rješenje o izvršenju Osnovnog suda u Doboju, broj: 85 0 I 123494 24 I od 20.5.2024. godine;
Zaključak Osnovnog suda u Doboju, broj: 85 0 I 123494 24 I od 1.8.2024. godine.

IV PROTIVIZVRŠENJE PO PRIJEDLOGU TREĆEG LICA

Pravni odnosi su prožeti kroz sve društvene sfere i međuljudske odnose. Opravdana je izreka “Ignorantia iuris nocet – Neznanje prava škodi”. Ukoliko postupak izvršenja posmatramo kao jednostavan postupak koji se pokreće po zahtjevu tražioca izvršenja radi prinudne naplate potraživanja od izvršenika koji u zakonskom roku nije dobrovoljno izvršio svoju obavezu, moglo bi se zaključiti da je to postupak koji će se provesti lako i brzo. Takođe, ako posmatramo druge sudske postupke, izvršni postupak je naizgled postupak kojim se okončava odnos između stranaka po konkretnoj pravnoj stvari pred institucijama.

Međutim, izvršni postupak nekada može biti tek početak niza postupaka i radnji koje će biti provedene u narednom periodu.

Postupku izvršenja nerijetko slijedi postupak protivizvršenja. Kako postupku izvršenja često prethodi parnični, pa i vanparnični postupak, moglo bi se reći da je izvršni postupak samo jedan u nizu sudskih postupaka među strankama u datoj pravnoj stvari.

Da bi postupak izvršenja, odnosno protivizvršenja bio proveden u skladu sa zakonskim odredbama, neophodno je da u istom učestvuju, odnosno da budu označeni tražilac izvršenja i izvršenik. Međutim, pored primarnih stranaka u postupku izvršenja, ali i protivizvršenja mogu učestvovati i *treća lica*.

Treće lice ima pravo da sve do okončanja postupka izvršenja uloži prigovor kojim će tražiti da se izvršenje ne provede na određenom predmetu ili predmetima, odnosno da isti budu izuzeti iz postupka izvršenja.¹¹⁵

Ukoliko sud vodi izvršni postupak, a o istom ne obavijesti treće lice, ono neće ni biti u mogućnosti da uloži prigovor. U tom slučaju će treće lice imati pravo da pokrene protivizvršenje ako sud odredi izvršenje na njegovoj stvari ili pravu.

¹¹⁵ ZIP RS, član 51

Dakle, *postupak protivizvršenja može se voditi po prijedlogu trećeg lica.*¹¹⁶ Ovlaštenje trećeg lica da pokrene postupak protivizvršenja predviđeno je pozitivno-pravnim propisima i ima veliki značaj, jer treće lice na efikasan način, bez odugovlačenja i bez pokretanja parničnog postupka može ostvariti pravnu zaštitu.

Ako je provedenim izvršnim postupkom na teret trećeg lica namiren tražilac izvršenja, treće lice može podići prijedlog za protivizvršenje pod istim uslovima pod kojima bi ga mogao podići izvršenik, koji je učestvovao u izvršnom postupku.¹¹⁷

Treće lice nije učestvovalo u provedenom izvršnom postupku i nije u rješenju o izvršenju označeno kao izvršenik, ali zbog nekih drugih okolnosti i odnosa koje treće lice ima sa izvršeniikom, tražilac izvršenja se namirio na teret trećeg lica.

Protivizvršenje po prijedlogutrećeg lica je pravno sredstvo kojim treće lice može zaštititi prava i pravna dobra koja su mu povrijeđena ili oduzeta provođenjem izvršnog postupka. Treće lice svojim zahtjevom od suda traži da se izvrši reegzekucija.

Zakon je priznao trećem licu pravo da podigne prijedlog za protivizvršenje jer to lice ima status obligacionog povjerioca.¹¹⁸

Pokretanje postupka protivizvršenja po prijedlogu trećeg lica je postupak kojem ne prethodi nikakav drugi postupak niti isprava kojom je definisan odnos između učesnika ovog postupka. Postupak izvršenja je proveden između tražioca izvršenja i izvršenika, kako bi tražilac izvršenja prinudnim putem naplatio potraživanje prema izvršeniku. Međutim, između izvršenika i trećeg lica postoji pravni odnos ili obligaciono pravni odnos koji je bio smetnja provedenom izvršenju, ali i pored toga izvršenje je provedeno. Sada je treće lice u poziciji da može pokrenuti postupak protivizvršenja i tražiti nazad oduzeto.

Ove situacije često se mogu dogoditi ukoliko je predmet izvršenja nepokretnost stečena u braku, a kao vlasnik iste je upisan jedan od supružnika. Ukoliko se supružnik, koji je u javnim evidencijama upisan kao vlasnik predmetne nekretnine, obligaciono-pravnim poslom obavezao na

¹¹⁶ Kao što Račićeva (2021, strana 146) objašnjava o mogućnosti trećeg lica za pokretanje protivizvršenja

¹¹⁷ ZIP RS, član 58 stav (2) I (3)

¹¹⁸ Kao što Račićeva (2021, strana 147) objašnjava o položaju trećeg lica

ispunjenje neke obaveze, a predmetnu nepokretnost je dao u zalogu, pa tu obavezu ne ispuni u roku za dobrovoljno izvršenje, obligacioni povjerilac može pokrenuti postupak izvršenja, radi prinudne naplate. Stranke u ovom postupku su povjerilac i dužnik iz obligacionog odnosa, kao tražilac izvršenja i izvršenik. Treće lice nije učesnik postupka. Ali treće lice je na primjer supružnik izvršenika.

Kako se u prvom prometu često dešava da se nepokretnosti stečene u braku upisuju na jednog od bračnih supružnika, i to po nekom nepisanom pravilu na muškarca, a pozitivno-pravnim propisima iz oblasti porodičnih odnosa definisano je da je sva imovina stečena u braku zajednička imovina supružnika¹¹⁹, u ovom slučaju izvodimo zaključak da se pravno i faktičko stanje ne poklapaju. Pravno, nepokretnost je u javnim evidencijama upisana sa pravom vlasništva 1/1 na jednog supružnika, a kako se u pravnom prometu učestvuje sa načelom povjerenja u javne evidencije, tako je i obligacioni povjerilac, odnosno tražilac izvršenja zaključio pravni posao sa izvršenikom, ali i pokrenuo postupak izvršenja radi prinudnog namirenja. Da li je tražilac izvršenja prilikom sklapanja pravnog posla znao da je druga ugovorna strana u braku i da li je provjerio od kada je predmetna nepokretnost u njegovom vlasništvu, jesu bitna pitanja, ali ne u postupku protivizvršenja po prijedlogu trećeg lica.

Činjenica je da su, u ovom slučaju, prava trećeg lica povrijeđena provedenim izvršnim postupkom. Radi toga je zakonodavac trećem licu dao mogućnost da zaštitu povrijeđenih prava ostvari pokretanjem postupka protivizvršenja.

Međutim, kada se izvršenje provodi na nepokretnosti, ista se prodaje na javnoj prodaji, o čemu je već bilo riječi. Nepokretnost se na javnoj prodaji najčešće proda po nižoj cijeni od stvarne ili procijenjene vrijednosti nepokretnosti. Zakonom je tako predviđeno i potencijalni kupci nepokretnosti to vješto koriste. Postavlja se pitanje, kada se treće lice, u ovom primjeru supruga izvršenika koja polaže pravo na udio na nepokretnosti koja je bila predmet izvršenja sudu obrati sa prijedlogom za pokretanje postupka protivizvršenja, da li će zaista biti namirena proporcionalno vrijednosti udjela u zajedničkoj nepokretnosti?

S obzirom da je nepokretnost prodana na javnoj prodaji, kako bi tražilac izvršenja prinudnim putem naplatio potraživanje koje je imao prema izvršeniku, novčani iznos koji je

¹¹⁹ Porodični zakon Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 17/23 i 27/24), član 302 (u daljem tekstu: PZ RS)

dobijen prodajom nepokretnosti pripao je tražiocu izvršenja. Sada treće lice pokreće postupak protivizvršenja i traži da se namiri u iznosu koji je sleduje. Kako se utvrđuje taj iznos?

Pod pretpostavkom da je predmetna nepokretnost stečena u braku i cijeneći zakonske odredbe kojima je definisano da se imovina stečena u braku dijeli na jednake dijelove, ima se smatrati da treće lice sleduje polovina novčanog iznosa dobijenog prodajom predmetne nepokretnosti, pa u skladu sa tim i definiše prijedlog za protivizvršenje.¹²⁰

Dakle, treće lice će se u postupku protivizvršenja sigurno obeštetiti, ali da li će dobijeni iznos biti dovoljan za namirenje štete koju je prodajom nepokretnosti zaista pretrpilo to je neizvjesno.

U svakom slučaju, zakonodavac je opravdano u pozitivne propise ugradio institut protivizvršenja po prijedlogu trećeg lica. Ovo je specifično pravno sredstvo. U suštini, *protivizvršenjem se pobija provedeni postupak izvršenja*.¹²¹ Treće lice ima interes da pobije provedeni postupak jer su provođenjem istog povrijeđena prava trećeg lica.

Nekada je nemjerljiva šteta koja za imaooca nepokretnosti nastane, a iznos koji uspije vratiti koristeći se protivizvršenjem na neki način simboličan, ali to ne umanjuje značaj ovog pravnog sredstva. Svrha postojanja ovog sredstva pravne zaštite, kao i uopšte institutua protivizvršenja jeste da se obezbijedi ostvarenje principa zakonitosti i pravičnosti.

Uzmimo u obzir da su supružnici zajedno radili i privređivali, da su zajedničkim ulaganjem stekli nepokretnost, a kao vlasnik iste je u javnim evidencijama upisano jedno od njih. Ako supružnik koji je upisan u javnim evidencijama nesavjesno raspolaže predmetnom nepokretnošću, bilo bi nepravedno da drugi supružnik nema mogućnost da zaštiti svoja prava.

U svakom slučaju, oštećeno lice može u parničnom postupku potražiti pravnu zaštitu, ali nakon što protekne rok za pokretanje postupka protivizvršenja.

Treće lice u postupku protivizvršenja ne mora biti i nije uvijek supružnik. Treće lice može biti svako lice koje ima pravo na predmetu izvršenja i to pravo sprečava provođenje izvršenja.

¹²⁰ PZ RS, broj: 17/23 i 27/24), član 309

¹²¹ Kao što Stankovićeva (2001, strana 22) objašnjava o položaju trećeg lica u protivizvršenju

Uzmimo za primjer savjesno lice koje je u skladu sa zakonom preduzelo sve potrebne radnje i kupilo nepokretnost, ali nije se u javnim evidencijama upisalo kao vlasnik iste. U međuvremenu je prodavac, koji je bio doskorašnji vlasnik nepokretnosti, postupao nesavjesno i dozvolio da u izvršnom postupku njegov povjerilac iz drugog obligacionog odnosa naplati svoje potraživanje iz iznosa dobijenog prodajom predmetne nepokretnosti. Kupac nepokretnosti je treće lice u postupku protivizvršenja jer je postupalo sa načelom savjesnosti i poštenja, te načelom povjerenja u javne evidencije. Međutim, kako nije na vrijeme preduzeo potrebne radnje da se u javnim evidencijama upiše kao vlasnik predmetne nepokretnosti, zakonodavac mu pravnim sredstvom *protivizvršenje po prijedlogu trećeg lica* ostavlja mogućnost da na brz i efikasan način zaštiti svoja prava.

Pored navedenih, brojni su slučajevi i primjeri kada neki pravni subjekt ima status trećeg lica i samim tim mogućnost da se koristi ovim pravnim sredstvom.

Dakle, zakonodavac je uzeo u obzir da mnoge situacije i pravni odnosi nisu potpuno čisti niti sigurni, te je definisanjem i ugradnjom pravnog sredstva protivizvršenja po prijedlogu trećeg lica dao mogućnost pravnim subjektima čija su prava povrijeđena provedenim izvršnim postupkom a koji nisu bili učesnici postupka da zaštite svoja prava, bez dodatnih troškova i pokretanja parničnog postupka.

Važno je napomenuti da pravni subjekti koji imaju ovlaštenje da pokrenu postupak protivizvršenja kao treća lica nisu lišeni prava da svoje potraživanje ostvare podnošenjem tužbe sudu i pokretanjem parničnog postupka, ali postupkom protivizvršenja će svakako na brži i efikasniji način ostvariti svoja prava.

Moglo bi se reći da su u postupcima gdje je ostvarena mogućnost za pokretanje postupka protivizvršenja po prijedlogu trećeg lica tražilac izvršenja iz provedenog izvršnog postupka, ali i treće lice koje ima pravo na pokretanje postupka protivizvršenja na neki način izigrani od strane izvršenika.

Bilo da je izvršenik zajedničar koji je sam upisan na nepokretnosti, pa je istu založio radi obezbjeđenja svog duga, ili da je pravni subjekt koji je usljed prezaduženja dozvolio da njegova nepokretnost bude predmet izvršnog postupka, a paralelno istu prodao trećem licu ili je pak bio najmoprimac pa nepokretnošću koju je uzeo u najam raspolagao kao da je njegova...činjenica je

da je on svojim ponašanjem nanio štetu kako povjeriocu, odnosno tražiocu izvršenja, tako i trećem licu. Pored toga, za sebe je produžio nepovoljnu situaciju u kojoj se nalazio, a svojim nesavjesnim postupcima učinio ju je još nepovoljnijom.

Na koji god način oštećeni učesnici pravnog prometa odluče da djeluju kako bi zaštitili svoja prava, nesporno je da će svaki učenik u konačnici biti obavezan da otplati svoj dug, ali i da će oštećeni učesnici biti namireni u svom potraživanju.

Uslovi za pokretanje postupka protivizvršenja po prijedlogu trećeg lica

Zakonodavac je važećim zakonskim rješenjima taksativno pobrojao uslove koji treba da budu ostvareni da bi izvršenik mogao pokrenuti protivizvršenje. Uzevši u obzir aktuelne propise, može se konstatovati da je za pokretanje postupka protivizvršenja po prijedlogu trećeg lica neophodno da su ostvareni sljedeći uslovi:

- izvršni postupak je proveden;
- izvršenik, koji je učestvovao u provedenom izvršnom postupku, je u obligaciono-pravnom odnosu sa trećim licem;
- obligaciono-pravni odnos između izvršenika i trećeg lica bio je smetnja izvršenju;
- treće lice nije učestvovalo u provedenom izvršnom postupku;
- tražilac izvršenja je namiren na teret trećeg lica.

S obzirom da je zakonom definisan rok u okviru kojeg izvršenik može podnijeti prijedlog za protivizvršenje¹²², te da je propisano da se protivizvršenje po prijedlogu trećeg lica provodi u skladu sa odredbama kojima je definisano protivizvršenje po prijedlogu izvršenika, izvodi se zaključak da treće lice može pokrenuti postupak protivizvršenja u roku

¹²² ZIP RS, član 54 stav (3)

od 30 dana od dana kada je saznalo za razlog za protivizvršenje, a najkasnije u roku od jedne godine od dana okončanja izvršnog postupka.¹²³

Nakon što proteknu navedeni rokovi, treće lice može zaštitu svojih prava potražiti u parničnom postupku.¹²⁴

Dakle, što se tiče rokova i razloga za pokretanje protivizvršenja po prijedlogu izvršenika i po prijedlogu trećeg lica, moglo bi se reći da su zakonom propisani uslovi jednaki, međutim, ako se uzme u obzir da je izvršenik bio upoznat sa postupkom izvršenja od trenutka dostavljanja rješenja o izvršenju, a treće lice tek nakon što se tražilac izvršenja namirio na njegov račun, jasno je da njihov položaj nije isti.

Nakon što sud izvršeniku dostavi rješenje o izvršenju, on ima mogućnost da na isto uloži prigovor¹²⁵. I treće lice ima pravo da uloži prigovor¹²⁶, ali u tom slučaju se podrazujeva da je treće lice upoznato sa činjenicom da se vodi izvršni postupak, međutim, da bi treće lice pokrenulo protivizvršenje mora biti ispunjen uslov da nije imalo saznanje da se kod suda vodi izvršni postupak, a okončanjem istog tražilac izvršenja je namiren na njegov teret.

Analizom pozitivnih zakonskih odredaba i svega navedenog dolazi se do zaključka da je dobro što je zakonodavac dao mogućnost da treće lice pokrene protivizvršenje i tako na brži i efikasniji način vrati ono što mu je u provedenom izvršnom postupku oduzeto.

¹²³ ZIP RS, član 58 stav (2) u vezi sa članom 54 stav (3)

¹²⁴ ZIP RS, član 58 stav (2) u vezi sa članom 54 stav (4)

¹²⁵ ZIP RS, član 46

¹²⁶ ZIP RS, član 51

V PROTIVIZVRŠENJE PO PRIJEDLOGU UČESNIKA

Pored tražioca izvršenja i izvršenika, koji su stranke, u izvršnom postupku mogu učestvovati i drugi subjekti. Lica koja učestvuju u izvršnom postupku a nisu stranke u postupku, nazivaju se *učesnicima*. Učesnik je lice koje u postupku izvršenja nije stranka, a u postupku učestvuje zbog toga što se u istom odlučuje o nekom njegovom pravu ili zbog toga što ima pravni interes za učešće.¹²⁷

S obzirom da učesnik može učestvovati u izvršnom postupku, kako bi štitio svoja prava, jer se o istima odlučuje u toku postupka, zakonodavac je propisao je da on ima pravo da pokrene protivizvršenje ukoliko postoji potreba za tim.¹²⁸

Učesnik u postupku može biti svako lice ili pravni subjekt čija prava dotiče izvršni postupak. Učesnik se najčešće nezavisno od svoje volje nađe u ulozi učesnika u postupku. Ali kad se već našao u toj ulozi pod okolnostima koje nije on izazvao, ne preostaje mu ništa drugo, nego da štiti svoja prava i interese.

Kako se dogodi da u izvršnom postupku pored stranaka učestvuju i učesnik ili učesnici? Ako se uzme za primjer da na jednoj stvari može biti više suvlasnika ili zajedničara, a da su svi oni u suštini različite osobe, svako sa svojim pravima, obavezama i načinom funkcionisanja u društveno-pravnom sistemu. Može se dogoditi da jedan od zajedničara funkcionišući na način koji njemu odgovara i za koji misli da je ispravan dovede sebe u poziciju da mora imovinom koju posjeduje plaćati dugove koje je napravio. Ako se, pored toga, dogodi da je jedina imovina na koju polaže pravo u stvari zajednička imovina, onda nije moguće provesti izvršni postupak bez učesnika u postupku. Ostali zajedničari učestvuju u izvršnom postupku, ma koliko da ih ima i bez obzira na udio koji imaju u predmetnoj stvari ili pravu, odnosno bez obzira na to što nisu izvršenici.

Dakle, izvršni postupak pokreće tražilac izvršenja protiv izvršenika, kako bi dospjelo potraživanje koje ima prema njemu naplatio prinudnim putem, ali predmet izvršenja je stvar ili

¹²⁷ ZIP RS, član 2

¹²⁸ ZIP RS, član 59

pravo koje nije u vlasništvu samo izvršenika, već i drugih lica te ta lica imaju status učesnika u postupku.

Nije ograničen obim stvari i prava koje mogu biti u zajedničkom vlasništvu ili u suvlasništvu više lica. Sve stvari i prava koje mogu biti predmet prometa, mogu biti i predmet zaloge, najma.....i slično.

Zakonom o izvršnom postupku je definisano da učesnik u postupku ima mogućnost da zahtijeva da sud naloži licima kojima je bila izvršena isplata novčanog iznosa koji njemu pripada, a po osnovu pravosnažnog rješenja o izvršenju, da mu isplate njegov dio.¹²⁹ Učesnik postupka to svoje pravo ostvaruje pokretanjem protivizvršenja. U tom postupku učesnik postupka ima položaj tražioca izvršenja, a protivpredlagač ima položaj izvršenika.

Učesnik u postupku izvršenja nije stranka. Zakonodavac je pojedinim licima dao ulogu učesnika u postupku jer se odlučuje o njihovim pravima ili obavezama ili imaju pravni interes za ishod postupka. Ulogu učesnika u postupku često imaju suvlasnik ili zajedničar koji nije izvršenik u postupku.

Dakle, učesnik u postupku je lice koje može učestvovati u postupku izvršenja jer će odlukom koja bude donesena po okončanju postupka biti neposredno ili posredno ugrožena njegova prava.

Rješenja donesena u izvršnom postupku se izvršavaju prije nego što postanu pravosnažna, a zakonodavac je učesniku u postupku dao mogućnost da prijedlogom pokrene postupak protivizvršenja u rokovima koji su predviđeni za pokretanje protivizvršenja po prijedlogu izvršenika iz provedenog postupka izvršenja.

Uzevši u obzir pozitivno-pravne propise, jasno je da je zakonodavac učesnicima u postupku dao pravo za pokretanje protivizvršenja kako bi na brži i efikasniji način mogli da namire štetu koja im je prouzrokovana provođenjem postupka izvršenja. U protivnom bi jedini način za zaštitu prava tih lica bio parnični postupak, koji svakako mogu pokrenuti, ali znatno duže traje i iziskuje više troškova od postupka protivizvršenja.

¹²⁹ ZIP RS, član 59 stav (1)

Po pravosnažnosti rješenja o izvršenju učesnici u postupku mogu podnijeti prijedlog za protivizvršenje kojim zahtijevaju da sud naloži licima u čiju korist je proveden postupak izvršenja da im isplate dio koji ih sleduje.¹³⁰

S obzirom da su nepokretnosti najčešće najvrijednija dobra koja lica imaju u svom vlasništvu, provođenjem izvršnog postupka na nepokretnostima može lako doći do nesrazmjernog nanošenja štete učesnicima u postupku jer što je šteta veća vrijednost predmeta izvršenja i šteta je srazmjerno veća. Na nepokretnostima je nerijetko upisano više suvlasnika ili zajedničara, zatim su upisani tereti i mnoga druga prava. Kada tražilac izvršenja sudu podnese prijedlog za pokretanje izvršnog postupka, sud, nakon što utvrdi da je prijedlog potpun i uredan, preuzima sve potrebne radnje kako bi se tražilac izvršenja namirio na teret izvršenika, međutim provedenim postupkom nekada bivaju povrijeđena prava ili nanesena šteta licima koja nisu izvršenici, ali jesu učesnici u postupku.

Kad sud donosi odluku o namirenju tražioca izvršenja i drugih lica, u postupku prodaje nepokretnosti uzima u obzir samo one prijedloge za izvršenje na osnovu kojih je postupak proveden i rješenje postalo izvršno. Sud neće preduzimati nikakve radnje kako bi bili namireni učesnici u postupku čija potraživanja nisu izražena niti dosuđena.

Svrha pokretanja protivizvršenja po prijedlogu učesnika jeste da tražilac izvršenja iz provedenog postupka izvršenja vrati novčani iznos koji mu je isplaćen u provedenom izvršnom postupku i na taj način prouzrokovana materijalna šteta učesniku postupka.

Ukoliko je učesnik postupka na primjer suvlasnik na nepokretnosti koja je predmet izvršenja, on po okončanju postupka izvršenja ima mogućnost da pokrene protivizvršenje i da traži vraćanje onoga što mu je u toku provedenog izvršnog postupka oduzeto protivno zakonu.

Učesnici pravnog prometa su slobodni u zaključivanju pravnih poslova i prihvatanju obaveza i odgovornosti. Ukoliko neki učesnik pravnog prometa postupa nesavjesno i dovede se u poziciju da se po prijedlogu povjerenika iz obligacionog odnosa a tražioca izvršenja iz izvršnog postupka na javnoj prodaji proda nepokrenost u kojoj ima udio, njegov suvlasnik ili suvlasnici ne

¹³⁰ Kao što Račićeva (2021, strana 147) objašnjava mogućnost učesnika za pokretanje protivizvršenja

moraju snositi posljedice njegovih postupaka te im je radi toga zakonom data mogućnost da im se vrati ono što je neosnovano i nezakonito oduzeto u postupku izvršenja.

Za primjer se može navesti situacija u kojoj su nasljednici zajedničari na zaostavštini ostavioca sve dok se ne provede ostavinski postupak. Nakon toga nasljednici koji se private nasljedstva postaju suvlasnici na nekretninama ostavioca. Nasljednici su lica koja su vezana krvnim ili nekom drugom vrstom srodstva, što ne znači da nužno moraju da žive istim životima niti da postupaju na isti način u određenim situacijama. Ako se u takvoj situaciji dođe u poziciju da na jednoj nekretnini bude upisano pet suvlasnika, od kojih je jedan već prezadužen pa obligacioni povjerilac pokrene izvršni postupak kao tražilac izvršenja kako bi se namirio prodajom predmetne nekretnine jer obligacioni dužnik nema u vlasništvu ništa drugo osim predmetne nekretnine, prezaduženi suvlasnik će imati ulogu izvršenika a preostalih četvoro suvlasnika će u postupku izvršenja imati ulogu učesnika.

Međutim, ukoliko se desi da sud propusti tražiti saglasnost ostalih suvlasnika za provođenje izvršenja na ovakvoj nepokretnosti, te se izvršenje provede prodajom predmetne nepokretnosti po prijedlogu tražioca izvršenja i on bude namiren iz iznosa dobijenog prodajom, svaki od preostalih četvoro suvlasnika ima pravo da kao učesnik postupka pokrene postupak protivizvršenja kako bi se otklonile posljedice nezakonitog ili nepotrebno provedenog postupka izvršenja, a proporcionalno udjelu u suvlasništvu na predmetnoj nepokretnosti.

Svrha protivizvršenja i u ovom slučaju jeste da se na brz i efikasan način postigne zadovoljenje pravde i da se otklone posljedice nezakonitog ili nepotrebno sprovedenog izvršenja.

**Analiza Odluke o dopustivosti u meritumu Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
„Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, broj 84/13 sa akcentom na protivizvršenje**

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je u ovom predmetu odlučivao po apelaciji apelanata E.S. zatim R.H. i N.Č. su podnijeli apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine protiv:

- Rješenja Osnovnog suda u Banjoj Luci od 15.6.2009. godine kojim je dozvoljeno protivizvršenje u korist tuženog;
- Rješenja Okružnog suda u Banjoj Luci od 15.2.2010. godine kojim je odbijena žalba na Rješenje Osnovnog suda kojim je dozvoljeno protivizvršenje i Rješenje o dozvoli protivizvršenja potvrđeno;¹³¹
- Presude Okružnog suda u Banjoj Luci od 16.7.2010. godine kojom je sud uvažio žalbu tuženog i preinačio presudu prvostepenog suda tako što je u cjelosti odbio tužbeni zahtjev apelanata;
- Presude Vrhovnog suda u Banjoj Luciod 22.2.2012. godine kojom je sud odbio reviziju apelanata protiv drugostepene presude;¹³²

Apelanti su kao osnov za pokretanje ovih postupaka navodili mane volje, odnosno tvrdili su da je na njih izvršen pritisak iprijetnja kako bi potpisali sporne ugovore, ali u provedenim postupcima isto nisu dokazali.

Iz obrazloženja ove Odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine se može zaključiti koliko su značajni parnični, izvršni, ali i *postupak protivizvršenja*, te koliko mogućnosti imaju stranke za podnošenje zahtjeva sudu radi zaštite i ostvarenja svojih prava.

¹³¹Predmetna rješenja su donesena u postupku pred sudom a predmet spora je bio zahtjev apelanata za proglašenje ništavim ugovora o zamjeni nekretnina koji je zaključen u Banjoj Luci 1.9.1993. godine

¹³²Predmetne presude su donesene u ponovljenom postupku pred sudom a predmet spora je bio zahtjev apelanata za proglašenje ništavim ugovora o zamjeni nekretnina koji je zaključen u Banjoj Luci 1.9.1993. godine uz dopunjen zahtjev da se proglasi ništavim i ugovor o zamjeni predmetnih nekretnina koji je zaključen u Republici Hrvatskoj 29.8.1993. godine.

Uvidom u dispozitiv predmetne Odluke kojom je apelacija obijena kao neosnovana, te u obrazloženje predmetne Odluke u kojem je opisano u kakvom su pravnom odnosu bili apelanti sa tuženim, te kojim su se sve pravnim sredstvima služili jasno je da su iscrpili sva raspoložive mogućnosti prije nego što su podnijeli apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine

Naime, apelanti su sa tuženim Boškom Džajić 1993. godine zaključili ugovore o zamjeni nekretnina koje se nalaze u Banjoj Luci za nekretnine koje se nalaze u Republici Hrvatskoj. Ugovor o zamjeni nekretnina su potpisali u Republici Hrvatskoj a zatim i u Banjoj Luci.

Međutim, apelanti su 2003. godine zatražili od nadležnog suda da predmetni ugovor o zamjeni nekretnina koji je zaključen u Banjoj Luci proglasi ništavim, ali tužbeni zahtjev apelanta je odlukom prvostepenog suda odbijen kao neosnovan.

Apelanti su odluku prvostepenog suda uložili žalbu, a drugostepeni sud je preinačio prvostepenu presudu i usvojio tužbeni zahtjev u cjelosti. Protiv odluke drugostepenog suda tuženi je izjavio reviziju Vrhovnom sudu.

U toku trajanja postupka pred Vrhovnim sudom, *Osnovni sud je u izvršnom postupku, po prijedlogu tražioca izvršenja na osnovu pravosnažne presude Okružnog suda Rješenjem o izvršenju odredio prinudno izvršenje. Tuženi je uložio prigovor na Rješenje o izvršenju, ali Osnovni sud je odbio prigovor kao neosnovan. Nakon što je prigovor odbijen, tuženi je uložio žalbu Okružnom sudu na Rješenje o izvršenju.*

Međutim, *kako postupanje Okružnog suda po žalbi ne zadržava provođenje odluka donesenih u izvršnom postupku, Rješenje o izvršenju je provedeno i apelanti su uvedeni u posjed spornih nekretnina 22.12.2005. godine.*

Nakon toga, Vrhovni sud Republike Srpske je 26.1.2007. godine donio odluku kojom je uvažio reviziju tuženog protiv presude na osnovu koje je dozvoljeno izvršenje (presuda Okružnog suda kojom je usvojen tužbeni zahtjev apelanta), ukinuo je obje nižestepene presude i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje.

U relativno istom periodu, Okružni sud je odlučujući po žalbi tuženog na Rješenje o izvršenju donio odluku kojom je žalbu tuženog uvažio, ukinuo Rješenje o izvršenju i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje.

U ponovljenom izvršnom postupku doneseno je novo Rješenje o izvršenju, a tuženi je na isto uložio prigovor. Osnovni sud je usvojio prigovor tuženog protiv Rješenja o izvršenju od 17.12.2004. godine, stavio je to rješenje van snage, ukinuo sve provedene radnje i obustavio izvršni postupak. U pogledu *prijedloga za protivizvršenje*, koji je tuženi u međuvremenu postavio, isti je odbijen. Na ovakvu odluku Osnovnog suda apelanti su uložili žalbu Okružnom sudu. Okružni sud je djelimično potvrdio odluku prvostepenog suda, *ali je ukinuo prvostepeno rješenje i predmet vratio na ponovni postupak u dijelu u kojem je prijedlog tuženog za protivizvršenje odbijen.*

U ponovljenom izvršnom postupku u kojem se odlučivalo o zahtjevu tuženog za protivizvršenje, Osnovni sud je donio Rješenje 15.6.2009. godine kojim je dozvolio protivizvršenje u korist tuženog, te je naložio apelantima da tuženom vrate u posjed sporne nekretnine. Osnovni sud se pri odlučivanju pozvao na činjenicu da je izvršna isprava na osnovu koje je dozvoljeno i provedeno izvršenje ukinuta odlukom Vrhovnog suda 2007. godine, što je dovoljan razlog za donošenje odluke o protivizvršenju, u skladu sa odredbama Zakona o izvršnom postupku. Sud je pri odlučivanju uzeo u obzir i činjenicu da je odluka osnovnog suda u dijelu kojim je odbijen zahtjev za protivizvršenje, takođe ukinuta i vraćena na ponovi postupak. Osnovni sud je predmetnim Rješenjem, pored navedenog, konstatovao da je tuženi stekao pravo da mu bude vraćena imovina koju su apelanti dobili u postupku izvršenja jer izvršna isprava više ne postoji.

Sud je Rješenjem donesenim 20.8.2009. godine odbio prigovor apelanata i potvrdio Rješenje od 15.6.2009. godine. Brojni su razlozi koje su apelanti navodili u prilog prigovora koji su podnijeli na Rješenje o protivizvršenju. Neke od tvrdnji apelanata su da je prijedlog za protivizvršenje neblagovremen, međutim sud je u obrazloženju naveo rokove i zakonske odredbe na osnovu kojih se da zaključiti da je tvrdnja apelanata netačna i neosnovana. Pored toga, apelanti su u prigovoru istakli da je protivizvršenje moguće samo u slučaju kada se vraća novac, a ne druge stvari i prava. Ovi navodi su takođe neistiniti i bez zakonskog osnova. Zakonom o izvršnom postupku jasno i nedvosmisleno je definisano da je protivizvršenje moguće kada je tražilac izvršenja (u ovoj situaciji apelanti) u postupku izvršenja dobio individualno određenu pokretnu ili nepokretnu stvar i ukoliko postoji stvarna i pravna mogućnost vraćanja te stvari izvršeniku. Apelanti su dalje isticali da tuženi nije vlasnik spornih nekretnina, o čemu je Sud takođe odlučio da nije istinit navod budući da u spisu predmeta postoji dokaz da je tuženi u zemljišnim knjigama upisan kao vlasnik spornih nekretnina.

Uzevši u obzir da načelo povjerenja u javne evidencije ima veliki značaj, naročito u sudskim postupcima u kojima je predmet postupka odlučivanje o pravu na nekretninama, jasno je da je Sud u ovom slučaju, pored svih ostalih činjenica i okolnosti, postupao u skladu sa pomenutim načelom.

Okružni sud je Rješenjem od 15.2.2010. godine odbio žalbu apelanata, koju su uložili na Rješenje Osnovnog suda od 20.8.2009. godine i predmetno rješenje potvrdio u cjelosti.

Okružni sud je u obrazloženju Rješenja takođe naveo da je nesporno utvrđeno da je tuženi upisan u zemljišnim knjigama kao vlasnik predmetnih nekretnina. Pored toga, navedeno je da je drugostepena presuda kojom je utvrđena apsolutna ništavost ugovora o zamjeni spornih nekretnina u tom dijelu ukinuta Rješenjem Vrhovnog suda 26.1.2007. godine i vraćena na ponovni postupak. Sud je zatim u obrazloženju Rješenja dalje konstatovao da je ugovor o zamjeni spornih nekretnina na snazi.

Žalbeni navod apelanata da je Osnovni sud pogrešno tumačio zakonsku odredbu kojom je definisan rok za podnošenje prijedloga za protivizvršenje, odbijen je predmetnim Rješenjem Okružnog suda jer je utvrđeno da je *prijedlog za protivizvršenje podnesen blagovremeno*.

Dalje je konstatovano da tuženi, kao tražilac izvršenja za pokretanje postupka protivizvršenja ne mora posjedovati izvršnu ispravu na osnovu koje pokreće postupak, a što su apelanti tvrdili. Sud se osvrnuo na zakonske odredbe kojima je definisano da se *protivizvršenje može dozvoliti i onda kada je na osnovu vanrednog pravnog lijeka ukinuta izvršna isprava na osnovu koje je dozvoljeno izvršenje*. Dakle, s obzirom da izvršna isprava više ne egzistira odnosno ne postoji ni po svom obimu niti po sadržaju i obliku u kojem je poslužila kao osnov za donošenje odluke o izvršenju, zaključuje se da je “otpao” pravni osnov za izvršenje na osnovu takve odluke, a kako je prijedlog za protivizvršenje podnesen blagovremeno od strane tuženog kao ovlaštene stranke u postupku, sud je konstatovao da tuženi ima pravo da mu se vrati ono što mu je u izvršnom postupku oduzeto.

Nakon što je Vrhovni sud 2007. godine uvažio reviziju tuženog i predmet vratio na ponovni postupak, apelanti su uredili tužbeni zahtjev tako što su pored zahtjeva za utvrđivanje apsolutne ništavosti ugovora o zamjeni nekretnina zaključenog u Banjoj Luci istakli i zahtjev za utvrđivanje ništavosti ugovora o zamjeni spornih nekretnina zaključenog u Republici Hrvatskoj. Osnovni sud

je postupajući u ponovljenom postupku u cjelosti usvojio tužbeni zahtjev apelanata, na šta je tuženi uložio žalbu.

Okružni sud je Presudom koju je donio u 16.7.2010. godine uvažio žalbu tuženog i preinačio prvostepenu presudu što je u cjelosti odbio tužbeni zahtjev apelanata. U obrazloženju presude Okružni sud je naveo da su osnovani žalbeni navodi tuženog, te da su ugovori o zamjeni nekretnina zaključeni dobrovoljno i u skladu sa zakonom te da su predmetni ugovori zaključeni po inicijativi i prijedlogu apelanata prema njemu. Okružni sud je konstatovao da je u toku postupka utvrđeno da parnične stranke nisu vršile nikakve međusobne pritiske ni prijetnje radi zaključenja spornih ugovora. Okružni sud je dalje u obrazloženju Presude naveo da činjenica da su apelanti u vrijeme zaključenja spornih ugovora živjeli u drugoj etničkoj zajednici a u toku ratnih dejstava nije dovoljan dokaz da su bili prinuđeni na potpisivanje spornih ugovora. Konstatovano je da je prenos prava vlasništva na nekretninama učinjen dobrovoljno ibez pritisaka, te da apelanti u postupku nisu dokazali da ugovori nisu izraz njihove slobodne volje.

Apelanti su, nezadovoljni drugostepenom presudom na istu izjavili reviziju Vrhovnom sudu Republike Srpske, ali Sud je Presudom od 22.2.2012. godine reviziju apelanata odbio. U obrazloženju je sud naveo da je u skladu sa odredbama Zakona o obligacionim odnosima uslov za zaključenje ugovora da su se ugovorne strane usaglasile o bitnim elementima ugovora, te da izjava volje mora biti data slobodno i ozbiljno, što je u predmetnoj situaciji i ispunjeno. Vrhovni sud je u svom Rješenju takođe konstatovao da nije dokazano da je na apelante izvršen pritisak za zaključenje spornih ugovora i da na suprot njihovih otpužbi stoji izjava tuženog da nije vršio nikakav pritisak na apelante te da su predmetni ugovori zaključeni u dobroj vjeri i namjeri. Dalje je konstatovano da činjenica da su sporni ugovori zaključeni u vrijeme ratnih dejstava nije dovoljan razlog da se izvede zaključak da nije postojala slobodno izražena volja za zaključenje spornih ugovora. Vrhovni sud je potvrdio i zaključak Okružnog suda da su sporni ugovori o zamjeni nekretnina zaključeni na zakonit idobrovoljan način.

Analizom predmetne oduke Ustavnog suda Bosne I Hercegovine potvrđujemo značaj izvršnog postupka, a naročito postupka protivizvršenja na osnovu kojeg će tuženi u konačnici ostvariti zaštitu svojih prava i vratiti u posjed nekretnine koje su mu u toku postupka bile oduzete, odnosno dosuđene apellantima.

Ne smije se zanemariti značaj ovog postupka jer su pored pravnih isprepleteni međunacionalni odnosi, te ukršteno pravo više država, budući da se sporne nekretnine o kojima se u postupcima odlučivalo nalaze na teritoriji dvije različite države.

Takođe je, bez obzira što nije definisano pravnom normom, veoma nezahvalno odlučivati u ovakvim postupcima gdje se od samog podnošenja tužbe Osnovnom sudu osjeća međunacionalna netrpeljivost, a kojoj stranke, u ovom slučaju apelanti dodatno daju na značaju.

Evidentno je da je postupak složen i osjetljiv jer se o ovoj pravnoj stvari odlučivalo skoro deset godina, da je Osnovni sud u jednom postupku odbio tužbeni zahtjev, a u ponovljenom postupku usvojio tužbeni zahtjev. Takođe su primjetni različiti stavovi Okružnog suda u dva različita postupka, a po istoj pravnoj stvari.....ali I upornost apelanta da izdejtstvuju da predmetni ugovori o zamjeni spornih nekretnina budu proglašeni ništavim.

Nakon dugogodišnjeg “provlačenja po sudovima” u konačnici je ostalo da stranke treba da postupe po rješenju donesenom *u postupku protivizvršenja*, odnosno da apelanti sporne nekretnine koje se nalaze u Banjoj Luci predaju tuženom na korištenje, a on je u javnim evidencijama svakako upisan kao vlasnik predmetnih nepokretnosti na osnovu rješenja o zamjeni, a u toku postupaka se nikako nisu ostvarili uslovi na osnovu kojih se moglo upisati drugačije u javne evidencije.

Pored troškova koje su stranke pretrpile usljed dugogodišnjeg učešća po sudovima, u konačnici će bar tuženi po osnovu *rješenja o protivizvršenju* ući u posjed spornih nekretnina, bez da mora pokretati novi parnični postupak i snositi dodatne troškove i neizvjesnost. Dakle, u ovoj situaciji načelo efikasnosti i načelo hitnosti dolaze do izražaja.

VI ZAKLJUČAK

Ovim radom pristupilo se analizi *protivizvršenja*, instituta izvršnog prava koji se u našem pravnom sistemu primjenjuje na osnovu Zakona o izvršnom postupku Republike Srpske iz 2003. godine. Ovaj Zakon i instituti koji su istim predviđeni formulisani su tako da zadovolje potrebe vremena i društva.

Neefikasna i neekonomična sudska zaštita koja je proisticala iz ranijih zakonskih rješenja, pored toga što je kompromitovala ideju pravne države, pogodovala je i pojavi učestale samozaštite, samovlasnog zadovoljenja pravde i formiranju paradžavnih tijela za utjerivanje dugova.¹³³

Jedan od osnovnih postulata prava i pravne države jeste sigurnost u pravni sistem. Pored mnoštva zakonskih propisa i postupaka, teško je unaprijed predvidjeti ljudske potrebe, međuljudske odnose, loše namjere i probleme koji iz istih mogu nastati. Zbog toga je značajno da zakonodavac učesnicima pravnog prometa ponudi različite, ali sigurne, pravne puteve kako bi zaštitili njihova prava. Tako je i pravni institut protivizvršenja uveden u pravni sistem izvršnog prava jer se ukazala potreba za istim.

Analizom pravne literature može se utvrditi da pojedini autori, kada je riječ o vraćanju nezakonito ili neosnovano oduzete stvari ili prava parnični postupak definišu kao redovan pravni put, a izvršni, odnosno protivizvršni postupak kao poseban pravni put zadovoljenja pravne zaštite.¹³⁴

Dalje u pravnoj literaturi autori navode da kada izvršni dužnik stekne poziciju obligacionog povjerioca, radi zaštite i ostvarenja njegovih subjektivnih građanskih prava na raspolaganju ima dva pravna puta i dva pravna sredstva a to su:

- 1) Parnični postupak kao *redovan pravni put*, budući da izvršni dužnik ima pravo i mogućnost da podnese tužbu koja se zasniva na sticanju bez osnova i

¹³³ Kao što Stankovićeveva (2001, strana 19) objašnjava nepriklanost raniji zakona sadašnjim potrebama društva

¹³⁴ Kao što Stankovićeveva (2007, strana 196) objašnjava odnos između parničnog i izvršnog, odnosno protivizvršnog postupka

- 2) Postupak izvršenja, odnosno protivizvršenja kao *poseban pravni put*, jer izvršni dužnik ima mogućnost da u ovom postupku ostvari zaštitu svojih prava.¹³⁵

Ovim radom je obrađen institut protivizvršenja sa naročitim osvrtom na protivizvršenje po prijedlogu trećeg lica i protivizvršenje po prijedlogu učesnika. Može se reći da je protivizvršenje uvedeno u pravni sistem kako bi se na brz i efikasan način ispravile posljedice nezakonito provedenog izvršenja. Gledano na ovaj način, zaključujemo da je zakonodavac institut protivizvršenja sa opravdanim razlogom uveo u pravni sistem i da su pozitivni efekti primjene istog.

Dakle, nakon što je provedeno izvršenje izvršenik na čiji teret je proveden postupak može pokrenuti protivizvršenje ako postoje osnovane činjenice i dokazi i ako je njegov zahtjev blagovremen. Izvršenik ne mora posjedovati izvršnu ispravu da bi pokrenuo postupak protivizvršenja. Dovoljno je da ima odluku po kojoj je na njegov teret provedeno izvršenje i da ima dokaze na osnovu kojih se može zaključiti da je izvršenje provedeno nezakonito.

Razlozi na osnovu kojih se može zaključiti da je izvršenje bespotrebno provedeno taksativno su navedeni Zakonom o izvršnom postupku Republike Srpske. Jedan od razloga je da je tražilac izvršenja namiren mimo izvršnog postupka. Mnogobrojni su načini kako se može desiti da dođe do ove situacije, a neki su navedeni kroz primjere u ovom radu.

Za neke zagovornike i spisatelje pravne literature Zakon o izvršnom postupku Republike Srpske je zakonski tekst, čije donošenje je svojevremeno bilo izuzetno značajan pravni događaj u pravnom životu zemlje, čijim je stupanjem na snagu definitivno zaokružen pravni sistem civilnopravne zaštite, postao je dio pravne istorije jugoslovenske civilne procedure.¹³⁶

Činjenica je da se prilikom donošenja svakog novog zakona treba voditi računa o potrebama društva i odredbe zakona prilagoditi istim. Tako je I usvajanjem važećeg Zakona o izvršnom postupku zakonodavac pored instituta protivizvršenja, definisao I protivizvršenje po prijedlogu trećih lica I protivizvršenje po prijedlogu učesnika.

¹³⁵ U pravu izvršenja i pravu obezbijeđenja, Stanković, et al. (2017, strana 163) objašnjava odnos i mogućnosti stranaka u praničnom i izvršnom postupku, te u protivizvršenju

¹³⁶ Kao što Stankovićeva (1999, strana 11) objašnjava o značaju donošenja zakonskih rješenja koja odgovaraju potrebama društva

Uzevši u obzir da ovi instituti nisu detaljnije obrađeni u pravnoj literaturi naše zemlje, niti zemalja u okolini, ovim radom se pristupilo obradi protivizvršenja po prijedlogu trećih lica I protivizvršenja po prijedlogu učesnika.

Rad se, polazeći od normativno-dogmatskog metoda, temelji na zakonskim odredbama kojima je definisan postupak protivizvršenja te uloga i ovlaštenja tražioca izvršenja i izvršenika u postupku. Cilj zbog kojeg se pokreće postupak protivizvršenja jeste da se postigne pravna zaštita i konačno zadovoljenje pravde za lica čija prava su povrijeđena provedenim izvršnim postupkom. Da li se protivizvršenjem zaista postiže konačno zadovoljenje pravde? Ovo je relativno, ali s obzirom da se protivizvršenje pokreće uvijek po okončanju izvršenja pretpostavka je da je izvršni postupak neosnovano proveden, odnosno okončan i da stranka koja je istim oštećena pokušava ostvariti zaštitu svojih prava.

Međutim, zakonodavac je dao mogućnost i drugim licima pa pokrenu postupak protivizvršenja. To su lica koja nisu učestvovala u provedenom izvršnom postupku, a okončanjem istog su povrijeđena njihova prava.

Kako se izvršenje može provesti na različitim predmetima izvršenja, od kojih su neka: nepokretne stvari, pokretne stvari, novčana primanja...i drugo, a činjenica je da su nepokretnosti u većini slučajeva najvrijednija dobra koja učesnici pravnog prometa posjeduju, u ovom radu je, pored osnovne teme napravljen i poseban osvrt na izvršenje i protivizvršenje na nepokretnostima i upoređena su zakonska rješenja sistema Republike Srpske sa pravnim propisima susjednih zemalja. Navedeno iz razloga što se očekuje da će izvršenik iz provedenog postupka izvršenja najprije pokrenuti protivizvršenje ako mu je u provedenom postupku bespravno i neosnovano oduzeta nepokretnost jer je to većini slučajeva pravno dobro najveće vrijednosti u vlasništvu tog lica.

Naravno da je Zakonom o izvršnom postupku predviđeno šta može biti predmet izvršenja, odnosno jasno je navedeno šta ne može i Zakon ni na koji način ne favorizuje ni jednu stvar kao primarnu koja bi mogla biti predmet izvršenja ili protivizvršenja prije drugih stvari. Međutim, uzevši u obzir činjenicu kompleksnosti međuljudskih i pravnih odnosa, stiče se utisak da se učesnici pravnog sistema prije odlučuju za pokretanje postupka izvršenja ako im suprotna stranka duguje veći novčani iznos, nego kada su u pitanju zanemarljivi iznosi, a imovina veće vrijednosti najčešće je nepokretnost. Teško će se tražilac izvršenja odlučiti za pokretanje izvršnog postupka

ako treba da se namiri prodajom pokretnih stvari koje su u vlasništvu izvršenika a nemaju značajniju materijalnu vrijednost. Ako se uzme u obzir postupak popisa i procjene pokretnih stvari, te prodaja, zatim način preuzimanja koji kupac tih stvari treba da ispoštuje.....i to se upoređi sa iznosom duga koji treba da se namiri prodajom predmetnih stvari, postavlja se pitanje da li će iznos dobijen prodajom pokretnih stvari izvršenika biti dovoljan za namirenje duga koji ima prema tražiocu izvršenja, a samim tim se postavlja pitanje svrhe provođenja izvršnog postupka u ovakvim situacijama. Možda će se čak stranka prije odlučiti da pokrene postupak protivizvršenja kako bi vratila u svoj posjed pokretnu stvar koja joj je oduzeta u provedenom postupku izvršenja jer je tražiocu izvršenja isplatila dug pa je dvostruko namiren, a oduzeta pokretna stvar za nju ima sentimentalnu vrijednost, a za tražioca izvršenja nema. To u situaciji kada je pokretna stvar kod tražioca izvršenja, ali ako je ista prodana trećem licu, izvršenik pokretanjem protivizvršenja može tražiti da mu tražilac izvršenja vrati novčani iznos koji je dobio prodajom pokretne stvari izvršenika na javnoj prodaji, ali ne može od tećeg lica tražiti da mu vrati oduzetu stvar.

Značajnu ulogu pri pokretanju postupka protivizvršenja mogu imati treća lica i učesnici postupka. S obzirom na isprepletenost međuljudskih odnosa, te često neriješene imovinsko-pravne odnose između lica koja žive u zajedničkom domaćinstvu, a i nerijetko neriješene porodine odnose, bez obzira da li lica žive u zajednici ili ne, ovi institute imaju značaj u oblasni izvršnog prava.

Trećim licima i učesnicima zakonodavac je dao mogućnost za pokretanje protivizvršenja kako bi otklonili posljedice nezakonito sprovedenog postupka izvršenja na njihovoj imovini i ako nisu bili aktivno legitimisane stranke u provedenom postupku.

Dakle, treća lica i učesnici imaju posrednu ulogu u postupku izvršenja jer nisu pokretači izvršnog postupka, a nije ni neposredno na njih usmjeren prijedlog za izvršenje. Ali donošenje rješenja o izvršenju proizvodi pravno dejstvo prema njima. Radi toga im je zakonodavac dao mogućnost da se obrate sudu sa prijedlogom za protivizvršenje kako bi se otkolonile posljedice nezakonito sprovedenog postupka izvršenja na stvarima ili pravima na kojima oni imaju udio ili neko drugo ovlaštenje definisano pravnim aktima ili utvrđeno faktičkim stanjem.

Mnogobrojni su razlozi zbog kojih se može desiti da lica koja polažu pravo na stvar koja je predmet izvršenja nemaju mogućnost da na vrijeme reaguju i zaštite svoje pravo. Ako uzmemo u obzir činjenicu da upis nepokretnosti u Katastar nije radnja koja se završava u jednom danu već traje određen vremenski period a okončava se ispunjenjem svih potrebnih uslova ili upis zabilježbe

na nepokretnosti, koji takođe traje određen vremenski period, zatim činjenicu da podaci o bračnom statusu lica možda nisu na vrijeme prijavljeni kod nadležnog organa prilikom pokretanja i vođenja izvršnog postupka, te činjenicu da u mnogim drugim nepredvidivim životnim okolnostima može doći do situacije kojoj licu koje je trebalo da bude obaviješteno i da mu bude pružena šansa da učestvuje u izvršnom postupku to nije učinjeno, jasno je da je zakonodavac sve to imao u vidu prilikom usvajanja zakonskih odredaba kojima je definisan položaj, te ovlaštenja trećih lica i učesnika u protivizvršenju.

Pravni sistem je složen sistem koji se proteže kroz sve pore društva, kroz skoro svaki odnos, kako poslovni tako i privatni. Odnosi između supružnika, između roditelja i djece, između braće i sestara, te drugih srodnika zasnivaju se na emotivnim vezama, ali pored emotivnih jednako su značajne, a nekada i značajnije, pravne veze i odnosi.

Na primjer, emotivna veza između supružnika, zatim njihov odnos prema njihovoj zajedničkoj djeci, te međusobni odnos djece u najboljem slučaju već jesu isprepleteni na način da pored emotivnog veliki značaj i ulogu imaju pravni propisi kojima su ovi odnosi definisani, prvenstveno Porodični zakon. A u situacijama kada se odnosi između ovih lica poremete pravni propisi su osnovno šta se primjenjuje kako bi se riješili nastali problemi. Ono što može biti dio u lancu postupaka pri rješavanju odnosa između ovih lica jeste izvršni postupak, a kako se često dešava da izvršnom postupku slijedi protivizvršenje, jasno je da se svako od navedenih može naći u ulozi trećeg lica ili učesnika u protivizvršenju, a sve u zavisnosti od toga koji problem se iskristalisao kao najveći i ko je učestvovao u njegovom rješavanju pred nadležnim organima, te da li je bilo ko izostavljen, a trebalo je da učestvuje prilikom rješavanja istog.

Dakle, prožetost pravnih odnosa i definisanje međuljudskih odnosa pravnim normama od nemjerljivog je značaja za funkcionisanje cjelokupnog sistema. Zakonska rješenja kojima su unaprijed previđene mnoge situacije daju učesnicima pravnog prometa mogućnost da unaprijed znaju koji je ishod nekog njihovog postupka ili radnje. Za funkcionisanje u pravnom prometu veoma je značajno da učesnici pravnog prometa imaju povjerenje i sigurnost u sistem.

Kada bi svi učesnici poštovali pravne norme i prava drugih, ne bi bilo potrebe da se pokreće i vodi toliko sudskih postupaka, ali uzevši u obzir činjenicu da je zbog neprikladnog ponašanja neke od strana došlo do povrede prava drugih, jasno je da se nerijetko dešava da stranka u bilo kojem postupku pa i postupku izvršenja iznese činjenice i dokaze koje joj idu u prilog,

zanemarujući položaj i mogućnosti druge strane. Iz tog razloga je dobro što je zakonodavac aktuelnim Zakonom o izvršnom postupku definisao pojam protivizvršenja i dao mogućnost da isto pokrenu, pored izvršenika iz provedenog postupka izvršenja i treća lica, ali i učesnici.

Ovim zakonskim odredbama pružena je mogućnost strankama čija prava su povrijeđena provedenim izvršenjima da na brz i efikasan način ostvare zaštitu svojih prava i vrate oduzetu imovinsku korist ili pravo bez pokretanja parničnog postupka, bez obzira da li su bili aktivno legitimisane stranke u provedenom izvršnom postupku.

Analizom ovog rada, analizom primjera koji su navedeni kroz rad, te analizom zakonskih odredaba pravnog sistema Republike Srpske ali i okolnih zemalja stiče se utisak da, bez obzira na činjenicu što izvršni postupak često slijedi na kraju, nakon provedenih drugih sudskih, upravnih ili bilo kakvih formalno-pravnih postupaka, ipak ne mora da označava kraj. Ukoliko se ostvare uslovi za pokretanje protivizvršenja, ono ostavlja krajnji pečat za stranke, njihov položaj, prava i obaveze ali i pravne odnose između njih.

U konačnici, nakon iznesenih primjera i pojedinih sudskih presuda može se zaključiti i potvrditi polazna hipoteza postavljena na početku ovog rada, a ona glasi:

“Postojeći pravni okvir postupka protivizvršenja na zadovoljavajući način pruža potrebnu pravnu zaštitu trećim licima i drugim učesnicima, kao što je ta zaštita pružena i izvršeniku kao stranci izvršnog postupka.”

Zatim pomoćne hipoteze koje glase:

- ***“Uporednopravno posmatrano, uslovi za pokretanje i tok postupka protivizvršenja u domaćem pravu zadovoljavaju standarde pružanja kvalitetne pravne zaštite trećim licima, učesnicima i izvršeniku kao stranci izvršnog postupka, “***

- ***“U sudskoj praksi postoje brojne dileme koje otvara primjena ovog instituta, koje se mogu riješiti pravilnim tumačenjem postojećih pravila.”***

Navedenom u prilog ide činjenica da je zakonodavac Zakonom o izvršnom postupku Republike Srpske decidno naveo koji su uslovi za pokretanje postupka protivizvršenja po prijedlogu izvršenika, koji je stekao poziciju obligacionog povjerioca. Zakonodavac je zatim

definisao pravo trećih lica i učesnika za pokretanje protivizvršenja, ali nije taksativno pobrojao uslove koji treba da budu ostvareni kako bi ova lica imala pravo da pokrenu protivizvršenje već se u odredbama kojima je definisano pravo trećih lica i učesnika za pokretanje protivizvršenja upućuje na odredbe kojima je definisano pravo izvršenika na pokretanje protivizvršenja. Dakle, moglo bi se reći da ih zakonodavac na neki način izjednačava.

Pravilnim tumačenjem pozitivno-pravnih odredaba može se ostvariti zaštita prava trećih lica i učesnika, odnosno oni mogu pokretanjem postupka protivizvršenja, kao kraćem i jednostavnijim u odnosu na parnični postupak, ostvariti ili ponovo uspostaviti svoja prava.¹³⁷

Dakle, dolazimo do zaključka da izvršenik, treća lica i učesnici imaju jednaka prava i mogućnosti za pokretanje protivizvršenja, ukoliko su ostvareni zakonom predviđeni uslovi za isto.

Međutim, ako uzmemo u obzir činjenicu da je izvršenik od donošenja rješenja o izvršenju, a nekada i ranije, upoznat da je pokrenut izvršni postupak, te činjenicu da mu je u okviru zakonskih normi pružena mogućnost da uloži prigovor na rješenje o izvršenju (što je zakonodavac omogućio i treći licima, pod uslovom da su upoznati da se vodi izvršni postupak), zatim u konačnici mogućnost da podnese prijedlog za protivizvršenje i ako položaj i mogućnosti izvršenika da štiti svoja prava uporedimo sa pravom trećih lica i učesnika, opravdano se može postaviti pitanje da li su njihove mogućnosti zaista izjednačene u izvršnom postupku, ali i u postupku protivizvršenja.

Dakle, ukoliko se formalno-pravno posmatra, uslovi pod kojima izvršenik može pokrenuti protivizvršenje ne razlikuju se od uslova pod kojima protivizvršenje mogu pokrenuti treća lica i učesnici. Ali ako se suštinski posmatra položaj trećih lica i učesnika nije u potpunosti izjednačen sa položajem izvršenika baš iz razloga što treća lica i izvršenici nekada tek po okončanju izvršnog postupka bivaju upoznati da je isti trajao.

Pored navedenog, važno je napomenuti da se kvalitet pružanja pravne zaštite trećim licima i učesnicima apsolutno ne razlikuje od kvaliteta pružanja pravne zaštite izvršeniku tokom vođenja postupka protivizvršenja.

¹³⁷ U građanskom procesnom pravu, Keča, et al. (2004, strana 622) objašnjava o značaju protivizvršenja za treća lica i učesnike

Dakle, bez obzira da li postupak protivizvršenja pokreće izvršenik, treća lica ili učesnici, cilj protivizvršenja je uklanjanje nezakonito ili neosnovano provedenog izvršenja a sud će u skladu sa pozitivno-pravnim odredbama i načelima izvršnog postupka pružiti jednaku pravnu zaštitu svakom licu.

LITERATURA

1. Udžbenici, Komentari zakona, Časopisi sudske prakse i članci:

- *Babić I., i Jotanović R., 2020. Građansko pravo. knjiga 2. Stvarno pravo. Banja Luka: Pravni fakultet u Banjoj Luci.*
- *Božić D., 2020. Vol.1, broj 2. Načela izvršnog postupka u Republici Srpskoj. Novi Beograd: Megatrend revija-Megatrend Review.*
- *Boranijašević V., 2004. Protivizvršenje. Beograd: Zadužbina Andrejević.*
- *Vavan Z., 2019. Izvršenje sudskih odluka iz odnosa roditelja i djece. Doktorska disertacija. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union u Beogradu.*
- *Jakšić A., 2008. Građansko procesno pravo. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Pravni fakultet.*
- *Jovanović M., 2012. Postupak izvršenja radi naplate potraživanja. Beograd: Institut za pravo i finansije.*
- *Keča R., 2012. O osnovnim načelima zakona o izvršenju i obezbeđenju. Novi Sad: Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, broj 1, vol.46.*
- *Keča R., i Starović B., 2004. Građansko procesno pravo Novi Sad: Pravni fakultet u Novom Sadu.*
- *Morait B., 2010. Obligaciono pravo, Banja Luka: Komesgrafika.*
- *Povlakić M., Herenda T., i Muftić N., 2021. Mogućnost zloupotrebe prava u postupku javnog nadmetanja za prodaju nekretnina. Zagreb: Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, broj 71, 3-4.*
- *Račić R., 2021. Izvršno procesno pravo. Banja Luka: Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.*
- *Račić R., 2009. Izvršno procesno pravo Banja Luka: Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.*
- *Radić D., 2016. Imovinski odnosi u braku, Banja Luka: Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.*
- *Salma J.,2007. Obligaciono pravo. Novi Sad: Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu.*
- *Stanković G., 2001. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu, Protivizvršenje, Niš: Univerzitet u Nišu, Pravni fakultet-Niš.*

- *Stanković G., 2007. Građansko procesno pravo, Vanparnično i izvršno procesno pravo. Niš: Univerzitet u Nišu.*
- *Stanković G., i Boranijašević V., 2017. Pravo izvršenja i pravo obezbijedenja. Kosovska Mitrovica: Pravni fakultet Priština.*
- *Stanković G., i Račić R., 2010. Parnično procesno pravo. Banja Luka: Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.*
- *Starović B., 1987. Komentar Zakona o izvršnom postupku. Beograd: „Naučna knjiga“.*

2. Propisi:

- *Zakon o izvršnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 59/03, 85/03, 64/05, 118/07, 29/10, 57/12, 67/13, 98/14, 5/17, 58/18 i 66/18);*
- *Zakon o izvršenju i obezbeđenju („Službeni glasnik Republike Srbije“, broj: 106/2015, 106/2016, 113/2017, 54/2019, 9/2020);*
- *Zakon o izvršnom postupku Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 32/2003, 52/2003, 33/2006, 39/2006, 39/2009, 35/2012, 46/2016 i 42/2018 - Odluka Ustavnog suda);*
- *Ovršni zakon Republike Hrvatske (“Narodne novine”, broj: 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20, 114/22i 6/24);*
- *Zakon o vanparničnom postupku („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 36/09, 91/16 i 16/23);*
- *Zakon o stvarnim pravima („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 124/08, 58/09, 95/11, 60/15, 18/16, 107/19);*
- *Porodični zakon („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 1/09, 55/09, 91/16 I 82/19);*
- *Zakon o nasljeđivanju („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 7/80 i 15/80);*
- *Pravilnik o sadržaju pismenog obračuna plate („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 18/22 i 65/22).*

3. IV Sudska praksa

- *11 0 V 013836 22 Gvlz.pdf, Vrhovni sud Republike Srpske, Rješenje broj 11 O V 013836 22 Gvlž od 22.2.2022. godine;*
- *Službeni glasnik BiH, broj 84/13, Odluka o dopustivosti i meritumu;*
- *Presuda Osnovnog suda u Doboju, broj: 85 0 Rs 107295 23 Rs od 24.2.2023. godine;*
- *Presuda Okržnog suda u Doboju, broj : 85 0 Rs 107295 23 Rsž od 26.9.2023. godine;*
- *Rješenje o izvršenju Osnovnog suda u Doboju, broj: 85 0 I 123494 24 I od 20.5.2024. godine;*
- *Zaključak Osnovnog suda u Doboju, broj: 85 0 I 123494 24 I od 1.8.2024. godine.*

Biografija autora

Dajana Marjanović Verić, diplomirani pravnik, rođena 8.7.1989. godine u Banjoj Luci. Osnovnu školu je završila u Kneževu 2004. godine. Od 2004. do 2008. godine je pohađala Gimnaziju u Banjoj Luci, a nakon završene Gimnazije je upisala Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.

2013. godine je završila Pravni fakultet i stekla zvanje diplomirani pravnik, 240 ECTS bodova i iste godine zasnovala brak.

Od decembra 2013. do decembra 2014. godine radila je u Osnovnom sudu u Banjoj Luci kao pripravnik/volonter. Nakon toga ostvarila se kao majka i napravila pauzu u profesionalnoj oblasti, do 2018. godine. U međuvremenu je, 2015. godine, položila Stručni ispit.

Od septembra 2018. godine do januara 2019. godine radila je u Republičkoj upravi za geodetske i imovinsko-pravne poslove u Komisijama za izlaganje zemljišta na uvid.

Od februara 2019. do oktobra 2022. godine radila je u Gradskoj upravi Grada Banja Luka u Odjeljenju za prostorno uređenje i Odjeljenju za saobraćaj i puteve.

U martu 2023. godine položila je pravosudni ispit pred Vrhovnim sudom Republike Srpske u Banjoj Luci.

Od 17.7.2023. godine zaposlena je u Savezu sindikata Republike Srpske.

Udata je, majka dvoje djece.

UNIVERZITET U BANJOJ LUCI

PODACI O AUTORU ODBRANJENOG MASTER/MAGISTARSKOG RADA

Ime i prezime autora master/magistarskog rada: Dajana Marjanović Verić

Datum, mjesto i država rođenja autora: 8.7.1989. godine, Banja Luka, Republika Srpska, BiH

Naziv završenog fakulteta/Akademije autora i godina diplomiranja: Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, 2013. godine

Datum odbrane završenog/diplomskog rada autora: 19.7.2013. godine

Naslov završenog/diplomskog rada autora:-----

Akademsko zvanje koje je autor stekao odbranom završenog/diplomskog rada: diplomirani pravnik

Akademsko zvanje koje je autor stekao odbranom master/ magistarskog rada: master prava

Naziv fakulteta/Akademije na kome je master/magistarski rad odbranjen: Pravni fakultet Univeziteta u Banjoj Luci

Naslov master/magistarskog rada i datum odbrane: Protivizvršenje po prijedlogu trećeg lica i po prijedlogu učesnika, _____ 2024. godine

Naučna oblast master/magistarskog rada prema CERIF šifarniku: _____

Imena mentora i članova komisije za odbranu master/magistarskog rada:

U Banjoj Luci, dana _____ 2024. godine

Dekan

**Izjavljujem da je
master/magistarski rad**

Naslov rada: **Protivizvršenje po prijedlogu trećeg lica i po prijedlogu učesnika**

Naslov rada na engleskom jeziku: **Counter-execution at the proposal of a third party and at the proposal of the participant**

- Rezultat sopstvenog istraživačkog rada,
- Da master/magistarski rad, u cjelini ili u dijelovima, nije bio predložen za dobijanje bilo koje diplome prema studijskim programima drugih visokoškolskih ustanova,
- Da su rezultati korektno navedeni i
- Da nisam kršila autorska prava i koristila intelektualnu svojinu drugih lica.

U Banjoj Luci _____

Potpis kandidata

Izjava 2

Izjava kojom se ovlašćuje Pravni fakultet/Akademija umjetnosti Univerziteta u Banjoj Luci da master/magistarski rad učini javno dostupnim

Ovlašćujem Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci da moj master/magistarski rad, pod naslovom:

Protivizvršenje po prijedlogu trećeg lica i po prijedlogu učesnika

koji je moje autorsko djelo, učini javno dostupnim.

Master/magistarski rad sa svim priložima predala sam u elektronskom format pogodnom za trajno arhiviranje.

Moj master/magistarski rad, pohranjen u digitalni repozitorijum Univerziteta u Banjoj Luci, mogu da koriste svi koji poštuju odredbe sadržane u odabranom tipu licence Kreativne zajednice (Creative Commons), za koju sam se odlučila.

1. Autorstvo
2. Autorstvo – nekomercijalno
3. Autorstvo – nekomercijalno – bez prerade
4. Autorstvo – nekomercijalno – dijeliti pod istim uslovima
5. Autorstvo – bez prerade
6. Autorstvo – dijeliti pod istim uslovima

U Banjoj Luci _____

Potpis kandidata

Izjava 3

Izjava o identičnosti štampane i elektronske verzije
master/magistarskog rada

Ime i prezime autora: Dajana Marjanović Verić

Naslov rada: Protivizvršenje po prijedlogu trećeg lica i po prijedlogu učesnika

Mentor: docent Dr Stojana Petrović

Izjavljujem da je štampana verzija mog master/magistarskog rada identična elektronskoj verziji koju sam predala za digitalni repozitorijum Univerziteta u Banjoj Luci.

U Banjoj Luci_____

Potpis kandidata
